

М.А.Н.

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

ЕКОНОМІКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

Економіка

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2025

Авторський колектив:

В. В. Вірченко, д. екон. наук, проф.,
Т. В. Гайдай, д. екон. наук, проф., Н. В. Гончаренко, канд. екон. наук, доц.,
О. М. Грубляк, канд. екон. наук, доц., А. В. Жаворонок, канд. екон. наук, доц.,
О. І. Жилінська, д. екон. наук, проф., О. П. Микитюк, канд. екон. наук, доц.,
Т. В. Нагачевська, канд. екон. наук, доц., О. Я. Савко, канд. екон. наук, доц.,
І. П. Соколовська, канд. екон. наук, доц., Г. М. Филук, д. екон. наук, проф.,
С. Г. Фірсова, канд. екон. наук, доц., А. О. Ходжяян, д. екон. наук, проф.,
С. О. Шибіріна, канд. екон. наук, доц.

Редакційна колегія:

Т. І. Бережна, канд. пед. наук, ст. досл.,
О. М. Косьмій, канд. політ. наук, доц.

Рецензенти:

К. С. Шапошников — заступник директора з наукової та методичної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», д. екон. наук, проф.;

Н. В. Немикіна — в. о. директора обласного комунального позашкільного навчального закладу «Чернігівська Мала академія наук учнівської молоді» Чернігівської обласної ради

*Рекомендовано для використання в освітньому процесі
рішенням науково-методичної ради
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 3 від 09.09.2025)*

Н15 **Навчальні** програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Економіка / В. В. Вірченко, Т. В. Гайдай, Н. В. Гончаренко та ін. — Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2025. — 174 с.

ISBN 978-617-7945-75-7

У збірник увійшли навчальні програми з позашкільної освіти науково-дослідницького напрямку, призначені для організації освітньої діяльності у гуртках і секціях наукового відділення економіки Малої академії наук України. У розроблених програмах передбачено використання сучасних форм і методів навчання, таких як кейс-методи, проектна діяльність, моделювання економічних ситуацій, рольові ігри й елементи бізнес-тренінгів, що мотивуватиме вихованців до вивчення економіки, сприятиме розвитку фінансової та підприємницької компетентностей, формуванню навичок аналітичного мислення, планування, дослідження та аргументованого прийняття рішень.

Видання буде корисним для педагогів закладів загальної середньої та позашкільної освіти, які організовують роботу економічних гуртків, а також усіх, хто цікавиться питаннями економічної освіти та профорієнтації молоді.

УДК 37.01

© В. В. Вірченко, Т. В. Гайдай,
Н. В. Гончаренко та ін., 2025

© Національний центр
«Мала академія наук України», 2025

ЗМІСТ

Вступ	4
Навчальна програма «Прикладна мікроекономіка і підприємництво» Основний і вищий рівні <i>Г. М. Філюк, Н. В. Гончаренко, О. П. Микитюк, О. Я. Савко</i>	5
Навчальна програма «Макроекономіка і економічна політика» Основний і вищий рівні <i>А. О. Ходжаян, Т. В. Гайдай, І. П. Соколовська</i>	34
Навчальна програма «Міжнародна економіка та аналітика» Основний і вищий рівні <i>В. В. Вірченко, Т. В. Нагачевська, С. О. Шибіріна</i>	74
Навчальна програма «Фінанси, банківська справа та страхування» Основний і вищий рівні <i>О. М. Грубляк, А. В. Жаворонок</i>	109
Навчальна програма «Менеджмент та маркетинг» Основний і вищий рівні <i>О. І. Жилінська, С. Г. Фірсова</i>	140
Відомості про авторів.	171

ВСТУП

Світ перебуває в стані постійних змін, зумовлених цифровими технологіями, глобалізацією, соціальними трансформаціями та зростанням уваги до екологічної й економічної стабільності. Економічні відносини, що лежать в основі цих змін і охоплюють різні рівні — від особистих фінансових рішень і мікропідприємництва до державної політики та міжнародної інтеграції, — потребують глибокого розуміння, яке й має забезпечити сучасна економічна освіта.

Динаміка розвитку суспільства передбачає оновлення підходів до економічної освіти — вона покликана не лише відображати актуальні тенденції, а й готувати учнівську молодь до практичного застосування знань у реальному житті. Особливо важливо забезпечити вихованців навчальними матеріалами, що відповідають вимогам часу й орієнтовані на формування відповідних компетентностей: розуміння мікро- і макро-економічних процесів, уміння здійснювати фінансове планування, використання аналітичного мислення, здатність до підприємницької діяльності та ефективного управління.

Запропонований збірник програм розроблений на основі компетентнісного та міждисциплінарного підходів з урахуванням сучасних освітніх тенденцій. Його зміст розкриває економічні процеси на індивідуальному, галузевому, державному й глобальному рівнях, що дає можливість формувати у вихованців цілісне бачення сучасних економічних реалій й сприяє підвищенню рівня фінансової грамотності й економічної культури.

Практична спрямованість програм дає змогу вихованцям краще зрозуміти особливості економічних систем, як працює економіка у повсякденному житті, як функціонують підприємства та приймаються економічні рішення на різних рівнях — від особистого до державного.

Маємо сподівання, що цей збірник навчальних програм стане кроком до модернізації економічної освіти, яка відповідатиме викликам сьогодення, а також буде надійним інструментом для розвитку фінансової грамотності, культури підприємництва і дослідницьких навичок молоді.

Анна Грітчина,
заступниця директора
з методичної роботи НЦ «МАНУ»,
кандидатка педагогічних наук

Г. М. Филіук, Н. В. Гончаренко, О. П. Микитюк, О. Я. Савко

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПРИКЛАДНА МІКРОЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО»

ОСНОВНИЙ І ВИЩИЙ РІВНІ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

(протокол № 2 від 09.07.2025

засідання експертної комісії з позашкільної освіти),

зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі

та навчальним програмам державної установи

«Український інститут розвитку освіти» за № ПЗ-0007–25

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розроблення навчальної програми з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Прикладна мікроекономіка і підприємництво» зумовлене потребою в організації освітнього процесу для формування у вихованців ґрунтовних теоретичних знань і практичних навичок аналізу економічних явищ на мікрорівні для подальшого розвитку підприємницьких ініціатив.

Новизна програми полягає у її спрямованості на формування навичок підприємницької й дослідницької діяльності: поєднанні сучасних інструментів економічного аналізу, стратегічного планування та інноваційного розвитку. Акцентується на вивченні реальних кейсів, використанні цифрових технологій, реагуванні на глобальні економічні виклики, що зумовлює її актуальність для підготовки сучасної молоді, здатної приймати ефективні рішення у динамічному бізнес-середовищі.

Навчальну програму розроблено відповідно до законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Положення про позашкільний навчальний заклад тощо.

Метою програми є формування у вихованців дослідницької та ключових компетентностей засобами науково-дослідницької діяльності у галузі прикладної мікроекономіки й підприємництва.

Основні **завдання** полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвивати наукове мислення у процесі навчальної й дослідницької діяльності; засвоювати знання законів функціонування організації, її закономірностей, загальних і конкретних принципів мікроекономіки та підприємництва; формувати навички аналізу, збирання,

опрацювання, інтерпретації та систематизації економічної інформації; поглиблювати розуміння принципів функціонування ринків, поведінки споживачів і виробників, впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на економічний вибір; розвивати здатність до пошуку креативних ідей і бізнес-можливостей для створення інноваційних бізнес-рішень; формувати вміння використовувати економічні моделі й методи аналізу ринкових умов і генерувати оптимальні рішення;

- *дослідницької*: набувати знань з основ науково-дослідницької діяльності у предметній сфері мікроекономіки та підприємництва; розвивати абстрактне мислення, здатність до аналізу, синтезу, індукції, дедукції; засвоювати основні принципи роботи з науковою інформацією; опановувати правила написання наукової роботи; розвивати навички розв'язування дослідницьких завдань і реалізації науково-дослідницького проєкту; дотримуватись основних вимог до оформлення й представлення результатів дослідження: розроблення постера і мультимедійної презентації;

- *практичної*: розвивати здатність ефективно застосовувати економічні знання, інструменти та підприємницькі навички для розв'язування реальних бізнес-завдань у динамічному середовищі, аналізувати попит і пропозицію, моделювати ринкову поведінку суб'єктів господарювання, ухвалювати раціональні управлінські рішення в умовах обмеженості ресурсів; формувати навички здійснення базового аналізу витрат, доходів, прибутку та рентабельності для оцінювання ефективності діяльності фірми, вміння розробляти бізнес-плани, які передбачають аналізування ринкових можливостей фірми, оцінювання ризиків, фінансове планування та реалізацію; розвивати навички пошуку підприємницької ідеї з урахуванням ринкових можливостей, створення інноваційних товарів чи послуг, адаптації бізнесу до динамічних умов ринкового середовища, здатність використовувати сучасні технології та програмне забезпечення для моделювання, аналізу, оцінювання підприємницької ідеї; набувати вмінь і навичок здійснення аналізу підприємницької діяльності організації, зіставлення її з факторами впливу зовнішнього і внутрішнього середовищ, визначення перспектив розвитку організації у контексті динаміки галузі та відповідних ринків;

- *творчої*: розвивати критичне й аналітичне мислення, творчі й мовленнєві здібності, вміння творчо підходити до розв'язування різних навчальних завдань, генерувати інноваційні ідеї, знаходити нестандартні рішення;

- *соціальної*: виховувати етику співпраці, ефективної взаємодії у соціальному та професійному середовищі з урахуванням інтересів і потреб різних сторін; формувати громадянську позицію, моральні якості; розвивати здатність до професійного самовизначення, уміння організовувати

власну діяльність, дотримуватись національних і загальнолюдських культурних і духовних цінностей.

Пропонована навчальна програма «Прикладна мікроекономіка і підприємництво» побудована на основі компетентнісного, особистісно орієнтованого і діяльнісного підходів та спрямована на вихованців, які прагнуть поглибити знання з економіки й підприємництва, виявляють інтерес до науково-дослідницької діяльності, зацікавлені у формуванні навичок пошуку бізнес-ідей і можливостей їх реалізації в практиці господарювання.

Програма призначена для роботи з вихованцями віком 14–18 років і розрахована на два роки навчання:

1-й рік — основний рівень — 216 год на рік (6 год на тиждень);

2-й рік — вищий рівень — 324 год на рік (9 год на тиждень).

Зміст програми реалізується з огляду на вікові особливості вихованців з використанням традиційних та інтерактивних форм і методів навчання.

На першому році навчання передбачено засвоєння базових знань з мікроекономіки та підприємництва, зокрема вивчення принципів функціонування ринкової економіки, поведінки споживачів і виробників, механізмів ціноутворення, попиту та пропозиції. Вихованці набувають навичок аналізу економічної ефективності діяльності підприємств, оцінювання рентабельності та фінансового стану бізнесу, а також ознайомлюються з основними аспектами створення й управління малими та середніми підприємствами й основами науково-дослідницької діяльності.

Другий рік навчання орієнтований на поглиблене вивчення складних моделей мікроекономічного аналізу, інструментів стратегічного управління підприємствами та інноваційного розвитку бізнесу. Він охоплює дослідження ринкових структур, аналіз конкуренції, управління ресурсами, прийняття інвестиційних рішень та оцінювання ризиків. Вихованці розвивають навички застосування економіко-математичних методів, розроблення бізнес-стратегій, управління підприємницькими проектами й адаптації бізнесу до змінного економічного середовища, а також виконання науково-дослідницьких завдань, набувають досвіду проведення власного дослідження.

У програмі передбачено застосування міжпредметних зв'язків з математикою, інформатикою, історією та географією, що забезпечує здійснення розрахунків основних економічних показників, використання сучасного програмного забезпечення для візуалізації даних, розуміння історії становлення ринкової системи й механізмів, взаємозв'язку підприємництва з наявними природними ресурсами та географічним розташуванням країни.

У навчальній програмі поєднано вивчення теоретичного матеріалу з практичною діяльністю. На заняттях гуртка використовують такі методи: словесні (розповідь, лекція, бесіда, онлайн-заняття тощо), наочні (ілюстрування, демонстрування тощо); практичні (методичні прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативне стимулювання, регулювання і контроль, аналіз підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, коригування), проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, пошук, спостереження, дослідження, аналіз), методи формування пізнавального інтересу (пізнавальні й творчі ігри, навчальні дискусії, презентації), методи контролю й самоконтролю.

Програма може реалізовуватися під час дистанційного навчання, зокрема з використанням платформ «Zoom» та/або «Google Meet», інтерактивних застосунків для проведення вікторин і опитувань («Mentimeter», «Kahoot!», «Quizizz», «Quizwhizzer» тощо). Демонстрація навчального матеріалу й організація індивідуальної та групової роботи здійснюється за допомогою інтерактивних дошок («Padlet», «Lino», «Miro», «Trello» тощо), а представлення результатів дослідницького проєкту і розроблення постера відбувається з використанням застосунків для створення графічного контенту («Canva», «PowerPoint», «Keynote» тощо). Перелік необхідного обладнання і програмного забезпечення подано як орієнтовний — згідно з можливостями закладу позашкільної освіти.

За програмою можна організовувати індивідуальні заняття відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 11.04.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 № 1123). Індивідуальна робота передбачає консультації з науково-дослідницької діяльності, заняття в бібліотеках і пошук наукової інформації в мережі Інтернет, інтерв'ювання, анкетування, підготовку до різноманітних конкурсів.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові тести до завдання, опитування, розв'язування проблемно-пошукових завдань, захист дослідницьких робіт.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Становлення і розвиток прикладної мікроекономіки	18	27	45
1.1. Мікроекономіка у структурі сучасної економічної теорії	6	9	15
1.2. Обмеженість ресурсів і необхідність вибору	6	9	15
1.3. Поведінка споживача в економічній системі	6	9	15
Розділ 2. Основи ринкової економіки: попит, виробництво та ринкові структури	24	39	63
2.1. Попит домогосподарства	3	9	12
2.2. Пропозиція товарів і послуг на ринку	3	6	9
2.3. Ринкове збалансування попиту і пропозиції	6	6	12
2.4. Теорія виробництва і витрат	6	9	15
2.5. Типи ринкових структур	6	9	15
Розділ 3. Особливості організації підприємницької діяльності	15	30	45
3.1. Теоретичні засади підприємництва	3	6	9
3.2. Організаційно-правові форми підприємництва	3	9	12
3.3. Державне регулювання підприємницької діяльності	6	9	15
3.4. Економіка малого і середнього бізнесу	3	6	9
Розділ 4. Основи наукового пошуку та науково-дослідницької діяльності	21	36	57
4.1. Роль науки в дослідницькій діяльності	3	6	9

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
4.2. Академічна доброчесність у науково-дослідницькій діяльності	3	3	6
4.3. Інформаційні засоби підтримки наукових досліджень	3	3	6
4.4. Тема наукового дослідження та її актуальність	3	6	9
4.5. Об'єкт і предмет, мета й завдання дослідження	3	6	9
4.6. Методи наукового дослідження	3	6	9
4.7. Результати наукового дослідження	3	6	9
Підсумок	1	2	3
Разом	80	136	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета і завдання роботи гуртка. Правила безпеки життєдіяльності й поведінки в закладі освіти. Правила санітарії, гігієни та безпечної роботи за комп'ютером. Організація робочого місця й часу, планування дня вихованців. Організаційні питання.

Практична частина. Виконання тестових завдань для визначення рівня знань з мікроекономіки й підприємництва. Розроблення правил поведінки під час роботи гуртка.

Розділ 1. Становлення і розвиток прикладної мікроекономіки (45 год)

1.1. Мікроекономіка у структурі сучасної економічної теорії (15 год)

Теоретична частина. Взаємозв'язок мікроекономіки й макроекономіки. Предмет і функції мікроекономіки. Основні проблеми, які вивчає мікроекономіка. Мікросистема, її основні характеристики. Суб'єкти й об'єкти мікросистеми. Загальноекономічні та специфічні методи мікроекономіки. Мікроекономічний інструментарій: графіки, лінійні та нелінійні залежності, математичне моделювання.

Практична частина. Робота з навчальною літературою. Укладання словника основних термінів.

Обговорення проблемного питання «Як знання мікроекономіки може допомогти у розв'язанні реальних економічних проблем споживачів і підприємств».

Підготовка презентації на тему «Еволюція мікроекономічного аналізу в контексті розвитку економічної науки».

Інтерактивна вікторина.

1.2. Обмеженість ресурсів і необхідність вибору (15 год)

Теоретична частина. Потреби, їх характеристика, ранжування. Закон зростання потреб і його вплив на поведінку індивіда, фірми. Обмеженість ресурсів в економічній системі та необхідність вибору. Вплив обмеженості ресурсів на динаміку економічного розвитку. Раціональність поведінки економічних суб'єктів в умовах обмеженості ресурсів. Економічна ефективність. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей, її роль і функції в економічному аналізі. Вплив технологій на виробничі можливості суспільства. Альтернативна вартість економічного блага. Вплив цін на розподіл ресурсів.

Практична частина. Робота з навчальною літературою. Розв'язування задач на альтернативну вартість.

Дискусія «Вплив раціональності економічної поведінки на вибір між споживанням сьогодні й збереженням ресурсів для майбутнього».

Вікторина «Напрями й джерела подолання обмеженості ресурсів в економіці».

Підготовка і презентація постера «Розподіл ресурсів у ринковій системі: ефективність VS справедливість».

Мінідослідження «Ціна як інструмент розподілу обмежених ресурсів у ринковій економіці».

1.3. Поведінка споживача в економічній системі (15 год)

Теоретична частина. Потреба, корисність товару та уподобання як економічні категорії. Користь і корисність: співвідношення понять. Економічні блага та їх види. Поняття взаємозамінних, взаємодоповнювальних і нейтральних благ, благ з від'ємною корисністю. Основний мотив (мета) поведінки споживача. Фактори обмеження свободи споживчого вибору. Гіпотеза раціональної поведінки споживача. Рівновага споживача: узгодження бажань і фінансових можливостей їх задоволення.

Практична частина. Розв'язування практичних задач на визначення рівноваги споживача.

Підготовка і презентація постера «Трансформація потреб споживачів і засобів їх задоволення в умовах цифровізації».

Мінідослідження «Раціональність поведінки споживача в сучасному світі: реальність чи ілюзорність».

Дебати на тему «Усвідомлене споживання: модний лікнеп чи об'єктивна необхідність у сучасних умовах».

Підготовка і представлення результатів власного проєкту «Перевірка гіпотези про раціональність поведінки споживача».

Розділ 2. Основи ринкової економіки: попит, виробництво та ринкові структури (63 год)

2.1. Попит домогосподарства (12 год)

Теоретична частина. Попит і обсяг (величина) попиту як економічні категорії та об'єкти досліджень. Закон попиту: економічний, алгебраїчний, графічний аналіз. Економічний зміст кривої попиту. Парадокси закону попиту. Нецінові фактори, які впливають на попит споживача, та їх аналіз. Зміна попиту і зміна обсягу (величини) попиту. Перехід від індивідуального до ринкового попиту. Поняття еластичності попиту та її види. Цінова еластичність попиту і способи її обчислення. Види цінової еластичності попиту та фактори, що її визначають. Вплив цінової еластичності попиту на загальний дохід виробника. Перехресна еластичність попиту. Можливі значення коефіцієнта перехресної еластичності. Еластичність за доходом споживача. Застосування концепції еластичності в господарській практиці на макро- та мікрорівнях.

Практична частина. Розв'язування практичних задач на розрахунок ринкового попиту на основі даних про індивідуальний попит; визначення коефіцієнта еластичності на певний товар на основі статистичних даних та інтерпретація отриманих результатів.

Проведення анкетного опитування для визначення чинників, що впливають на попит споживача на конкретний товар (на вибір) у сучасних умовах. Розроблення і представлення постера за результатами анкетування.

Написання есе на тему «Вплив знань про еластичність попиту на стратегічне планування компаній».

Обговорення проблемних питань (на вибір): «Еластичність попиту як ключова характеристика для розуміння ринкових процесів»; «Вплив цінової еластичності попиту на загальний дохід виробника».

2.2. Пропозиція товарів і послуг на ринку (9 год)

Теоретична частина. Пропозиція й обсяг (величина) пропозиції. Закон пропозиції: економічна, алгебраїчна, графічна інтерпретації. Економічний зміст кривої пропозиції. Вплив нецінових чинників на зміну пропозиції. Зміна пропозиції та зміна обсягу пропозиції. Індивідуальна і ринкова

пропозиція. Цінова еластичність пропозиції та фактори, які її визначають. Вплив часового періоду на еластичність пропозиції.

Практична частина. Розв'язування задач на розрахунок величини ринкової пропозиції; виконання графічних і графоаналітичних вправ.

Обговорення практичних кейсів (на прикладі реальних ситуацій): «Вплив зміни нецінового чинника (технології, податків, субсидій тощо) на пропозицію певного товару (на вибір)».

Написання есе на тему «Фактори впливу на пропозицію товару (конкретний товар обирається самостійно)».

2.3. Ринкове збалансування попиту і пропозиції (12 год)

Теоретична частина. Ринковий механізм урівноваження попиту та пропозиції. Рівноважна ціна та її функції на ринку. Рівноважний обсяг. Вплив одночасних змін попиту і пропозиції на ринкову рівновагу, їх взаємодія. Відхилення від рівноважної ціни й дисбаланс ринку. Практичне застосування аналізу рівноваги. Прямий і опосередкований вплив держави на рівновагу на ринку. Директивні ціни. Податкова політика як фактор впливу на рівновагу ринку. Наслідки державного регулювання ринкового ціноутворення.

Практична частина. Розв'язування задач на ринкову рівновагу; виконання графічних і графоаналітичних вправ.

Економічна симуляція «Магазин мрії» (створення власного «магазину», встановлення цін на товари, виконання завдання: збалансувати ціни, щоб отримати максимальний прибуток і не втратити покупців).

Розроблення постера «Наслідки впливу директивних цін на ринкову рівновагу» (з використанням конкретних прикладів).

Мінідослідження «Динаміка попиту і пропозиції: виклики сучасної економіки» (на конкретному прикладі).

Дискусія «Ринок у рівновазі: чи можлива ідеальна гармонія».

2.4. Теорія виробництва і витрат (15 год)

Теоретична частина. Сутність процесу виробництва, його складові елементи. Фактори виробництва. Виробнича функція та її види. Підприємство як ринково-виробнича система. Мотивація поведінки підприємства (фірми). Економічні періоди (миттєвий, короткостроковий і довгостроковий) функціонування фірми. Основні показники діяльності фірми: 1) сукупний, середній, граничний продукт; 2) сукупний, середній, граничний дохід; 3) витрати, їх класифікація. Закон зростальної та закон спадної продуктивності факторів виробництва. Показники ефективності використання ресурсів. Виробнича функція з двома змінними факторами. Поняття «ізокванта», карта ізоквант, їх властивості, взаємозаміна

факторів. Гранична норма технічного заміщення. Бюджетні можливості фірми. Ізокоста.

Практична частина. Розв'язування практичних задач, ситуаційних завдань, аналітичних вправ з теми.

Мінідослідження «Вплив економічних періодів на планування й інвестиційну діяльність фірми».

Підготовка постера «Стратегії фірми для збільшення бюджетних можливостей».

Робота в групах: проведення анкетного опитування для визначення ефективності діяльності українських підприємств в умовах нестабільності ринкового середовища.

Рольова гра «Управління підприємством».

2.5. Типи ринкових структур (15 год)

Теоретична частина. Поняття ринкової структури. Параметри ідентифікації ринкових структур. Досконала конкуренція. Чиста монополія та моносонія. Різновиди монополій в економічній системі. Ринок з домінантною фірмою. Монополістична конкуренція. Олігополія й олігопсонія. Державне регулювання монопольних ринків. Конкурентна політика і конкурентне законодавство.

Практична частина. Розв'язування практичних задач, графоаналітичних вправ з теми. Підготовка презентації «Типи ринкових структур та їх вплив на ефективність функціонування ринку».

Дискусія «Монополія: економічне зло чи ефективна організація».

Дослідження ринку з домінантною фірмою (розрахунок зміни ринкової ціни від зміни обсягів виробництва домінантної фірми). Обговорення етичного аспекту функціонування ринку з домінантною фірмою (чи є такі умови справедливими для інших учасників ринку).

Кейс-стаді «Монополії в сучасній економічній системі» (визначити тип монополізації конкретного ринку, особливості його державного регулювання), «Створення мапи ринкових структур» (використати приклади реальних галузей економіки в Україні за внеском у ВВП).

Розроблення постера «Реклама на ринку монополістичної конкуренції: шкода чи користь».

Написання есе на тему «Конкурентна політика: за і проти».

Розділ 3. Особливості організації підприємницької діяльності (45 год)

3.1. Теоретичні засади підприємництва (9 год)

Теоретична частина. Сутність і принципи підприємницької діяльності. Функції підприємництва. Ознаки підприємництва. Суб'єкти підприємницької діяльності. Обґрунтування і вибір ідеї підприємницької діяльності.

Перевірка бізнес-ідеї на життєздатність. Стадії й етапи започаткування власної справи. Основні підходи й заходи з організації власної справи.

Практична частина. Робота з навчальною літературою. Підготовка і презентація постера (тема на вибір): «Сучасні тенденції розвитку підприємництва в Україні», «Рушійні сили розвитку підприємництва», «Дизайн мислення у підприємництві». Рольова гра «Я — підприємець».

Визначення прав і обов'язків підприємця.

Мінідослідження «Основні підходи та стратегії організації власного бізнесу». Складання схеми «Функції підприємництва».

Написання есе на тему «Започаткування власного бізнесу: перші кроки до успіху».

3.2. Організаційно-правові форми підприємництва (12 год)

Теоретична частина. Способи створення бізнесу. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Класифікація видів економічної діяльності в Україні. Види підприємництва. Види підприємств: за метою і характером діяльності; способом заснування та формування статутного капіталу; формами власності майна; національною належністю; розміром. Бізнес-планування: сутність і функції у підприємництві. Етапи розроблення бізнес-плану. Структура бізнес-плану. Основні показники ефективності бізнес-проекту.

Практична частина. Виконання вправ на визначення переваг і недоліків одноосібного володіння бізнесом, створення компанії шляхом партнерства (товариства), корпоративного володіння часткою компанії.

Заповнення таблиці «Підприємства за формою власності майна» (на вибір).

Складання схеми «Класифікація видів підприємств за формою власності».

Підготовка презентації «Функції та цілі розроблення бізнес-плану».

3.3. Державне регулювання підприємницької діяльності (15 год)

Теоретична частина. Сутність державного регулювання підприємницької діяльності. Суб'єкти й об'єкти державного регулювання бізнесу. Форми та методи державного регулювання підприємницької діяльності. Стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва. Економічна безпека підприємництва. Роль держави у регулюванні підприємницької діяльності. Інструменти державного регулювання підприємництва.

Практична частина. Робота з навчальною літературою. Підготовка презентації «Державне регулювання підприємницької діяльності: механізми та вплив на економічний розвиток».

Складання схеми «Суб'єкти й об'єкти державного регулювання бізнесу». Заповнення таблиці «Форми та методи державного регулювання підприємницької діяльності».

Розроблення постера «Підтримка малого і середнього підприємства в умовах економічної турбулентності».

Обговорення проблемних питань (на вибір): «Роль держави у розвитку підприємництва», «Методи державного стимулювання, що позитивно впливають на розвиток бізнесу». Бесіда-дискусія «Гранти як форма державної підтримки бізнесу». Рольова гра «Грант на власну справу».

3.4. Економіка малого і середнього бізнесу (9 год)

Теоретична частина. Організація та розвиток суб'єктів малого і середнього бізнесу. Тенденції розвитку малого й середнього бізнесу. Підприємницьке середовище. Організаційно-правові форми малого і середнього бізнесу. Бізнес-моделі малого й середнього бізнесу. Оподаткування малого і середнього бізнесу. Фінансові ресурси суб'єктів малого підприємства. Ефективність малого й середнього бізнесу.

Практична частина. Обговорення дискусійних питань: «Роль малого підприємництва у розвитку економіки країни», «Створення і розвиток бізнесу жінками-підприємцями: виклики й можливості»; «Фінансове забезпечення малого і середнього підприємництва: проблеми й шляхи розв'язання»; «Підприємницьке середовище: вплив на бізнес і методи адаптації».

Підготовка презентації «Підприємницьке середовище».

Складання схеми «Принципи оподаткування малого й середнього бізнесу». Заповнення таблиці «Фінансові ресурси суб'єктів малого підприємства». Написання есе на тему «Матеріальні ресурси, необхідні для здійснення різних видів підприємницької діяльності».

Розділ 4. Основи наукового пошуку та науково-дослідницької діяльності (57 год)

4.1. Роль науки в дослідницькій діяльності (9 год)

Теоретична частина. Пріоритетні напрями наукових досліджень у галузі прикладної мікроекономіки та підприємництва. Розвиток науки в Україні, сучасні тенденції та інновації у прикладних науках. Особливості наукового пізнання. Норми й етика наукового пізнання в дослідженнях. Фундаментальні й прикладні дослідження в галузі прикладної мікроекономіки та підприємництва. Види дослідницьких наукових робіт: наукова стаття, аналітичний огляд, доповідь на конференції, тези, автореферат, монографія. Форми аналізу наукових робіт: анотація, відгук, рецензія. Огляд методів наукового дослідження, їх застосування. Практичні

прикладі наукових робіт, їх структура й оформлення. Огляд наукових баз даних і платформ для пошуку і публікації наукових робіт.

Практична частина. Робота з науковою літературою. Аналіз сучасних наукових статей і публікацій у галузі прикладної мікроекономіки та підприємництва.

4.2. Академічна доброчесність у науково-дослідницькій діяльності (6 год)

Теоретична частина. Поняття «академічна доброчесність». Принципи академічної доброчесності. Порушення академічної доброчесності у наукових дослідженнях. Види порушень академічної доброчесності. Етичні кодекси в наукових організаціях. Академічне читання та письмо. Правила пошуку академічних джерел. Правила цитування в науковому стилі. Виявлення плагіату. Правила оформлення посилань на використані джерела у тексті.

Практична частина. Аналіз випадків порушення академічної доброчесності. Ознайомлення з реальними прикладами порушень академічної доброчесності (плагіат, фабрикація даних, фальсифікація результатів, нечесне цитування).

Виконання вправ для формування навичок академічного читання тексту з прикладної мікроекономіки й підприємництва. Робота з інструментами перевірки на плагіат. Використання спеціалізованих програм для перевірки текстів на наявність плагіату (наприклад, «Turnitin»).

4.3. Інформаційні засоби підтримки наукових досліджень (6 год)

Теоретична частина. Джерела наукової інформації у процесі досліджень. Різновиди наукових видань: монографії, автореферати, дисертації, наукові збірники, препринти, матеріали наукових конференцій. Довідкові матеріали з прикладної мікроекономіки та підприємництва. Методи пошуку наукової інформації в інтернеті. Основні пошукові системи. Правила роботи з пошуковими системами. Методи роботи з літературними джерелами й іншими інформаційними ресурсами.

Практична частина. Пошук інформації на різних платформах і ресурсах з прикладної мікроекономіки та підприємництва. Аналіз наукових джерел й інформаційних ресурсів. Оцінювання якості пошукових систем і баз даних для збирання наукової інформації.

Порівняльний аналіз наукових статей, інформації з відкритих джерел і ресурсів, перевірки достовірності через застосування методів критичного аналізу, авторитетності джерела, наукової точності даних. Огляд наукових джерел і методів їх використання.

4.4. Тема наукового дослідження та її актуальність (9 год)

Теоретична частина. Основні напрями науково-дослідницької діяльності в галузі прикладної мікроекономіки й підприємництва. Визначення теми дослідження та її значущість. Постановка наукової проблеми, формулювання гіпотези. Обґрунтування актуальності обраної теми дослідження, критеріїв її актуальності. Визначення рівня наукової розробленості проблеми. Формулювання мети й завдань дослідження. Вимоги до оформлення роботи, додатків та ілюстративного матеріалу (рисунків, таблиць, формул). Бібліографічний опис літератури.

Практична частина. Оцінювання та визначення ключових напрямів наукових досліджень у галузі прикладної мікроекономіки й підприємництва. Визначення пріоритетних тем для подальшого аналізу. Аналіз наукових публікацій і досліджень. Оцінювання результатів і методології попередніх робіт. Узагальнення отриманої інформації й формулювання теми дослідження.

4.5. Об'єкт і предмет, мета й завдання дослідження (9 год)

Теоретична частина. Сутність об'єкта дослідження. Визначення основних характеристик об'єкта дослідження в контексті прикладної мікроекономіки та підприємництва. Предмет дослідження. Мета й завдання наукового дослідження. Експеримент як складова частина наукового дослідження. План і методика експерименту. Етапи проведення дослідження. Формулювання гіпотези, висновків та узагальнень.

Практична частина. Визначення об'єкта і предмета дослідження.

Формулювання теми, мети й завдань дослідження, його актуальності. Планування і проведення дослідження. Аналіз досліджень у галузі прикладної мікроекономіки та підприємництва. Порівняння мети, завдань і результатів цих досліджень з власними підходами. Висування гіпотези.

4.6. Методи наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Методологія наукового дослідження. Методи наукового пізнання. Емпіричні й теоретичні рівні пізнання. Спостереження й експеримент. План експерименту і засоби фіксації результатів. Основні методи теоретичного рівня пізнання. Загальнонаукові методи пізнання: індукція, дедукція, аналіз, синтез, метод порівняння.

Практична частина. Обрання методів дослідження залежно від поставленої мети. Проведення дослідження.

4.7. Результати наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Дослідницька робота і вимоги до її оформлення. Структура дослідницької роботи. Титульний аркуш, анотація, зміст, вступ. Основна частина роботи: розділи, підрозділи, пункти, підпункти. Висновки. Список використаних джерел. Додатки.

Особливості представлення результатів дослідження. Програмне забезпечення для візуалізації інформації. Постер, його структура. Вимоги до оформлення презентації. Доповідь за результатами дослідження.

Практична частина. Оформлення дослідницької роботи. Розроблення постера і презентації. Підготовка тез доповіді.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи за рік. Обговорення результатів захисту науково-дослідних робіт і участі в конкурсах. Поради та рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

Практична частина. Визначення перспективних напрямів наукових досліджень. Спільний аналіз досягнень вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька:* застосування абстрактного мислення, аналізу, синтезу під час реалізації індивідуального дослідницького проєкту; розв'язання дослідницьких завдань; планування роботи й проведення дослідження;
- *пізнавальна:* володіння знаннями про становлення і розвиток складної мікроекономіки та підприємництва, особливості організації підприємницької діяльності; розуміння принципів функціонування ринкової економіки, поведінки споживачів і виробників, механізмів ціноутворення, попиту та пропозиції;
- *практична:* застосування знань з мікроекономіки й підприємництва для розв'язування реальних бізнес-задач; аналізування ринкової ситуації, фінансової стійкості підприємств, оцінювання ефективності бізнес-рішень; розроблення бізнес-планів, здійснення економічних розрахунків;
- *творча:* застосування творчого підходу й інноваційного мислення під час навчальної та дослідницької діяльності; розроблення нестандартних стратегій управління бізнесом, орієнтованих на сталий розвиток;
- *соціальна:* виявлення відповідального ставлення до соціальних і екологічних аспектів підприємницької діяльності; розуміння етичних принципів ведення бізнесу та їх застосування у практичній діяльності.

Вищий рівень, другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Раціональний вибір, собівартість і ефективність бізнесу	24	54	78
1.1. Поведінка споживача на ринку: принципи раціонального вибору	6	15	21
1.2. Собівартість продукції підприємства	6	12	18
1.3. Цінова політика підприємства на ринку	6	12	18
1.4. Ефективність бізнесу	6	15	21
Розділ 2. Інструменти забезпечення розвитку підприємства	27	51	78
2.1. Інвестиції й інвестиційна діяльність підприємства	9	12	21
2.2. Інноваційна діяльність підприємства	6	12	18
2.3. Конкурентоспроможність підприємства	6	12	18
2.4. Ресурсозабезпеченість підприємства	6	15	21
Розділ 3. Види підприємництва та їх особливості	24	45	69
3.1. Інноваційне підприємництво	6	12	18
3.2. Стартапи як форма реалізації підприємницької ідеї	6	12	18
3.3. Електронний бізнес	6	12	18
3.4. Соціальне підприємництво	6	9	15
Розділ 4. Теорія та практика наукових досліджень	21	72	93
4.1. Науково-дослідницька діяльність і етика академічної доброчесності	3	9	12
4.2. Організація науково-дослідницької роботи в Малій академії наук України	6	30	36

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
4.3. Написання й оформлення дослідницької роботи	6	24	30
4.4. Представлення і захист науково-дослідницької роботи (проєкту)	6	9	15
Підсумок	—	3	3
Разом	97	227	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Особливості організації освітнього процесу на другому році навчання. Правила безпеки життєдіяльності й поведінки в закладі освіти. Правила санітарії, гігієни й безпечної роботи за комп'ютером. Організаційні питання.

Практична частина. Круглий стіл «Мікроекономіка навколо нас». Виконання вправ на згуртування.

Розділ 1. Раціональний вибір, собівартість і ефективність бізнесу (78 год)

1.1. Поведінка споживача на ринку: принципи раціонального вибору (21 год)

Теоретична частина. Методологія маржиналізму та її застосування в мікроекономічному аналізі. Кардиналістська (кількісна) концепція аналізу поведінки споживача, корисності й попиту. Поняття сукупної (загальної) та граничної корисності. Сутність закону спадної граничної корисності економічного блага (I закон Госсена). Правило максимізації корисності (II закон Госсена). Ординалістська (порядкова) концепція поведінки споживача. Уподобання споживачів і криві байдужості (індиферентності). Сутність граничної норми заміщення. Бюджетні обмеження і можливості споживача. Рівновага споживача. Оптимальне споживання.

Практична частина. Розв'язування практичних задач на зміну рівноваги споживача залежно від зміни доходів і цін на товари.

Підготовка мінідослідження «Бюджетні обмеження і можливості споживача».

Рольова гра «Хто краще розподілить бюджет».

Проведення анкетного опитування для визначення основних мотивів поведінки споживача. Розроблення і представлення постера за результатами анкетування.

Дискусія «Раціональний та емоційний вибір». Написання есе на тему «Рівновага споживача».

Підготовка презентації «Зміна смаків і переваг споживачів під час пандемії й війни в Україні та їх вплив на споживчий вибір».

1.2. Собівартість продукції підприємства (18 год)

Теоретична частина. Собівартість продукції як показник ефективності виробництва. Зміст і методи обчислення кошторису виробництва. Розрахунок кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Собівартість валової, товарної та реалізованої продукції.

Калькуляція та її місце в економічних розрахунках. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат для більшості підприємств різних галузей. Методика обчислення окремих статей калькуляції.

Практична частина. Розроблення і представлення постера «Складники собівартості продукції та їх оптимізація».

Підготовка презентації «Методи обчислення кошторису виробництва».

Бесіди-дискусії на теми: «Основні чинники зростання собівартості продукції», «Вплив оптимізації витрат на якість продукції», «Чи завжди зниження собівартості є вигідним для підприємства», «Який вплив мають податки та державне регулювання на собівартість продукції», «Як автоматизація виробництва змінює структуру собівартості», «Які ризики виникають у разі економії на важливих компонентах собівартості, наприклад на зарплаті працівників».

Складання кошторису для підприємства (на вибір).

Розв'язування задач на розрахунок собівартості виробництва лимонаду.

1.3. Цінова політика підприємства на ринку (18 год)

Теоретична частина. Поняття цінової політики та її роль у діяльності підприємства. Основні стратегії ціноутворення: види й приклади застосування. Методи ціноутворення: витратний, за попитом, конкурентний. Вплив внутрішніх (собівартість, цілі) і зовнішніх (ринок, конкуренція) факторів на ціну. Еластичність попиту та її значення для оптимальної ціни. Цінова політика в умовах конкуренції: проблеми й можливості.

Вплив державного регулювання на формування цінової політики. Роль цінової політики у забезпеченні прибутковості підприємства.

Практична частина. Опрацювання навчальної літератури. Підготовка презентації і постера «Стратегії ціноутворення: обрання оптимальної ціни для підприємства».

Мінідослідження «Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на ціну».

Обговорення проблемних питань (на вибір): «Визначення підприємствами оптимальної ціни на свої товари / послуги», «Чинники формування цінової політики підприємства», «Вплив ринкової конкуренції на встановлення цін», «Причини встановлення різної ціни на однакові товари в різних регіонах», «Вплив знижок, акцій і бонусів на сприйняття споживачами цінової політики», «Низька ціна як чинник забезпечення успіху підприємства».

Складання схеми «Етапи формування цінової стратегії».

Ділова гра «Ціноутворення для нового продукту».

Заповнення таблиці «Загальна класифікація цін».

1.4. Ефективність бізнесу (21 год)

Теоретична частина. Поняття ефективності бізнесу: співвідношення між отриманими результатами й витратами на їх досягнення. Основні показники ефективності: прибутковість, рентабельність, окупність інвестицій. Методи аналізу ефективності: фінансовий аналіз, аналіз продуктивності. Фактори, що впливають на ефективність: внутрішні (управління, ресурси), зовнішні (конкуренція, регулювання). Рентабельність як ключовий показник ефективності: її види та значення. Оптимізація витрат: шляхи зниження витрат без втрати якості продукції чи послуг. Оцінювання ефективності управління ресурсами: аналіз використання матеріальних, фінансових і людських ресурсів. Ефективність у контексті сталого розвитку.

Практична частина. Робота з навчальною літературою. Розроблення презентації «Основні показники ефективності бізнесу: прибутковість, рентабельність, окупність інвестицій».

Розв'язування задач на визначення показників оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств.

Заповнення таблиці «Структура витрат на виробництво продукції (послуг) на рік». Складання схеми «Класифікація витрат підприємства».

Дискусійне обговорення проблемних питань (на вибір): «Внутрішні й зовнішні фактори впливу на ефективність бізнесу», «Вплив оптимізації витрат на підвищення ефективності підприємства», «Вплив впровадження інновацій на результати діяльності бізнесу», «Визначення ризиків, що виникають під час швидкого зростання ефективності бізнесу», «Способи впливу держави на ефективність бізнесу».

Практичний кейс «Кав'ярня "Затишок"» (розрахунок основних показників ефективності, аналіз структури витрат).

Мінідослідження «Фактори, що впливають на ефективність: внутрішні (управління, ресурси) і зовнішні (конкуренція, регулювання)».

Розділ 2. Інструменти забезпечення розвитку підприємства (78 год)

2.1. Інвестиції й інвестиційна діяльність підприємства (21 год)

Теоретична частина. Поняття «інвестиції» (ресурси, що вкладаються у розвиток підприємства з метою отримання прибутку). Типи інвестицій: реальні, фінансові, інтелектуальні, інноваційні. Інвестиційна діяльність підприємства: процес планування, реалізації та контролювання інвестиційних проєктів. Джерела фінансування інвестицій: власний капітал, кредити, зовнішні інвестори, державна підтримка. Критерії оцінювання інвестиційних проєктів: прибутковість, рентабельність, термін окупності, ризики. Методи оцінювання ефективності інвестицій: NPV (чиста приведена вартість), IRR (внутрішня норма дохідності), термін окупності. Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність: економічні, політичні, соціальні, технологічні. Ризики інвестиційної діяльності: фінансові, ринкові, операційні, правові. Інвестиційна стратегія підприємства: визначення пріоритетів і напрямів інвестування. Роль інвестицій у забезпеченні сталого розвитку підприємства.

Практична частина. Обговорення проблемних питань (на вибір): «Основні чинники впливу інвестиційного проєкту», «Ризики як невіддільна частина інвестиційної діяльності», «Визначення джерела фінансування для інвестицій», «Ефективність стратегії компенсування високих ризиків інвестицій високим прибутком», «Вплив державної політики на інвестиційну діяльність підприємств», «Вплив залучення інвесторів на незалежність підприємства».

Підготовка постера «Етапи реалізації інвестиційного проєкту: від ідеї до прибутку».

Мінідослідження «Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність: економічні, політичні, соціальні, технологічні».

Підготовка навчального проєкту «Побудуй свою фабрику».

Рольові ігри «Обрання вигідних проєктів», «Інвестор і бізнес».

Написання есе на тему «Інвестиції в майбутнє: мрії та можливості».

2.2. Інноваційна діяльність підприємства (18 год)

Теоретична частина. Поняття «інновації» (нововведення у виробничих, управлінських чи маркетингових процесах підприємства). Інноваційна діяльність підприємства. Типи інновацій (продуктові, процесні, організаційні, маркетингові, соціальні). Етапи інноваційного процесу. Джерела фінансування інновацій: власні кошти, інвестори, гранти, державна підтримка. Методи оцінювання ефективності інновацій (показники прибутковості, рентабельності, окупності інвестицій). Роль інновацій у підвищенні конкурентоспроможності підприємства. Перешкоди інноваційної

діяльності. Державна підтримка інноваційної діяльності. Інноваційна стратегія підприємства.

Практична частина. Інтерактивна вікторина з використанням основних термінів і понять з теми.

Обговорення проблемних питань (на вибір): «Чинники впровадження інновацій підприємствами», «Основні ризики, пов'язані з інноваційною діяльністю», «Вплив фінансової підтримки на розвиток інновацій», «Причини уникнення інновацій підприємствами», «Типи інновацій, що найбільше впливають на конкурентоспроможність», «Необхідний обсяг державної підтримки розвитку інновацій в Україні».

Складання таблиці «Типи інновацій».

Бесіда-дискусія «Чи можливо успішно конкурувати на ринку без впровадження інновацій».

Брейн-ринг «Інновації в нашому житті».

Написання есе на тему «Інноваційна стратегія підприємства: шлях до конкурентоспроможності й сталого розвитку».

2.3. Конкурентоспроможність підприємства (18 год)

Теоретична частина. Поняття «конкурентоспроможність підприємства». Фактори конкурентоспроможності (якість продукції, ціна, інновації, репутація, маркетинг) і ключові показники (ринкова частка, прибутковість, рівень інноваційності). Стратегічні підходи до забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Роль маркетингу, інновацій і технологій.

Методи оцінювання конкурентоспроможності (SWOT-аналіз, аналіз конкурентних переваг, бенчмаркінг). Вплив зовнішніх факторів, роль персоналу й управління в конкурентоспроможності підприємства.

Практична частина. Робота з навчальною літературою. Обговорення проблемних питань (на вибір): «Ключові фактори конкурентоспроможності на сучасному ринку», «Вплив інновацій на рівень конкурентоспроможності», «Еволюція правил конкуренції між підприємствами під впливом глобалізації», «Переваги підприємства від підвищення якості продукції», «Досягнення конкурентоспроможності без значних фінансових інвестицій».

Складання схеми «Класифікація основних методів оцінювання конкурентоспроможності підприємств».

Підготовка постера «Фактори конкурентоспроможності підприємства та їх вплив на успіх на ринку».

Створення презентації «Ключові показники конкурентоспроможності: ринкова частка, прибутковість та інноваційність».

Розроблення бізнес-плану для власної кав'ярні.

Бесіда-дискусія «Чи є конкурентоспроможність основним чинником виживання підприємства на ринку».

2.4. Ресурсозабезпеченість підприємства (21 год)

Теоретична частина. Поняття «ресурсозабезпеченість підприємства». Типи ресурсів: матеріальні, технічні, фінансові, трудові, інформаційні. Оцінювання рівня ресурсозабезпеченості, показники забезпеченості матеріальними ресурсами, коефіцієнти фінансової стійкості, продуктивність праці. Фактори, що впливають на ресурсозабезпеченість: внутрішні й зовнішні. Способи визначення потреб у ресурсах, джерел їх забезпечення. Оптимізація використання ресурсів. Фінансові ресурси підприємства: джерела фінансування, управління обіговими коштами. Вплив ресурсозабезпеченості на конкурентоспроможність підприємства. Інноваційні підходи до управління ресурсами: використання автоматизації, цифрових технологій. Ресурсозабезпеченість в умовах обмежених ресурсів: управління дефіцитом, пошук альтернатив.

Практична частина. Обговорення питань (на вибір): «Чинники формування дефіциту ресурсів підприємства», «Оптимізація використання ресурсів як важливий елемент діяльності підприємства», «Вплив інновацій на ефективність використання ресурсів», «Вплив ресурсозабезпечення на рентабельність підприємства», «Вірогідність успішної діяльності підприємства в умовах обмежених ресурсів», «Динаміка ресурсозабезпеченості підприємства в умовах економічної нестабільності».

Розроблення постера «Типи ресурсів підприємства та шляхи їх ефективного використання».

Підготовка презентації «Показники забезпеченості матеріальними ресурсами, коефіцієнти фінансової стійкості, продуктивність праці».

Бесіда-дискусія «Чи є ресурсозабезпеченість основою стабільного функціонування підприємства».

Розгляд кейсу «Оптимізація ресурсозабезпечення на прикладі трьох українських гігантів».

Рольова гра «Інвестор у тебе в команді».

Написання есе на тему «План розвитку власного бізнесу».

Мінідослідження «Мій бізнес: крок за кроком».

Розділ 3. Види підприємництва та їх особливості (69 год)

3.1. Інноваційне підприємництво (18 год)

Теоретична частина. Сутність інноваційного підприємництва. Інноваційна політика підприємства. Управління інноваційною діяльністю підприємства. Інвестиційне забезпечення інноваційного підприємництва. Ефективність інноваційної діяльності бізнесу. Ризики інноваційного підприємництва. Інфраструктура інноваційної діяльності.

Практична частина. Робота з нормативно-правовими актами, що регулюють інноваційне підприємництво в Україні.

Підготовка презентації «Типи інноваційного підприємництва».

Складання схеми (на вибір): «Етапи оцінювання ефективності інноваційної діяльності бізнесу», «Фактори інвестиційної підтримки інновацій підприємства».

Розроблення постера «Інноваційне партнерство як інструмент трансферу інновацій».

Створення моделі «Джерела інвестування інноваційної діяльності підприємств».

Розгляд кейсу «Використання спеціалізованих дронів і програмного забезпечення з оброблення даних для обстеження та діагностики ліній електропередач».

3.2. Стартапи як форма реалізації підприємницької ідеї (18 год)

Теоретична частина. Стартап: сутність, особливості. Підприємництво і стартап: спільні й відмінні ознаки. Стейкхолдери стартапів. Формування команди стартапу. Оцінювання ринку й аналіз конкурентів інноваційного продукту. Інвестиційне забезпечення стартап-проєкту. Презентація стартапу. Пітчінг для презентації стартапу.

Практична частина. Обговорення проблемних питань (на вибір): «Відмінність стартапу від підприємницької ідеї», «Причини створення мінімально життєздатного продукту», «Сутність і функції валідації стартапу проєкту».

Написання есе на тему «Презентація вітчизняного стартапу» (на вибір).

Розроблення презентації «Pitch: основи пітчінгу стартапу».

Рольова гра «Твій стартап: від ідеї до реалізації» або «Пошук ідеї». Мінідослідження «Хто допомагає твоєму стартапу досягти успіху».

3.3. Електронний бізнес (18 год)

Теоретична частина. Сутність електронного бізнесу. Види електронного бізнесу. Інтернет-магазин: загальні правила торгівлі та юридичні особливості. Організація роботи інтернет-магазину. Оцінювання ефективності роботи інтернет-магазину. Інтернет-маркетинг. Електронні платіжні системи. Організаційно-правове забезпечення електронного бізнесу.

Практична частина. Обговорення проблемних питань (на вибір): «Принципові відмінності між традиційним та електронним бізнесом», «Переваги електронної торгівлі для малого і середнього бізнесу», «Кіберризики суб'єктів підприємницької діяльності».

Підготовка презентації «Сутність і види електронного бізнесу».

Навчальна гра «Електронні платіжні системи в мережі Інтернет: переваги й недоліки».

Складання портрета інтернет-споживача товарів / послуг (три на вибір). Віртуальна екскурсія в інтернет-магазин.

Розгляд кейсів «Створення ефективної воронки продажу», «Підвищення лояльності клієнтів інтернет-магазину» (на прикладі реальних ситуацій).

Написання есе на тему «Діяльність світових і українських міжнародних торгових майданчиків — маркетплейсів (таких як «Amazon», «eBay», «AliExpress», «Rozetka», «Prom.ua» тощо).

3.4. Соціальне підприємництво (15 год)

Теоретична частина. Сутність соціального підприємництва. Принципи й умови розвитку соціального підприємництва. Види соціального підприємництва. Екосистема соціального підприємництва. Реєстрація та звітування соціальних підприємств, які мають статус неприбуткової організації. Стимулювання розвитку соціального підприємництва.

Практична частина. Робота з навчальною літературою. Підготовка презентації «Принципи розвитку соціального підприємництва».

Складання схеми «Види соціального підприємництва».

Розроблення постера «Соціальне підприємництво: можливості, виклики й перспективи розвитку».

Заповнення таблиці «Учасники екосистеми: донори / інвестори».

Розгляд кейсів «Кращі практики соціального підприємництва в Україні».

Написання есе на тему «Ідеї та можливості для створення соціального підприємства».

Розділ 4. Теорія та практика наукових досліджень (93 год)

4.1. Науково-дослідницька діяльність і етика академічної доброчесності (12 год)

Теоретична частина. Науково-дослідницька діяльність вихованців у Малій академії наук України: особливості, виклики, перспективи. Важливість науково-дослідницьких робіт (проектів) у галузі прикладної мікроекономіки й підприємництва.

Джерела наукової інформації та її достовірність. Бібліотека: правила користування бібліотечними ресурсами. Електронні ресурси наукової інформації.

Академічна доброчесність. Дотримання принципів академічної доброчесності під час наукового дослідження, запобігання порушенням.

Практична частина. Робота з науковою літературою. Опрацювання наукових джерел. Збирання даних.

Дискусія на тему «Етика використання сучасних технологій у дослідженнях».

Обговорення правил дотримання академічної доброчесності у контексті індивідуальних дослідницьких проектів.

4.2. Організація науково-дослідницької роботи в Малій академії наук України (36 год)

Теоретична частина. Науковий напрям і проблема. Обрання теми наукового дослідження, критерії обрання. Актуальність дослідження. Структура дослідницької роботи. Мета, завдання науково-дослідницької роботи. Визначення новизни. Гіпотеза як припущення щодо можливого розв'язання проблеми та пошук шляхів для її вирішення. Науковий метод. Проведення дослідження за допомогою спостереження чи експерименту.

План і методика дослідження. Обрання способів і засобів фіксації результатів. Теоретичний і практичний розділ наукового дослідження. Особливості формування висновків дослідження. Методи й інструменти наукового дослідження. Сучасні інформаційні технології у науково-дослідницькій діяльності. Структура тексту дослідницької роботи: титульний аркуш, зміст, вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки. Вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи (проєкту). Постер як спосіб подання результатів наукового дослідження. Програми для створення презентації.

Практична частина. Ознайомлення із загальною структурою науково-дослідницької діяльності (проєктів). Виконання вправ на формулювання теми й висування гіпотез.

Обрання актуальної проблеми, формулювання теми дослідження. Обговорення новизни, практичного застосування і можливих висновків.

Складання плану дослідження. Обрання методів дослідження. Робота з науковою літературою й іншими джерелами інформації. Проведення дослідження.

4.3. Написання й оформлення дослідницької роботи (30 год)

Теоретична частина. Основні вимоги до оформлення дослідницьких робіт. Правила оформлення тексту. Структура змісту дослідницької роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки (у разі потреби). План викладення тексту дослідження. Чернетка як перший етап написання дослідницької роботи. Оформлення і редагування чернетки. Науковий стиль для подання матеріалу. Особливості написання вступу і висновків роботи. Додатки та особливості їх оформлення. Специфіка оформлення списку використаних джерел. Вимоги й стандарти щодо оформлення посилань на літературні джерела.

Практична частина. Написання тексту роботи за планом, підготовка чернетки. Оформлення науково-дослідницької роботи відповідно до вимог. Редагування тексту дослідницької роботи.

Формування списку використаних джерел. Укладання додатків науково-дослідницької роботи.

4.4. Представлення і захист науково-дослідницької роботи (проєкту) (15 год)

Теоретична частина. Захист науково-дослідницької роботи. Вимоги до доповіді. Структура доповіді. Методи викладення матеріалу. Правила складання й оформлення презентацій. Культура поведінки під час наукової доповіді. Технічні засоби оформлення презентацій. Постер і постерна доповідь. Рекомендації щодо створення постера. Правила ведення наукової дискусії.

Практична частина. Підготовка доповіді, постера і презентації за результатами науково-дослідницької роботи.

Написання доповіді. Розроблення плану захисту.

Проведення підсумкової науково-практичної конференції вихованців: виступи із доповідями, постановка запитань, відповіді. Аналіз результатів захисту науково-дослідницької роботи.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Обговорення результатів роботи гуртка.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька:* володіння основами науково-дослідницької діяльності у галузі прикладної мікроекономіки та підприємництва в контексті реалізації принципів академічної свободи й академічної доброчесності; уміння працювати з науковою інформацією, знання етапів написання наукової роботи; дотримання вимог до оформлення й представлення результатів дослідження: написання дослідницької роботи, розроблення постера й мультимедійної презентації;
- *пізнавальна:* засвоєння знань про закономірності функціонування ринку, поведінку його суб'єктів; здатність до аналізу підприємницької діяльності; розуміння принципів функціонування ринків, поведінки споживачів і виробників; володіння поняттєво-категорійним апаратом у галузі мікроекономіки та підприємництва; удосконалення навичок пошуку креативних ідей і бізнес-можливостей для створення інноваційних бізнес-рішень, використання економічних моделей і методів аналізу ринкових умов, генерування оптимальних рішень;
- *практична:* застосування отриманих знань з прикладної мікроекономіки та підприємництва для розв'язування реальних бізнес-задач; здатність до аналізу ринкової ситуації, фінансової стійкості підприємств і оцінювання ефективності бізнес-рішень; розроблення бізнес-плану, здійснення економічних розрахунків; використання

сучасних технологій і програмного забезпечення для моделювання, аналізу й оцінювання підприємницької ідеї;

- *творча*: використання творчого підходу під час дослідницької діяльності; розвиток критичного, творчого, інноваційного мислення для адаптації до змінних умов економічного середовища; розроблення нестандартних стратегій управління бізнесом, орієнтованих на сталий розвиток; генерування інноваційних ідей і нестандартних рішень для впровадження новаторських підходів у підприємницьку діяльність;
- *соціальна*: виявлення громадянської позиції, відповідального ставлення до соціальних і екологічних аспектів підприємницької діяльності; уміння ефективно взаємодіяти у соціальному та професійному середовищі з урахуванням інтересів і потреб різних сторін; дотримання етичних принципів ведення бізнесу у практичній діяльності, національних і загальнолюдських культурних і духовних цінностей.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 10 найцікавіших інновацій 2022, які вже сьогодні змінюють світ. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/10-najczikavishyh-innovacij-2022-yaki-vzhe-sogodni-zminyuyut-svit> (дата звернення: 10.01.2025).
2. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навч. посіб. / С. Ф. Покропивний та ін. Вид. 2-ге, доповн. Київ : КНЕУ, 2010. 379 с.
3. Бізнес-планування : навч. посіб. (практикум) / упоряд.: М. В. Голованенко, О. П. Микитюк, О. В. Піменова. Київ : Наукова столиця, 2019. 96 с.
4. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. / З. С. Варналій, Т. Г. Васильців, Р. Л. Лупак, Р. Р. Білик. Чернівці : Технодрук, 2019. 264 с.
5. Бойчик І. М. Економіка підприємства : підручник. Київ : ВД «Кондор», 2016. 378 с.
6. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. 4-те вид., випр. і доповн. Київ : Знання; КОО, 2008. 302 с. URL: https://pidruchniki.com/18421120/ekonomika/mehanizm_stvorennya_vlasnoyi_spravi (дата звернення: 10.01.2025).
7. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
8. Державна регуляторна служба України : офіційний сайт. URL: <http://www.drs.gov.ua/licensing/departament-litsenzuvannya-ta-dozvolnoyisystemy> (дата звернення: 10.01.2025).

9. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. Б. Юрченко, Р. С. Кравчук, І. Б. Запужляк, І. І. Василик. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2018. 377 с.
10. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. Г. М. Филюк, Л. А. Мартинюк. Київ : Центр поліграфії «Компринт», 2023. 480 с.
11. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д. е. н., проф. Л. Л. Ковальської, проф. І. В. Кривов'язюка Київ : ВД «Кондор», 2020. 700 с.
12. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 768 с.
13. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. 7-ме вид., стер. Київ : Знання-Прес, 2008. 719 с.
14. Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/menu/edrpou.htm> (дата звернення: 10.01.2025).
15. Класифікація організаційно-правових форм господарювання. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk002_2016.htm (дата звернення: 10.01.2025).
16. Колот А. М., Швиданенко Г. О. Створення власного бізнесу : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2017. 311 с.
17. Кузьмин В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 51 с.
18. Мікроекономіка : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, А. І. Ігнатюк, С. В. Слухай ; за ред. В. Д. Базилевича. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2008. 679 с.
19. Мікроекономіка : підручник / А. П. Наливайко, Л. А. Азьмук, П. Г. Банщиков та ін.; за наук. ред. А. П. Наливайка. Київ : КНЕУ, 2001. 446 с.
20. Мікроекономіка : підручник / за заг. ред. А. І. Ігнатюк. Київ : Ліра-К, 2023. 420 с.
21. Мікроекономіка: практикум : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, А. І. Ігнатюк, С. В. Слухай ; за ред. В. Д. Базилевича. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2010. 490 с.
22. Мікроекономіка: тренінг-курс : навч. посіб. / В. П. Решетило, А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., випр. і доповн. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 265 с.
23. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
24. Основи бізнесу : навч. посіб. / Н. В. Доброва, М. М. Осипова. Одеса : Бондаренко М. О., 2018. 305 с.

25. Основи підприємництва : підручник / Т. О. Біляк, С. Ю. Бірюченко, К. О. Бужимська та ін. ; за заг. ред. Н. В. Валінкевич. Житомир : ЖДТУ, 2019. 493 с.
26. Петрушенко Ю. М. Мікроекономіка: теорія та приклади розв'язання задач : навч. посіб. Суми : ВТД « Університетська книга», 2012. 320 с.
27. Пилипенко В. В. Мікроекономіка. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 298 с.
28. Підприємництво : навч. посіб. / за заг. ред. д. е. н. проф. Г. І. Купало-вої. Київ : Компрінт, 2020. 400 с.
29. Підприємництво. Практикум : навч. посіб. / М. М. Бердар, І. І. Мазур, О. В. Євтушевська та ін.; за ред. І. І. Мазур. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 255 с.
30. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : підручник / за заг. ред. д. е. н., проф. І. М. Сотник, д. е. н., проф. Л. М. Таранюка. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.
31. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2009 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.01.2025).
32. Статус фізичної особи — підприємця: проблеми застосування законодавства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
33. Филук Г. М. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 404 с.
34. Филук Г. М., Андреюк Н. В. Сучасні виклики для українського бізнесу. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : зб. наук. праць. 2019. Вип. 1 (38). С. 4–17.
35. Филук Г. М., Власова К. М. Порівняльний аналіз бар'єрів входження підприємств м'ясної промисловості на нові зовнішні ринки. *Підприємництво і інновації*. 2018. № 6. С. 101–109.
36. Филук Г. М., Колоша В. В. Домінування підприємства на ринку: економіко-правові підходи. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : зб. наук. праць. 2016. Вип. 2 (33). С. 4–13.
37. Які технології здивували світ у 2023-му: найцікавіші розробки року. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2023/12/25/708075/> (дата звернення: 10.01.2025).
38. Як розвивати соціальне підприємництво: особливості бізнесу та українські кейси. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yak-rozvivati-soczialne-pidpriyemnicztvo-osoblivosti-biznesu-ta-ukrayinski-kejsi> (дата звернення: 10.01.2025).

А. О. Ходжаян, Т. В. Гайдай, І. П. Соколовська

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «МАКРОЕКОНОМІКА І ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА»

ОСНОВНИЙ І ВИЩИЙ РІВНІ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

(протокол № 2 від 09.07.2025

*засідання експертної комісії з позашкільної освіти),
zareєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам державної установи
«Український інститут розвитку освіти» за № ПЗ-0005–25*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Економічні процеси впливають на всі аспекти життя суспільства і кожної людини — від особистого добробуту до глобальних подій. Знання з економіки допоможуть краще орієнтуватися у сучасному світі, приймати обґрунтовані рішення у повсякденному житті та професійній діяльності, бути свідомими й відповідальними громадянами.

Економічна освіта формує у вихованців базові навички для їх фінансової та соціальної самостійності, розвиває важливі особистісні риси, соціальну відповідальність і усвідомлення своєї ролі у суспільстві. Знання основ макроекономіки й економічної політики дають змогу вихованцям гуртка краще розуміти функціонування світу навколо них: особливості структури ринку, способи прийняття ефективних економічних рішень і вплив економічної політики на добробут суспільства. Це сприяє розвитку критичного мислення, вмінню аналізувати інформацію, ухвалювати обґрунтовані економічні рішення у життєвих фінансових ситуаціях.

Економічні знання сприяють свідомому вибору майбутньої професії. Розуміння макроекономічних процесів і економічної політики є важливим для тих, хто планує кар'єру в політиці, державному управлінні, бізнесі, щоб прогнозувати економічні тренди й розробляти рекомендації для держави, бізнесу чи громадян. Це особливо важливо в умовах швидких змін в економічному середовищі, розвитку нових технологій, що дасть вихованцям можливість в майбутньому адаптуватися до мінливих вимог ринку праці.

Актуальність навчальної програми зумовлена необхідністю організації освітньої діяльності у закладах позашкільної освіти з урахуванням сучасного рівня розвитку економічної науки й пізнавальних потреб вихованців для їх залучення до науково-дослідницької діяльності.

Метою програми є формування у вихованців дослідницької та ключових компетентностей засобами науково-дослідницької діяльності у сфері макроекономіки та економічної політики.

Основні **завдання** полягають у формуванні таких компетентностей:

- **дослідницької:** формувати навички застосовувати загальнонаукові й специфічні методи аналізу у дослідженнях економічних процесів і явищ, такі як: наукова абстракція, аналіз і синтез, індукція та дедукція; історико-генетичний і класифікаційно-типологічний методи, системний підхід, еволюційний метод, компаративний аналіз, факторний і структурно-функціональний підходи; розвивати вміння збирати, обробляти й аналізувати навчальну і наукову інформацію з макроекономіки та економічної політики з різних джерел; опановувати аналітичний і категоріальний апарат, що репрезентує різні наукові традиції, напрями та школи економічної науки; творчо і критично застосовувати евристичний потенціал позитивних і нормативних ідей провідних напрямів сучасної економічної науки для аналізу макроекономічних проблем сучасності; формувати вміння пояснювати соціально-економічні процеси та явища на базі основних макроекономічних моделей, аналізувати й змістовно інтерпретувати отримані результати; набувати досвіду аналізувати чинники, що визначають стан макроекономічного середовища, виявляти причинно-наслідкові зв'язки в макроекономіці й перевіряти їх через емпіричні дослідження; розвивати навички формулювати тему науково-дослідницького проекту з актуальних питань макроекономіки й економічної політики, визначати цілі й завдання дослідження; дотримуватися принципів академічної доброчесності, представляти результати власного дослідження у формі доповідей, презентацій, постерів;
- **пізнавальної:** розвивати здатність самостійно здобувати нові знання, використовувати науковий метод для пізнання економічних явищ і процесів, зокрема формувати розуміння економічних категорій і понять, поглиблювати знання про наукові результати та основні теоретичні здобутки провідних наукових течій і шкіл сучасної економічної науки, шляхи їх науково-практичного застосування у дослідженні трансформаційної економіки, реалізації економічної політики; формувати навички аналізувати економічні явища і процеси, основні тренди й проблеми функціонування сучасної економіки на мезо- і макроекономічному рівнях; набувати знань про систему державної макроекономічної політики, особливості застосування інструментарію і механізмів економічної політики — фінскальної, монетарної, соціальної, структурної, зовнішньоекономічної — відповідно до макроекономічної ситуації в країні;
- **практичної:** розвивати вміння і навички аналізувати економічні процеси і явища, кількісно та якісно оцінювати результати функціонування

національної економіки, моделювати макроекономічні явища і процеси з використанням графічних моделей; формувати здатність застосовувати фундаментальні залежності макроекономічних явищ і процесів для пояснення ймовірних наслідків і фактичних результатів державного регулювання національної економіки; застосовувати знання закономірностей функціонування національної економіки для прийняття ефективних економічних рішень на державному рівні;

- *творчої*: удосконалювати вміння і навички змістовно інтерпретувати отримані результати аналізу соціально-економічних процесів для формування творчо-критичного науково-економічного мислення; розвивати здатність до наукової творчості, адаптації й ефективної діяльності у нових ситуаціях із застосуванням знань про закономірності розвитку, причинно-наслідкові зв'язки між явищами та економічними процесами, можливі наслідки реалізації економічної політики;

- *соціальної*: розвивати навички вести дискусію, аргументувати свою думку, осмислювати, пояснювати й доносити соціально-економічну інформацію, економічні ідеї, висвітлювати проблеми й способи їх вирішення; розвивати здатність формувати й реалізовувати власну комунікаційну стратегію в процесі соціальної взаємодії.

Навчальна програма з позашкільної освіти «Макроекономіка й економічна політика» розроблена з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, допоможе вихованцям гуртка розуміти взаємозв'язки між різними аспектами життя, що сприятиме системному розумінню економічних процесів і вмінню застосовувати набуті знання на практиці. Зокрема, математика є основним інструментом аналізу макроекономічних явищ, а математичні рівняння використовуються для побудови макроекономічних моделей. Знання з інформатики застосовуються для візуалізації даних, побудови графіків і діаграм. Макроекономічна політика тісно пов'язана з правовими аспектами й регулюється Господарським і Податковим кодексами, законами, зокрема «Про Національний банк України», що засвідчує необхідність використання знань з правознавства. Зв'язок макроекономіки з історією і географією полягає у тому, що економіки країн завжди розвиваються в історичному контексті, а географічні й кліматичні фактори, природні ресурси впливають на темпи та якість економічного розвитку.

Навчальна програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку, призначена для роботи з вихованцями віком 15–17 (18) років і розрахована на два роки навчання:

1-й рік — основний рівень — 216 год на рік (6 год на тиждень);

2-й рік — вищий рівень — 216 год на рік (6 год на тиждень).

На першому році навчання передбачено висвітлення фундаментальних проблем економічної теорії й історії економічних вчень: економічних

законів, закономірностей функціонування й розвитку економічних систем, класичних і новітніх теорій розвитку національної й світової економіки; ознайомлення з основами науково-дослідницької діяльності.

На другому році навчання освітня діяльність спрямована на аналіз актуальних макроекономічних явищ і проблем функціонування національної економіки: причини й наслідки циклічних коливань, інфляції (дефляції), безробіття, а також вивчення інструментарію та системи заходів економічної політики — грошово-кредитної, фінансової (бюджетно-податкової, структурної, соціальної), орієнтованої на регулювання економічних процесів для забезпечення сприятливих умов розвитку національної економіки, стабілізацію економіки під час кризових періодів, стимулювання технологічного розвитку національної економіки, підвищення добробуту і забезпечення соціального захисту населення; особлива увага приділяється дослідницькій діяльності — плануванню й реалізації індивідуального дослідницького проєкту.

Формами контролю за результативністю навчання є опитування, участь у дискусіях, самостійне виконання практичних вправ, діагностичне тестування (експрес-опитування), виконання і захист науково-дослідницької роботи (проєкту).

Програма містить теоретичну й практичну частини. Теоретичне викладення матеріалу відбувається у формі лекційних занять, лекцій-дискусій тощо. Практична частина передбачає обговорення дискусійних питань під час семінарських занять, підготовку і презентацію мінідосліджень, розроблення словника й обговорення основних понять з теми заняття, проведення діагностичного тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу, виконання пошукових і творчих завдань, розроблення і виконання власного дослідницького проєкту.

Навчальна програма може реалізовуватися в очному, змішаному і дистанційному форматах. За однакових епідеміологічних і безпекових умов перевага надається безпосередній взаємодії педагога і вихованців. Для реалізації програми у дистанційному та змішаному форматах пропонуються такі платформи онлайн-комунікацій: «Zoom» («Business Zoom»), «Classroom», «Google Meet». Для організації й автоматизації навчання використовуються застосунки Google: «Drive», «Docs», «Sheets», «Slides», «Forms», «Calendar», «Meet», «Maps», «Keep». Демонстрація навчального матеріалу й організація індивідуальної та групової роботи здійснюється за допомогою інтерактивних дошок («Padlet», «Lino», «Miro», «Trello»). Лекції та практичні заняття доповнюються проміжним тестуванням засвоєння знань з використанням «OnlineTestPad», «Classroom», «Google Meet», а для проведення опитувань і вікторин, візуалізації інтерактивної взаємодії застосовуються «Mentimeter», «Kahoot!», «Quizizz», «Quizwhizzer»,

інші застосунки. Представлення результатів дослідницького проєкту і розроблення постера відбувається у програмах для створення графічного контенту («Canva», «PowerPoint», «Prezi», «Keynote»).

Індивідуальні заняття сприяють реалізації диференційованого підходу у навчанні й проводяться відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 № 1123).

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний, він може змінюватися відповідно до можливостей закладу позашкільної освіти.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	1	3
Розділ 1. Економічні явища і процеси	32	64	96
1.1. Економічна наука і суспільство	4	8	12
1.2. Економічні потреби й виробничі можливості суспільства	4	8	12
1.3. Економічна система суспільства і відносини власності	4	8	12
1.4. Форми організації суспільного виробництва	4	8	12
1.5. Гроші й грошовий обіг	4	8	12
1.6. Ринкова економіка	4	8	12
1.7. Конкуренція і монополія у ринковій економіці	4	8	12
1.8. Доходи: джерела, розподіл у сучасній економіці	4	8	12
Розділ 2. Історія економічних учень	16	32	48
2.1. Генеза економічної думки	2	4	6
2.2. Класична політична економія	2	4	6
2.3. Історичний напрям політичної економії	2	4	6
2.4. Маржиналізм і формування неокласичної мікроекономіки	2	4	6

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
2.5. Кейнсіанська макроекономіка	2	4	6
2.6. Інституційна економічна теорія	2	4	6
2.7. Економічний неолібералізм і неоконсерватизм	2	4	6
2.8. Сучасна економічна нобелелогія	2	4	6
Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності	18	48	66
3.1. Методологія й організація наукових досліджень	9	18	27
3.2. Інформаційне забезпечення науково-дослідницької роботи (проєкту)	3	9	12
3.3. Науково-дослідницька робота (проєкт): проведення й оформлення результатів	6	21	27
Підсумок	—	3	3
Разом	68	148	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Особливості організації освітнього процесу в гуртку. Інструктаж із безпеки життєдіяльності.

Практична частина. Визначення очікувань вихованців. Формування основних завдань на навчальний рік. Виконання вправ на ефективну взаємодію у групі.

Розділ 1. Економічні явища і процеси (96 год)

1.1. Економічна наука і суспільство (12 год)

Теоретична частина. Економіка як сфера господарської діяльності людини. Економіка як наука про сутність економічних процесів і явищ, закони та принципи ведення господарства в суспільстві. Етапи розвитку економічної науки. Економічні закони й закони природи. Методи пізнання економічних процесів. Буденне і наукове пізнання. Функції економічної науки: теоретико-пізнавальна, методологічна, практична, прогностична, виховна. Взаємозв'язок економічної науки, економічної політики й господарської практики. Позитивна і нормативна економічна наука.

Практична частина. Дискусія «Чи здатна економічна наука передбачити економічну кризу».

Виконання завдань на визначення змісту понять: «економіка», «безмежність потреб», «обмеженість виробничих ресурсів», «метод економічної науки», «економічний закон», «економічне мислення».

Виконання завдань на практичне використання методів дослідження господарських явищ і процесів (наукова абстракція, діалектика, економічний експеримент, економічне моделювання, аналіз і синтез, індукція й дедукція, кількісний і якісний аналіз, історичний і логічний методи).

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Підготовка і представлення презентацій «Методи досліджень в економічній науці та їх практичне використання», «Сутність позитивної й нормативної економічної науки».

Розроблення постера «Функції економічної теорії».

1.2. Економічні потреби й виробничі можливості суспільства (12 год)

Теоретична частина. Сутність і структура економічних потреб суспільства. Моделі ієрархії потреб А. Маслоу, Ф. Герцберга, К. Альдерфера. Економічні блага та їх класифікація. Економічні й неекономічні блага. Засоби задоволення людських потреб. Економічний закон зростання потреб, особливості його прояву в умовах НТР. Проблема вибору як наслідок суперечності між безмежністю потреб і обмеженістю ресурсів для їх задоволення. Процес суспільного виробництва. Ресурси суспільного виробництва та їх взаємодія: земля, праця, капітал, здатність до підприємницької діяльності, наука, інформація. Виробничий потенціал і межа виробничих можливостей суспільства. Показники ефективності використання ресурсів виробництва.

Практична частина. Обговорення проблемних питань: «Що таке економічні потреби та яке значення вони мають у житті людини», «Взаємовплив економічних потреб і виробництва», «Для чого потрібні знання про тенденції й перспективи розвитку потреб та їх структурні зміни», «Як можна розв'язати проблему безмежних потреб і обмежених економічних ресурсів».

Побудова індивідуальних моделей ієрархії потреб.

Дебати «Форми прояву економічного закону зростання потреб і його вплив на суспільний прогрес». Створення інтелектуальної карти «Магія взаємодії: як виробництво формує потреби, а потреби вдосконалюють виробництво».

Аналіз методики розрахунку показників ефективності використання виробничих ресурсів: продуктивність праці, капіталомісткість,

енергомісткість. Побудова моделі виробничих можливостей суспільства та її інтерпретація.

Моделювання кривої виробничих можливостей економіки. Демонстрація ефективного і неефективного варіанту виробництва.

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Підготовка і виголошення доповідей «Погляди М. Бунге (чи А. Маслоу, Ф. Герцберга, К. Альдерфера (на вибір)) на проблему формування потреб», «Обмеженість ресурсів і проблема економічного вибору».

1.3. Економічна система суспільства і відносини власності (12 год)

Теоретична частина. Економічна система, її сутність і найважливіші ознаки. Поняття економічної системи у трактуванні різних економічних шкіл. Ознаки й основні структурні елементи економічної системи.

Типи економічних систем: традиційна, командно-адміністративна, ринкова, змішана. Трансформаційна економіка.

Цивілізаційний підхід до періодизації економічного розвитку.

Сутність і структура відносин власності. Об'єкти власності. Основні форми власності та їх взаємодія.

Форми відчуження власності: демонополізація, роздержавлення, приватизація, націоналізація, експропріація, конфіскація, секуляризація.

Комерціалізація інтелектуальної власності (ІВ): патентування, ліцензування, продаж об'єкта ІВ, франчайзинг, створення стартапів на основі ІВ, інжиніринг, консалтинг, мерчандайзинг, технологічний трансфер, краудфандинг на основі ІВ, оренда об'єкта ІВ.

Практична частина. Заповнення таблиці «Порівняльна характеристика різних типів економічних систем (адміністративно-командної, ринкової)». Проведення компаративного аналізу індустріального, постіндустріального й інформаційного суспільства.

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Побудова інтелектуальної карти «Типи економічних систем».

Розроблення кросворда «Комерціалізація інтелектуальної власності».

Мінідослідження «Місце людини в економічній системі» (представлення результатів у формі постера).

Підготовка і виголошення доповідей «Періодизація економічного розвитку у трактуванні У. Ростоу (чи Л. Моргана, Дж. Гелбрейта, А. Арона (на вибір))», «Реформування відносин власності в Україні», «Сучасні тенденції й проблеми розвитку інтелектуальної власності в Україні».

1.4. Форми організації суспільного виробництва (12 год)

Теоретична частина. Сутність і основні ознаки процесу суспільного виробництва. Форми організації суспільного виробництва. Натуральне господарство і його історичні межі. Товарне виробництво: види, причини виникнення. Товар і його властивості. Споживча вартість, мінова вартість, корисність товару. Закон спадної граничної корисності. Вартість товару і чинники, що на неї впливають. Альтернативні теорії вартості товару. Сутність закону вартості, його функції. Поділ праці та спеціалізація виробництва. Секторальна структура суспільного виробництва: первинний сектор (сільське господарство, видобування корисних копалин); вторинний сектор (промисловість) і третинний сектор (послуги).

Практична частина. Виконання завдань на порівняння альтернативних теорій вартості (трудова теорія вартості товару (А. Сміт, Д. Рікардо); теорія факторів виробництва (Дж. Мілль, Дж. Р. Мак-Куллох, Р. Торренс); маржинальна теорія корисності (Г. Госсен, В. Джевонс, К. Менгер, Л. Вальрас, В. Парето); неокласична теорія вартості (А. Маршалл, П. Самуельсон, М. Туган-Барановський)).

Навчальна гра «Закон спадної граничної корисності: як максимізувати загальну корисність в умовах обмеженого бюджету родини».

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Підготовка і виголошення доповіді «Еволюція товарного виробництва: причини виникнення, основні ознаки, роль товарного виробництва у розвитку суспільства».

Розроблення постера «Форми організації суспільного виробництва».

1.5. Гроші й грошовий обіг (12 год)

Теоретична частина. Еволюція виникнення грошей. Теоретичні концепції виникнення й сутності грошей. Раціоналістична концепція походження грошей (Арістотель, П. Самуельсон і Дж. Гелбрейт). Еволюційна концепція походження грошей (А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс). Функції грошей та їх еволюція. Властивості грошей: вартість грошей, споживча вартість, мінова вартість. Історія розвитку грошей. Повноцінні й неповноцінні гроші. Різноманітність видів грошей. Грошова маса. Грошові агрегати. Грошовий обіг і його закони. Визначення кількості грошей, необхідних для обслуговування товарного обміну. Основні теорії грошей. Кількісна теорія грошей і її модифікації (І. Фішер, М. Туган-Барановський, Дж. М. Кейнс).

Практична частина. Обговорення питань «Причини виникнення грошей», «Криптовалюта: революція в грошовому обігу чи ілюзія грошей».

Складання порівняльної таблиці раціоналістичної та еволюційної концепцій походження грошей: виявлення їх спільних й відмінних ознак.

Розгляд конкретних прикладів виконання грошима функцій міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу нагромадження, світових грошей.

Створення інтелектуальної карти «Історія розвитку грошей».

Віртуальна екскурсія в Музей грошей Національного банку України.

Підготовка і виголошення доповідей «Цифрові валюти в сучасному світі: переваги та ризики», «Еволюція грошових реформ, їх види».

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

1.6. Ринкова економіка (12 год)

Теоретична частина. Сутність і передумови виникнення товарного виробництва та ринку. Основні суб'єкти ринкової економіки. Етапи формування ринку (нерозвинений, класичний вільний, регульований, соціально орієнтований). Функції ринку (регулювання, стимулювання, розподілу, інформування, координації, контролю, санації, алокаційна).

Механізм функціонування ринку. Переваги ринкового механізму. Недоліки ринкового механізму (провали ринку). Функції держави в ринковій економіці.

Інфраструктура ринку. Сутність і функції інфраструктури ринку. Підсистеми ринкової інфраструктури. Організаційно-технічна підсистема: товарні біржі, гуртові ринки, аукціони, транспортні комунікації, логістичні компанії. Фінансово-кредитна підсистема: банки, небанківські установи, інвестиційні, страхові фонди, кредитні спілки. Державно-регуляторна підсистема: законодавче регулювання, ліцензування, оподаткування, фонди зайнятості, митна служба, асоціації підприємств. Науково-дослідна й інформаційна підсистема: науково-дослідні установи, консалтингові компанії, інформаційні центри й агентства, спеціальні навчальні заклади, юридичні контори, рекламні агентства.

Практична частина. Обговорення проблемних питань: роль ринку у соціально-економічній системі суспільства; поєднання ринкового і державного регулювання; переваги й недоліки ринкового механізму (провали ринку).

Проведення ділової гри у формі дискусії на одну з обраних тем: «Чи повинна держава займатися соціальними проблемами в економіці»; «Чи є праця, земля і гроші в ринковій економіці товаром і як визначити їх ціну».

Складання порівняльної таблиці «Ринкове і державне регулювання: переваги й недоліки».

Створення інтелектуальної карти «Ринкова інфраструктура».

Підготовка і виголошення доповідей «Характеристика класичного вільного ринку. Функції держави епохи вільного ринку», «Етапи становлення ринкового господарства. Регульований ринок», «Соціально орієнтований ринок як найвищий щабель розвитку ринкового господарства».

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

1.7. Конкуренція і монополія у ринковій економіці (12 год)

Теоретична частина. Конкуренція і монополія у ринковій економіці. Сутність і умови виникнення економічної конкуренції. Позитивні й негативні аспекти конкуренції. Економічний закон конкуренції: зміст, функції. Види й методи конкурентної боротьби (цінова і нецінова, сумлінна і несумлінна (нечесна), внутрішньогалузева і міжгалузева конкуренція).

Загальна характеристика ринкових структур (досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, монополія). Форми монополії.

Кількісне визначення інтенсивності конкуренції на ринку.

Антимонопольна політика держави. Антимонопольне законодавство.

Практична частина. Обговорення теми «Чи варто грати за правилами: реалії конкурентної боротьби».

Проведення порівняльного аналізу основних ринкових структур за параметрами: кількість компаній (продавців) на ринку; умови входження і виходу з ринку; тип продукту, що пропонується; можливість контролю за цінами; використання нецінових методів конкуренції. Наведення прикладів компаній, що функціують на ринках з різними структурами.

Мозковий штурм «Монополія: двигун прогресу чи гальмо для розвитку ринку».

Розроблення кросворда «Конкуренція і монополія у ринковій економіці». Розв'язування задач на кількісне визначення інтенсивності конкуренції на ринку.

Мінідослідження «Характеристика ринкової структури (чистої конкуренції, монополістичної конкуренції, олігополії, монополії (на вибір))»; представлення результатів у формі постерів.

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Підготовка і виголошення доповіді «Порівняльна характеристика американської та європейської моделей антимонопольної політики».

1.8. Доходи: джерела, розподіл у сучасній економіці (12 год)

Теоретична частина. Сутність і класифікація доходів. Функційний розподіл доходів (за факторами виробництва). Види факторних доходів (заробітна плата, прибуток, рента, процент, підприємницький дохід).

Персональний розподіл доходу. Споживчий бюджет як інтегральний соціальний норматив. Показники споживчого бюджету: прожитковий мінімум, мінімальний споживчий бюджет, межа малозабезпеченості, оптимальний споживчий бюджет. Заробітна плата як основна форма доходу населення. Сутність і причини диференціації доходів населення. Показники диференціації доходів: крива Лоренца, коефіцієнт Джині, децильний коефіцієнт, квантильний коефіцієнт. Категорії населення за рівнем доходів: бідні, малозабезпечені, забезпечені, багаті.

Практична частина. Побудова таксономічної матриці доходів за різними критеріями класифікації: рівнем формування; суб'єктами привласнення; формою; величиною нарахованих і отриманих доходів; джерелами походження — залежно від використання певних факторів виробництва (факторні доходи).

Проведення аналітичного дослідження прожиткового мінімуму в Україні й порівняння його з показниками мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії; представлення результатів у формі постера.

Створення інтелектуальної карти «Показники споживчого бюджету».

Розв'язування задач на встановлення відповідності між факторами виробництва і факторними (первинними) доходами; обрахунок номінального, реального і наявного доходу; визначення ступеня диференціації доходів населення.

Побудова кривої Лоренца (на основі даних Державної служби статистики про доходи й витрати населення).

Робота в групах: розгляд економічної природи бідності та шляхів її подолання.

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Розділ 2. Історія економічних учень (48 год)

2.1. Генеза економічної думки (6 год)

Теоретична частина. Економічна думка Стародавнього Сходу й античності (стародавні Греція та Рим). Особливості економічної думки епохи Середньовіччя. Соціальні утопії (Т. Мор, Т. Кампанелла) й економічні ідеї антифеодальних рухів пізнього Середньовіччя.

Економічне вчення і політика меркантилізму в епоху первісного нагромадження капіталу. Погляди на природу грошей, грошовий обіг, сутність і джерела суспільного багатства. Основні етапи розвитку меркантилістської доктрини й принципів економічної політики. Ранній меркантилізм і доктрина грошового балансу (XV–XVI ст.). Протекціонізм. Пізній меркантилізм і доктрина торговельного балансу (XVII–XVIII ст.). Особливості меркантилізму в деяких країнах (Англія, Франція, Італія).

Меркантилістська економічна думка в Україні XVII–XVIII ст. (Ф. Прокопович, Г. Грабянка, С. Величко). Основні підходи до визначення ролі меркантилізму в історії економічних учень (А. Сміт, Дж. М. Кейнс).

Практична частина. Обговорення спільних ознак і відмінностей економічної думки часів Стародавнього світу та епохи Середньовіччя.

Семінар «Економічні погляди меркантилістів у донауковій економічній думці епохи генези капіталізму».

Порівняльний аналіз економічних доктрин і змісту економічної політики раннього та пізнього меркантилізму: виявлення спільних ознак, пояснення причин і наявних відмінностей; складання порівняльної таблиці.

Підготовка і представлення презентації «Внесок меркантилістів у започаткування концептуалізації грошей, грошового обігу та принципів економічної політики». Дискусійне обговорення раціональних елементів і ознак історичної обмеженості економічних поглядів меркантилізму.

Обговорення причин протилежності підходів А. Сміта і Дж. М. Кейнса до трактування меркантилістських економічних поглядів і економічної політики.

2.2. Класична політична економія (6 год)

Теоретична частина. Історичні умови виникнення, загальна характеристика, етапи розвитку класичної політичної економії. Економічні погляди фізіократії (Ф. Кене).

А. Сміт як засновник теоретичної системи класичної політичної економії. Ідеологія економічного лібералізму: вчення про «природний порядок», «невидиму руку» ринку, «економічну людину», економічну роль держави як «нічного сторожа». Обґрунтування принципів ліберальної економічної політики, фритредерство. Теорії вартості, поділу праці, обміну, грошей, доходів, капіталу, продуктивної й непродуктивної праці.

Розвиток ідей класичної політичної економії у першій половині XIX ст. Науковий внесок Д. Рікардо: розвиток трудової теорії вартості, теорії доходів та їх розподілу, концепції порівняльних переваг у зовнішній торгівлі. Теорія народонаселення Т. Р. Мальтуса. Науковий внесок Ж. Б. Сея: теорії трьох факторів виробництва, ринків і реалізації. Розвиток ідей класичної школи політичної економії в українській економічній думці XIX ст. (І. Вернадський, М. Бунге).

Практична частина. Обговорення особливостей предмета і методів класичної політичної економії як першої наукової школи.

Визначення зв'язку назви «фізіократія» зі змістом вчення. Підготовка і представлення презентації «Зміст і наукове значення “Економічної таблиці” Ф. Кене».

Обговорення економічного змісту метафор А. Сміта («природний порядок», «невидима рука», «економічна людина», «нічний сторож») у розкритті сутності економічного лібералізму.

Робота в групах: загальна характеристика праці А. Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів»; розкриття в процесі обговорення змістовного наповнення теоретичної спадщини А. Сміта, її місця в історії економічних учень.

Дискусія «Внесок послідовників А. Сміта — Д. Рікардо, Т. Р. Мальтуса, Ж. Б. Сея — у розвиток класичної політичної економії XIX ст.». Обговорення впливу класичної політичної економії на становлення української наукової економічної думки XIX ст. (І. Вернадський, М. Бунге).

2.3. Історичний напрям політичної економії (6 год)

Теоретична частина. Історичні чинники формування національно орієнтованої економічної думки Німеччини у XIX ст. Ф. Ліст і його вчення про національне господарство, викладене у праці «Національна система політичної економії». Особливості методології Ф. Ліста. Критика класичної політичної економії. Теорія стадій економічного розвитку. Вчення про продуктивні сили й множинність чинників економічного розвитку. Промислове виховання нації. Обґрунтування політики державного протекціонізму.

Стара історична школа 40–60-х рр. XIX ст. (В. Рошер, Б. Гільдебранд, К. Кніс). Подальший розвиток історичного методу, вчення про національне господарство, стадіальність економічного розвитку. Науково-практичний внесок нової історичної школи 70–90-х рр. XIX ст. (Г. Шмоллер, Л. Brentano), обґрунтування шляхів соціально-правового реформування економіки. Розвиток історичного напрямку в працях представників новітньої історичної школи 90-х рр. XIX ст. — XX ст. Економічні погляди В. Зомбарта, М. Вебера. Дослідження позаекономічних чинників генези капіталізму й економічного розвитку. Історико-економічні дослідження в українській спільноті другої половини XIX — початку XX ст. (М. Бунге, М. Зібер, М. Туган-Барановський).

Практична частина. Характеристика основних чинників, що вплинули на формування історичного напрямку в економічній науці. Визначення і розкриття особливостей методів дослідження економічних явищ і процесів.

Підготовка і представлення презентації «“Національна система політичної економії” Ф. Ліста».

Обговорення теми «Доцільність врахування національно-історичних чинників в економічній політиці та місце економічного націоналізму в історії й сучасності».

Складання порівняльної таблиці поглядів представників історичних шкіл і класичної політичної економії.

Робота в групах: визначення ролі духовних і морально-етичних чинників як драйверів економічного розвитку у поглядах В. Зомбарта і М. Вебера. Обмін думками про застосовність цього підходу в процесі економічного розвитку України.

2.4. Маржиналізм і формування неокласичної мікроекономіки (6 год)

Теоретична частина. Зміст маржинальної наукової революції. Особливості методології та сутність маржиналізму. Австрійська школа маржиналізму: суб'єктивно-психологічне трактування цінності, теорія граничної корисності (К. Менгер, Ф. Візер, Е. Бем-Баверк). Математична школа маржиналізму (А. Курно, Л. Вальрас, В. Парето). Розвиток маржиналізму в Україні на межі XIX–XX ст.: Київська психологічна школа політичної економії (Д. Піхно, О. Білімович та ін.), Р. Орженцький, М. Туган-Барановський.

А. Маршалл як засновник неокласичного напрямку та мікроекономіки. Особливості методології. «Принципи економікс» А. Маршалла: розробка функціонального мікроекономічного аналізу ринку. Розвиток неокласичних ідей в Україні. М. Туган-Барановський: спроба синтезу класичної та маржинальної теорій цінності. Розроблення українськими економістами мікроекономічного аналізу та економіко-математичних методів дослідження (Д. Піхно, Р. Орженцький, О. Білімович, Є. Слуцький).

Практична частина. Розкриття передумов та сутності маржинальної революції в економічній теорії у 70-х рр. XIX ст.

Порівняльний аналіз витратно-виробничого підходу в теорії вартості класиків і ціннісного підходу маржиналістів.

Підготовка і представлення презентації «Економічні погляди К. Менгера». Обговорення на її основі розв'язання К. Менгером парадоксу А. Сміта щодо корисності й ринкової цінності води та діамантів. Розкриття змісту закону спадної граничної корисності. Обговорення впливу наукових здобутків маржиналізму на розвиток економічної теорії.

Створення презентацій для висвітлення наукового внеску представників Київської психологічної школи політичної економії.

Побудова структурно-логічної схеми «Основні ідеї праці А. Маршалла "Принципи економікс" як засновника мікроекономіки».

Характеристика внеску Є. Слуцького у світову економічну науку.

2.5. Кейнсіанська макроекономіка (6 год)

Теоретична частина. Історичні умови виникнення кейнсіанства. «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» Дж. М. Кейнса. Зміст

кейнсіанської наукової революції. Започаткування макроекономічної теорії та державного регулювання ринкової економіки. Критика класичних і неокласичних поглядів на проблеми стабільності й саморегулювання ринку.

Концепція ефективного попиту Дж. М. Кейнса. Споживчий та інвестиційний попит, чинники їх динаміки. Основний психологічний закон Кейнса. Теорія мультиплікатора інвестицій Кейнса. Кейнсіанська концепція регулювання сукупного попиту.

Обґрунтування політики державного регулювання ринкової економіки. Фіскальна і кредитно-грошова економічна політика держави. Вплив кейнсіанства на розвиток економічної теорії та практику ринкового господарювання ХХ ст. і сучасності. Подальша еволюція кейнсіанського напрямку економічної теорії.

Практична частина. Обговорення змісту основних положень теорії Дж. М. Кейнса: ефективний попит, добровільне безробіття, вимушене безробіття, повна зайнятість, споживчий попит, інвестиційний попит, основний психологічний закон, мультиплікатор інвестицій Кейнса, державне регулювання недостатнього попиту, фіскальна політика, кредитно-грошова політика та ін.

Підготовка і представлення презентації «Структура й логіка праці "Загальна теорія зайнятості, процента і грошей" Дж. М. Кейнса».

Обговорення сутності кейнсіанської наукової революції.

Представлення у структурно-логічній схемі змісту й інструментів кейнсіанської державної антициклічної стабілізаційної політики.

Обговорення впливу кейнсіанства на розвиток сучасної макроекономічної теорії та політики.

2.6. Інституційна економічна теорія (6 год)

Теоретична частина. Соціально-економічні умови виникнення та теоретичні джерела інституціоналізму. Особливості методології. Альтернативність неокласичній економічній теорії. Зміст і структура традиційного інституціоналізму. Соціально-психологічний інституціоналізм Т. Веблена. Концепції «бездіяльного класу» та «абсентеїстської власності». Соціально-правовий інституціоналізм Дж. Коммонса. Кон'юнктурно-статистичний інституціоналізм В. Мітчелла. Теорія циклів і макроекономічної динаміки. Обґрунтування ідеї суспільного контролю за економікою.

Соціально-інституційні технократичні концепції: індустріального та нового індустріального суспільства (Дж. Гелбрейт), постіндустріальної та інформаційної економіки (Д. Белл, А. Тоффлер, П. Друкер та ін.)

Розвиток економічних теорій нового інституціоналізму в останній третині ХХ ст. — на початку ХХІ ст. Теоретичні джерела і методологічні особливості. Визначення сутності інституцій, особливостей формальних

і неформальних інституцій. Теорія трансакційних витрат (Р. Коуз та ін.). Економічна теорія прав власності (Р. Коуз, А. Алчіан та ін.). Теорія інституційних змін (Д. Норт, Д. Аджемоглу та ін.).

Практична частина. Обговорення особливостей традиційного інституціоналізму на прикладі його основних течій.

Виконання індивідуальних завдань: характеристика науково-практичного значення соціально-інституційних технократичних концепцій економічного розвитку.

Обговорення сутності та ролі інституцій у функціонуванні й розвитку економіки та суспільства. Характеристика змісту основних категорій нового інституціоналізму: формальні й неформальні інституції, трансакційні витрати, права власності, інституційні зміни — як інструментів пізнання й удосконалення інституційного середовища економіки. Інтерактивна вікторина.

2.7. Економічний неолібералізм і неоконсерватизм (6 год)

Теоретична частина. Історичні умови виникнення й ідейно-теоретичні джерела економічного неолібералізму. Теоретичні основи та методологічні принципи. Неоавстрійська школа економічного неолібералізму (Л. фон Мізес, Ф. фон Хайєк). Філософія економічної свободи Ф. фон Хайєка. Вчення про спонтанний ринковий порядок. Німецький ордолібералізм. Учення В. Ойкена про ідеальні типи господарства й основні принципи економічної політики. Концепція соціального ринкового господарства (А. Мюллер-Армак, Л. Ерхард). Ринкова свобода і соціальна справедливість, неоліберальна модель ринкового господарства. Чиказька школа неолібералізму (М. Фрідмен).

Ідейно-теоретичні основи економічного неоконсерватизму. Монетаризм як центральна теорія неоконсерватизму (М. Фрідмен). Монетаристська антициклічна й антиінфляційна політика. Економічна теорія пропозиції, крива А. Лаффера і лібералізація податкової політики. Нова класична макроекономіка: теорія раціональних очікувань (Р. Лукас, Т. Сарджент). Економічна політика роздержавлення та дерегулювання ринкової економіки. Сутність неоконсервативної економічної політики рейганоміки та тетчеризму.

Практична частина. Обговорення внеску неолібералізму у подальший розвиток економічного лібералізму, сучасної економічної теорії та політики.

Робота в групах: обговорення етико-економічної дилеми економічної свободи й соціальної справедливості у ринковій економіці.

Підготовка і представлення презентації «Економічна модель соціального ринкового господарства та її значення для України».

Індивідуальна робота: побудова структурно-логічної схеми загальної характеристики економічного неоконсерватизму, його провідних течій з урахуванням таких аспектів, як теоретичні основи, напрями й засоби реалізації економічної політики.

2.8. Сучасна економічна нобелелогія (6 год)

Теоретична частина. Теорія ринкової інформаційної асиметрії (Дж. Акерлоф, Дж. Стігліц). Нова класична макроекономіка: емпіричні дослідження причинно-наслідкових зв'язків (Т. Сарджент). Поведінкова економіка: поширення мікроекономічного раціонально-поведінкового підходу на неринкові сфери (Г. Бекер); теорія обмеженої раціональності економічної поведінки (Г. Саймон); експериментальна економіка (В. Сміт); сучасна поведінкова економіка (Д. Канеман, А. Тверські); поведінкові фінанси (Р. Талер). Нове кейнсіанство (П. Кругман, Г. Менк'ю, С. Фішер). Новий інституціоналізм: теорії трансакційних витрат і прав власності (Р. Коуз); теорія суспільного вибору (Дж. Б'юкенен); нова економічна історія (Д. Норт, Р. Фогель); економічне управління спільними ресурсами та межі фірм (Е. Остром, О. Вільямсон); формування інституції та їх вплив на добробут (Д. Аджемоглу, С. Джонсон, Дж. Робінсон). Аналіз ринкової влади та регулювання (Ж. Тіроль). Феміністична економіка: проблеми жіночого ринку праці (К. Голдін).

Практична частина. Обговорення на прикладі нобелелогії ХХІ ст. актуальних напрямів розвитку сучасних наукових досліджень у галузі економіки.

Підготовка і представлення презентацій: персоніфікований внесок представників сучасної економічної нобелелогії в економічну теорію і практику.

Розроблення постера «Науковий внесок економістів-нобеліантів у розвиток макроекономічної теорії та політики».

Дискусія «Проблеми гендерної соціально-економічної рівності жіночої праці в нобелелогії ХХІ ст.».

Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності (66 год)

3.1. Методологія й організація наукових досліджень (27 год)

Теоретична частина. Дослідницька робота як результат реалізації індивідуального проєкту. Класифікація наукових ідей. Наукова гіпотеза: підходи до формулювання. Наукова проблема. Логіка наукового дослідження. Обрання теми наукового дослідження, обґрунтування актуальності. Зв'язок теми дослідження з науковою проблемою: вимоги щодо вибору. Структурні елементи наукового дослідження. Мета і завдання наукового дослідження. Предмет і об'єкт дослідження.

Методи пізнання економічних явищ і процесів (індукція, дедукція, моделювання, кейс-стаді, експеримент, кількісний і якісний аналізи, системний аналіз, історичний метод та ін.).

Порядок складання плану наукової роботи. Попередній, робочий та остаточний план наукової роботи.

Практична частина. Визначення напряму дослідження. Формулювання теми. Визначення об'єкта і предмета, мети й завдань дослідження. Обрання методів. Складання варіантів плану індивідуального наукового дослідження. Пошук актуальної інформації з теми.

3.2. Інформаційне забезпечення науково-дослідницької роботи (проєкту) (12 год)

Теоретична частина. Наукова інформація та її роль у проведенні наукових досліджень. Джерела інформації та способи її використання. Класифікація джерел інформації наукового дослідження. Наукова продукція: монографії, підручники, збірники праць, періодичні наукові видання тощо. Анотація, резюме, рецензія. Правила пошуку, опрацювання, аналізу й інтерпретації наукової інформації, використання її для проведення наукових досліджень. Способи визначення достовірності інформації.

Цінності академічної доброчесності, їх роль для сучасного розвитку науки. Морально-етична і правова природа академічної доброчесності. Принципи академічної доброчесності, важливість їх дотримання. Форми порушення академічної доброчесності: академічний обман, плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та ін.; способи їх уникнення.

Принципи оформлення посилань на текстові, візуальні й аудіовізуальні джерела. Ілюстрації, таблиці, формули як складники дослідницької роботи, їх оформлення.

Практична частина. Тренінг з академічної доброчесності: виконання вправ на пошук порушень академічної доброчесності, оформлення посилань на текстові й візуальні запозичення.

Опрацювання списку літературних джерел для виявлення недоліків в оформленні, обговорення типових помилок.

Робота з різними джерелами наукової інформації для виконання індивідуального дослідницького проєкту.

3.3. Науково-дослідницька робота (проєкт): проведення й оформлення результатів (27 год)

Теоретична частина. Вимоги щодо проведення дослідження й оформлення результатів. Способи й засоби фіксації результатів дослідження.

Структура дослідницької роботи: титульний аркуш; анотація; зміст; перелік умовних позначень; вступ; основна частина; висновки; список

використаних джерел; додатки; особливості підготовки кожного складника. Вимоги до змісту роботи. Загальні правила оформлення тексту і списку використаних джерел.

Представлення результатів дослідження. Наукова доповідь. Правила розроблення постера і презентації. Програмне забезпечення для візуалізації даних.

Практична частина. Проведення дослідження, фіксація його результатів. Написання тексту й оформлення дослідницької роботи відповідно до вимог. Формування списку використаних джерел і додатків. Підготовка доповіді для захисту науково-дослідницької роботи. Розроблення постера і презентації.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи за рік. Рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності. Визначення перспективних напрямів наукових досліджень. Обговорення наукових зацікавлень вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька*: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; володіння аналітичним та категоріальним апаратом; застосування навичок пошуку, збирання з різних джерел, опрацювання й аналізу навчальної та наукової інформації з макроекономіки та економічної політики; здійснення науково-дослідницької діяльності на засадах академічної доброчесності;
- *пізнавальна*: володіння знаннями про загальнонаукові й специфічні методи наукових досліджень, наукові результати й основні теоретичні здобутки провідних наукових течій і шкіл сучасної економічної науки, шляхів їх науково-практичного застосування у дослідженні трансформаційної економіки, реалізації економічної політики;
- *практична*: застосування загальнонаукових і специфічних методів пізнання економічних процесів для кількісного та якісного оцінювання результатів функціонування національної економіки;
- *творча*: здатність до критичного наукового економічного мислення і творчого підходу під час здійснення дослідницької діяльності;
- *соціальна*: виявлення соціальної відповідальності; ведення дискусії з урахуванням норм і правил наукової комунікації; обстоювання власної позиції, економічних ідей, проблем і можливих способів їх розв'язання.

Вищий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	1	3
Розділ 1. Фундаментальні основи макроекономіки	21	42	63
1.1. Макроекономічні показники	3	6	9
1.2. Сукупний попит і сукупна пропозиція	3	6	9
1.3. Споживання, заощадження й інвестиції	3	6	9
1.4. Макроекономічна рівновага в економіці	3	6	9
1.5. Циклічність економічного розвитку, економічне зростання	3	6	9
1.6. Інфляція: сутність і соціально-економічні наслідки	3	6	9
1.7. Зайнятість і безробіття як макроекономічні явища	3	6	9
Розділ 2. Економічна політика держави	24	48	72
2.1. Державне регулювання національної економіки	4	8	12
2.2. Фіскальна політика держави	4	8	12
2.3. Грошово-кредитна політика	4	8	12
2.4. Структурно-інвестиційна політика	3	6	9
2.5. Соціальна політика	3	6	9
2.6. Зовнішньоекономічна політика	3	6	9
2.7. Валютна політика	3	6	9
Розділ 3. Науково-дослідницька робота	21	54	75
3.1. Наукові дослідження у сфері макроекономіки й економічної політики	3	6	9

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
3.2. Основи науково-дослідницької діяльності й етика академічної доброчесності	6	18	24
3.3. Методологія формування результатів дослідження	9	21	30
3.4. Способи оприлюднення результатів дослідження	3	9	12
Підсумок	—	3	3
Разом	68	148	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Особливості організації освітнього процесу на другому році навчання. Інструктаж із безпеки життєдіяльності.

Практична частина. Обговорення й обрання цифрових засобів навчання для дистанційної та змішаної форм проведення занять. Інтерактивна вікторина для актуалізації набутих знань.

Розділ 1. Фундаментальні основи макроекономіки (63 год)

1.1. Макроекономічні показники (9 год)

Теоретична частина. Економічний колообіг у ринковій економічній системі. Макроекономічні суб'єкти, їх взаємодія. Роль макроекономічних показників. Валовий внутрішній продукт (ВВП) як основний макроекономічний показник країни. Методи обчислення ВВП: виробничий, розподільчий, кінцевого використання. ВВП і валовий національний дохід (ВНД). Чистий внутрішній продукт (ЧВП) і чистий національний дохід (ЧНД). Валовий національний наявний дохід (ВННД). Обчислення номінальних і реальних обсягів виробництва: номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП. Інфлювання та дефлювання ВВП. ВВП і суспільний добробут.

Практична частина. Побудова моделей колообігу й аналіз взаємодії між суб'єктами макроекономіки.

Розв'язування задач на обчислення ВВП трьома методами (виробничим, розподільчим, кінцевого використання). Розрахунок пов'язаних із ВВП макропоказників (ВНД, ВННД, ЧВП, ЧНД). Аналіз статистичних даних щодо структури ВВП в Україні. Визначення кінцевої й проміжної

продукції, структури доданої вартості у галузевому розрізі. Обчислення реального ВВП за допомогою дефлятора.

Підготовка і виголошення доповіді «Порівняльна характеристика показників валового внутрішнього продукту (ВВП) і чистого економічного добробуту (ЧЕД)».

1.2. Сукупний попит і сукупна пропозиція (9 год)

Теоретична частина. Сутність сукупного попиту. Крива сукупного попиту (AD). Споживчий попит. Інвестиційний попит. Попит держави. Попит закордонного сектору. Цінові фактори, що впливають на сукупний попит: ефект процентної ставки, ефект багатства, ефект імпорту. Нецінові фактори впливу на сукупний попит. Сукупна пропозиція (AS) у короткостроковому та довгостроковому періодах. Відмінності класичного і кейнсіанського аналізу сукупної пропозиції. Чинники, які впливають на сукупну пропозицію: зміни цін на ресурси, продуктивності праці, економіко-правових норм. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції. Рівноважний рівень цін. Рівноважний обсяг виробництва. Три варіанти макроекономічної рівноваги у моделі «сукупний попит — сукупна пропозиція» («AD — AS»).

Практична частина. Аналіз цінових і нецінових чинників сукупного попиту. Порівняльний аналіз сукупної пропозиції за різних умов зайнятості. Зміна цін і реального ВВП на різних відрізках кривої сукупної пропозиції. Розв'язування задач на визначення рівноважних параметрів у моделі «AD — AS». Моделювання ситуацій зміни умов рівноваги у моделі «AD — AS» за різних умов зайнятості.

Дослідження структури сукупного попиту в економіці України. Підготовка і виголошення доповіді «Порівняльна характеристика показників валового внутрішнього продукту та чистого економічного добробуту».

Мінідослідження «Чинники впливу на сукупну пропозицію в економіці України».

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

1.3. Споживання, заощадження й інвестиції (9 год)

Теоретична частина. Споживання і заощадження у структурі доходів домашніх господарств. Споживання і заощадження як функції доходу після сплати податків. Не залежні від доходу чинники впливу на рівень споживання та заощадження. Кейнсіанська концепція споживання і заощадження. Автономне споживання та чинники, які на нього впливають. Середня і гранична схильність до споживання та заощадження. Динаміка середньої схильності до споживання. Основний психологічний закон

Дж. Кейнса. Графічне зображення кейнсіанських функцій споживання (C) і заощадження (S). Взаємозв'язок споживання і заощадження. Рівень заощаджень та їх вплив на економічний розвиток. Парадокс ощадливості. Основні ідеї неокласичних концепцій споживання Ф. Модільяні, І. Фішера, М. Фрідмена.

Економічний зміст інвестицій. Роль інвестицій в економіці. Взаємозв'язок між інвестиціями та заощадженнями. Інвестиції як компонент сукупних витрат. Види інвестицій. Причини нестабільності інвестицій. Процентна ставка як чинник інвестиційного попиту. Інвестиційна функція та її графік. Автономні й індуковані інвестиції. Сутність простого мультиплікатора витрат (Кейнса). Мультиплікативна зміна реального ВВП.

Практична частина. Порівняльний аналіз кейнсіанських і неокласичних концепцій споживання. Розв'язання задач на визначення обсягів споживання і заощадження. Статистичний аналіз структури споживчих витрат в Україні. Розрахунок мультиплікативного впливу інвестицій на обсяг виробництва. Статистичний аналіз динаміки й структури інвестицій в Україні.

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Дослідження «Динаміка і структура споживання та заощадження в економіці України».

1.4. Макроекономічна рівновага в економіці (9 год)

Теоретична частина. Рівновага економічних систем і механізм її забезпечення. Рівновага ринкової економіки. Еволюція поглядів на формування макроекономічної рівноваги: класичний і кейнсіанський підходи.

Ринок товарів і послуг. Рівновага товарного ринку за неокласичною моделлю. Кейнсіанська модель рівноваги товарного ринку «витрати — випуск» («кейнсіанський хрест»). Заплановані та фактичні витрати. Графічне зображення моделі «кейнсіанський хрест».

Ринок ресурсів. Робоча сила як ресурс ринкової економіки. Чинники попиту на працю та пропозиції праці. Механізм функціонування ринку праці. Теоретичні погляди на формування рівноваги ринку праці. Визначення рівноважного обсягу виробництва.

Фінансовий ринок (ринок заощаджень — інвестицій). Вплив процентної ставки на формування рівноваги фінансового ринку. Графічне зображення рівноваги фінансового ринку. Модель «вилучення — ін'єкції» як альтернативний спосіб відображення рівноваги фінансового ринку.

Ринок грошей, його рівновага. Попит на гроші та пропозиція грошей. Грошова пропозиція, способи її вимірювання. Грошові агрегати. Структура грошової маси в Україні. Коефіцієнт монетизації економіки. Попит

на гроші та фактори, що його визначають. Мотиви попиту на гроші: операційний, спекулятивний. Графічне зображення рівноваги ринку грошей.

Практична частина. Порівняльний аналіз умов формування рівноваги на різних ринках у кейнсіанському та неокласичному підходах. Аналіз порушення і відновлення рівноваги на товарному ринку у моделі «витрати — випуск» («кейнсіанський хрест»).

Обговорення умов встановлення й порушення рівноваги на фінансовому, грошовому ринках і ринку праці.

Розв'язання задач на визначення рівноважних параметрів товарного, фінансового й грошового ринків. Розрахунок умов рівноваги на ринку праці. Мінідослідження «Порушення рівноваги на ринку грошей: наслідки для економіки».

1.5. Циклічність економічного розвитку, економічне зростання (9 год)

Теоретична частина. Макроекономічна нестабільність і нерівномірність економічного розвитку. Економічні (ділові) цикли. Циклічні коливання, їх види. Класифікація макроекономічних змінних для типового ділового циклу: проциклічні, антициклічні, ациклічні. Макроекономічний аналіз циклічних коливань. Кейнсіанська і неокласична теорія економічних циклів. Теорія циклічних коливань М. Туган-Барановського. Причини виникнення й особливості сучасних криз.

Сутність і характерні ознаки сучасного економічного зростання. Показники економічного зростання. Екстенсивні й інтенсивні чинники економічного зростання. Типи економічного зростання. Фактори, які стримують економічне зростання. Моделювання економічного зростання. Економічне зростання на основі моделі «AD — AS» і кривої виробничих можливостей. Економічне зростання й економічний розвиток. Показники рівня економічного розвитку.

Практична частина. Розв'язування задач на визначення динаміки ВВП. Порівняльний аналіз причин виникнення циклічних коливань. Дискусія «Причини та наслідки циклічних коливань у сучасній світовій економіці». Обговорення джерел зростання економіки України.

Моделювання економічного зростання за допомогою моделі «AD — AS» і кривої виробничих можливостей. Робота в групах: розгляд суперечностей між економічним зростанням і економічним розвитком.

Мінідослідження «Вплив економічного зростання на навколишнє середовище».

1.6. Інфляція: сутність і соціально-економічні наслідки (9 год)

Теоретична частина. Інфляція: сутність і методи вимірювання. Розрахунок рівня та темпу інфляції. Класифікація інфляції за різними

критеріями: рівнем; формою прояву; можливістю передбачення; причинами виникнення. Інфляції попиту та її моделювання в «AD — AS». Монетарні й немонетарні фактори інфляції попиту. Передчасна і чиста інфляція попиту. Інфляційний розрив. Інфляція витрат (пропозиції) та її моделювання в «AD — AS». Стагфляція. Причини інфляції витрат (пропозиції). Взаємозв'язок інфляції попиту й інфляції пропозиції. Інфляційна спіраль. Теоретичні підходи до пояснення причин інфляції. Соціально-економічні наслідки очікуваної (передбачуваної) і неочікуваної інфляції. Інфляційний податок і сеньйораж. Інфляція та динаміка реальної процентної ставки. Принцип Фішера.

Практична частина. Обговорення причин інфляції. Порівняння кейнсіанських і монетаристських поглядів на природу інфляції. Моделювання інфляції попиту та інфляції витрат. Аналіз структури й динаміки вартості споживчого кошика в Україні.

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

Дослідження «Гіперінфляція та її вплив на економіку різних країн».

1.7. Зайнятість і безробіття як макроекономічні явища (9 год)

Теоретична частина. Рівень зайнятості та рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Фактичний і природний рівень безробіття та фактори, що його визначають. Кейнсіанське пояснення безробіття. Розрив безробіття як результат неефективного попиту. Неокласичні пояснення причин безробіття. Економічні й соціальні наслідки безробіття. Закон і крива А. Оукена. Розрахунок змін в обсягах ВВП під впливом відхилень рівня безробіття від природного рівня. Взаємозв'язок безробіття й інфляції. Крива Філіпса та її сучасна інтерпретація.

Практична частина. Обговорення причин виникнення безробіття. Порівняльний аналіз різних видів безробіття. Розрахунок рівня безробіття і рівня зайнятості. Розв'язування задач на визначення втрат ВВП за законом А. Оукена. Статистичний аналіз динаміки безробіття і зайнятості в Україні.

Мінідослідження «Аналіз динаміки зареєстрованого і фактичного рівня безробіття в Україні».

Дискусія «Причини й наслідки безробіття в Україні».

Розділ 2. Економічна політика держави (72 год)

2.1. Державне регулювання національної економіки (12 год)

Теоретична частина. Економічна необхідність державного втручання в економіку. Провали ринку. Концепція провалів уряду. Побічні ефекти (екстерналії) державного втручання в економіку.

Функції держави у ринковій економіці. Причини розширення функцій держави в сучасних умовах. Цілі державного макроекономічного регулювання. Суспільні блага.

Сутність і основні види економічної політики держави: структурно-галузева, інвестиційна, амортизаційна, цінова, антимонopolно-конкурентна, бюджетно-податкова (фіскальна), грошово-кредитна (монетарна), валютна, зовнішньоекономічна, екологічна, соціальна.

Інструменти економічної політики: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; державні стандарти й норми; нормативи й ліміти; ціни й тарифи; дотації, компенсації, цільові субсидії; прогнозування та планування економічного й соціального розвитку; обмеження монополізму.

Методи державного регулювання: прямі й непрямі; правові, адміністративні, економічні, пропагандистські (інформаційні).

Види державного регулювання економіки: економічний лібералізм, економічний дирижізм, адміністративно-командне регулювання економіки.

Національні моделі державного регулювання ринкових економік: ліберальна модель (США, Великобританія, Ірландія); корпоративістська модель (Швеція, Японія); соціально-ринкова модель (Німеччина); модель дирижізму.

Практична частина. Обговорення й обґрунтування необхідності державного регулювання економіки. Порівняльний аналіз інструментів і видів економічної політики.

Робота в групах: розгляд ефективності економічного лібералізму, дирижізму й адміністративно-командного регулювання економіки.

Мінідослідження «Характеристика національних моделей державного регулювання економіки (країна на вибір)»; представлення результатів у формі постерів.

2.2. Фіскальна політика держави (12 год)

Теоретична частина. Зміст фіскальної політики. Цілі й інструменти фіскальної політики. Податкові надходження як основне джерело доходів держави. Функції податків. Прямі й непрямі податки та їх роль у наповненні бюджету. Принципи ефективного оподаткування. Податки як засіб впливу на економіку. Крива А. Лаффера й визначення межі оподаткування. Державні видатки та їх структура. Поточні та капітальні витрати держави.

Типи фіскальної політики. Дискреційна й автоматична фіскальна політика. Стимулювальна і стримувальна дискреційна фіскальна політика. Автоматичні стабілізатори фіскальної сфери.

Державний бюджет і проблема його збалансування. Збалансований бюджет, дефіцит і профіцит державного бюджету. Причини виникнення й економічні наслідки дефіциту державного бюджету. Циклічний і структурний дефіцит. Способи фінансування бюджетного дефіциту. Стан державного бюджету в Україні. Державний борг, його структура. Внутрішній і зовнішній державний борг. Економічні наслідки державного боргу. Ефект витіснення державою приватних інвестицій і тягар боргу для майбутніх поколінь. Методи управління державним боргом. Державний борг України, можливості його погашення.

Практична частина. Обговорення принципів оптимального оподаткування. Аналіз виконання податками фіскальної функції за допомогою кривої й ефекту А. Лаффера. Порівняння різних інструментів і типів фіскальної політики. Складання порівняльної таблиці інструментів фіскальної політики та їх використання для різних кінцевих цілей.

Статистичний аналіз структури й динаміки бюджетного дефіциту та державного боргу України.

Опрацювання наукових статей з питань фіскальної політики в Україні та її особливостей.

Робота в групах: розгляд принципів ефективного оподаткування та їх реалізація в Україні.

Мінідослідження «Причини виникнення й економічні наслідки бюджетного дефіциту».

Підготовка і представлення презентації «Методи управління державним боргом і приклади їх використання в Україні».

2.3. Грошово-кредитна політика (12 год)

Теоретична частина. Зміст, структура і суб'єкти грошово-кредитної системи. Суб'єкти грошово-кредитної системи: центральний банк, міністерство фінансів, комерційні банки, небанківські фінансові й кредитні установи.

Сутність монетарної політики. Центральний банк як суб'єкт монетарної політики. Інструменти монетарної політики: зміна облікової (ключової) ставки, зміна обов'язкових банківських резервів, операції на відкритому ринку. Операції центрального банку і грошова база. Механізм створення грошей банками. Простий депозитний мультиплікатор.

Стратегії та цілі монетарної політики. Проміжні й кінцеві цілі монетарного регулювання. Режим інфляційного таргетування. Вплив монетарної політики на економіку: стимулювальна і стримувальна монетарна політика (політика «дешевих» та «дорогих» грошей). Передавальний (трансмісійний) механізм монетарної політики. Кейнсіанський підхід до грошово-кредитної політики. Монетаристський підхід до грошово-кредитної

політики. Монетарне правило М.Фрідмена. Проблема ефективності монетарної політики. НБУ та монетарна політика в Україні.

Практична частина. Розв'язування задач на розрахунок простого депозитного мультиплікатора і впливу банків на зміну грошової пропозиції. Обговорення різних стратегій і цілей монетарної політики. Складання порівняльної таблиці інструментів монетарного регулювання та їх використання для різних типів і кінцевих цілей монетарної політики.

Опрацювання наукових статей з питань монетарної політики в Україні та її особливостей.

Обговорення сучасної стратегії монетарної політики Національного банку України. Робота в групах: розгляд проблеми довіри до грошей і монетарної політики в Україні.

Діагностичне тестування (експрес-опитування) для визначення рівня засвоєння матеріалу з теми.

2.4. Структурно-інвестиційна політика (9 год)

Теоретична частина. Сутність і цілі структурної політики. Концептуальні підходи до структурування економіки: територіальний (регіональний), відтворювальний, галузевий, соціальний, технологічний. Секторальна структура економіки: первинний сектор (сільське господарство, видобування корисних копалин); вторинний сектор (промисловість); третинний сектор (послуги). Галузева структура суспільного виробництва (за видами економічної діяльності). Відтворювальна структура: проміжне споживання, валова додана вартість. Соціальна структура суспільства — структури зайнятості та доходів населення. Виробничо-технологічна структура економіки: сировинні, наукомісткі, високотехнологічні галузі.

Джерела і напрями інвестицій. Інструменти реалізації інвестиційної політики: фінансово-бюджетне і грошово-кредитне стимулювання. Чинники формування інвестиційно привабливого клімату.

Практична частина. Обговорення проблемних питань щодо стратегічних і тактичних цілей структурної політики України.

Статистичний аналіз світових показників секторальної структури виробництва за даними Світового банку.

Мінідослідження «Порівняльний аналіз динаміки секторальної структури економіки України й окремих розвинутих країн». Дискусійне обговорення змін у секторальній структурі економіки України.

Опрацювання наукових статей з питань структурно-інвестиційної політики в Україні. Підготовка і виголошення доповідей (на вибір): «Структурні трансформації економік розвинутих країн світу й України кінця XX — початку XXI ст.»; «Роль науково-технічного прогресу в процесі

структурних зрушень національної економіки»; «Проблеми й напрями формування інвестиційно привабливого клімату в Україні».

2.5. Соціальна політика (9 год)

Теоретична частина. Основний зміст соціальної політики. Історичний характер реалізації принципу соціальної справедливості. Моделі соціальної політики. Мета й об'єкти соціальної політики. Напрями соціальної політики та критерії її ефективності. Основні принципи реалізації соціальної політики. Засоби державного регулювання зайнятості. Політика попиту і пропозиції у регулюванні ринку праці: переваги й ефективність. Соціальний захист безробітних. Макроекономічні засади політики зайнятості. Рекомендації щодо подолання безробіття з позиції кейнсіанського та неокласичного підходів. Особливості політики регулювання зайнятості в Україні.

Система соціального захисту. Соціальне страхування. Державна політика доходів. Політика подолання бідності. Поняття й структура середнього класу. Політика формування середнього класу в Україні. Оцінювання рівня та якості життя. Показник індексу людського розвитку.

Практична частина. Обговорення змісту, цілей та інструментів соціальної політики. Аналіз впливу принципів соціальної справедливості на соціальну політику.

Опрацювання наукових статей з питань соціальної політики в Україні. Підготовка і презентація доповіді «Основні пріоритети соціального розвитку національної економіки».

Мінідослідження «Особливості моделей соціальної політики різних країн» (на вибір). Дискусійне обговорення основних напрямів та ефективності соціальної політики в Україні. Статистичний аналіз показників рівня життя в Україні. Порівняльний аналіз рівня життя у різних країнах за індексом людського розвитку.

2.6. Зовнішньоекономічна політика (9 год)

Теоретична частина. Поняття відкритої економіки. Показники відкритості економіки. Велика і мала відкриті економіки. Сучасні форми міжнародних економічних відносин: рух товарів, послуг, капіталів і ресурсів. Об'єктивні передумови необхідності зовнішньоекономічної політики. Фактори впливу на зовнішньоекономічну політику. Зміст, напрями й методи зовнішньоекономічної політики. Механізм зовнішньоекономічної політики. Зовнішньоекономічна політика в умовах глобалізації. Основні напрями зовнішньоекономічної політики.

Зовнішньоторговельна політика. Експорт, імпорт, зовнішньоторговельне сальдо. Інструменти зовнішньоторговельної політики. Тарифні

й нетарифні засоби зовнішньоторговельної політики. Політика протекціонізму та вільної торгівлі (фритредерства). Міжнародний рух капіталу і ресурсів. Прямі іноземні інвестиції. Зовнішня інвестиційна політика.

Зміст і структура платіжного балансу. Рахунки платіжного балансу та їх взаємозв'язок. Рахунок поточних операцій. Зовнішньоторговельна структура: товарна структура експорту й імпорту. Критичний імпорт. Зовнішньоторговельний баланс. Рахунок операцій з капіталом. Міжнародні резерви країни. Стан платіжного балансу України. Сучасні проблеми зовнішньоекономічної політики в Україні.

Практична частина. Обговорення змісту, цілей та інструментів зовнішньоекономічної політики. Аналіз основних форм міжнародних економічних відносин. Розрахунок основних показників відкритості економіки України: частка і структура експорту; частка і структура імпорту; частка і динаміка прямих іноземних інвестицій.

Дискусійне обговорення «Основні напрями зовнішньоекономічної політики в Україні».

Мінідослідження «Макроекономічний аналіз стану платіжного балансу України».

Робота в групах: аналіз світового досвіду протекціонізму і фритредерства, уроки для України. Підготовка і виголошення доповіді «Теорія міжнародної торгівлі та міжнародного руху капіталів лауреатів Нобелівської премії з економіки Б. Оліна та Д. Міда».

2.7. Валютна політика (9 год)

Теоретична частина. Поняття валюти та валютного курсу. Валютний курс і чинники, що його визначають. Пряме й обернене котирування. Номінальний і реальний валютний курс.

Міжнародна валютна система. Історичні етапи розвитку міжнародної валютної системи. Система золотого стандарту і Бреттон-Вудська валютна система. Ямайська валютна система та її особливості. Сутність і зміст валютної політики. Режими валютного регулювання: режим фіксованого й плаваючого валютного курсу. Проблеми конвертації валюти. Паритет валюти та її купівельна спроможність. Девальвація та ревальвація курсу національної грошової одиниці. Вплив валютного курсу на зовнішньоекономічні зв'язки й внутрішній ринок країни.

Взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями. Діяльність Міжнародного валютного фонду (МВФ), його цілі та функції. Історія співробітництва України та МВФ.

Практична частина. Обговорення чинників, що визначають валютний курс. Аналіз основних етапів розвитку міжнародної валютної системи.

Дискусійне обговорення особливостей сучасної валютної політики в Україні.

Мінідослідження «Тенденції розвитку сучасної міжнародної валютної системи».

Робота в групах: розгляд причин і наслідків девальвації національної грошової одиниці України. Підготовка і виголошення доповіді «Основні положення теоретичної концепції лауреата Нобелівської премії з економіки Р. Манделла».

Розділ 3. Науково-дослідницька робота (75 год)

3.1. Наукові дослідження у сфері макроекономіки й економічної політики (9 год)

Теоретична частина. Роль наукових макроекономічних досліджень у розвитку суспільства. Види макроекономічних наукових досліджень. Особливості організації дослідницької роботи у сфері макроекономіки й економічної політики. Предмет і об'єкт макроекономічних досліджень. Мета й завдання макроекономічних досліджень. Макроекономічний аналіз як інструмент пізнання механізму функціонування економіки. Позитивний і нормативний аналіз. Рівні макроекономічного аналізу: *ex post*, *ex ante*.

Теоретичне обґрунтування економічної політики держави. Сутність макроекономічного прогнозування. Поняття й аналіз сукупних економічних тенденцій. Агреговані показники розвитку національної економіки та функційні взаємозв'язки між ними. Методи макроекономічних досліджень. Макроекономічне моделювання. Екзогенні й ендогенні змінні макроекономічних моделей. Типи функційних зв'язків між ендогенними змінними макроекономічних моделей. Класифікація макроекономічних моделей. Статичні й динамічні моделі. Пояснювальні моделі та моделі прийняття рішень.

Практична частина. Визначення перспективних напрямів макроекономічних досліджень. Виконання вправ на формулювання теми, об'єкта і предмета дослідження й обрання відповідних методів.

Ознайомлення з актуальними науковими дослідженнями у сфері макроекономіки й економічної політики. Опрацювання наукових джерел.

3.2. Основи науково-дослідницької діяльності й етика академічної доброчесності (24 год)

Теоретична частина. Поняття «науково-дослідницька діяльність». Основні етапи науково-дослідницької діяльності. Обрання теми дослідження. Проблема, мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження. Структура науково-дослідницької роботи. Вимоги до вступної частини

наукової роботи. Обґрунтування актуальності дослідження. Гіпотеза і завдання дослідження. Способи перевірки гіпотези. Методи дослідження. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи. Проведення дослідження за допомогою спостереження й експерименту. Вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи. Програми для створення презентації, їх інструменти.

Етика наукової діяльності. Принципи академічної доброчесності в наукових дослідженнях і заходи запобігання порушенням під час підготовки й захисту науково-дослідницьких робіт (проектів). Бібліографічний опис наукових джерел.

Практична частина. Обрання теми дослідження. Визначення актуальності, об'єкта і предмета дослідження. Формулювання гіпотези. Складання плану науково-дослідницької роботи. Обрання методів дослідження.

Обговорення необхідності дотримання принципів академічної доброчесності під час роботи над науково-дослідницьким проектом. Аналіз випадків дотримання і порушення принципів академічної доброчесності. Робота з науковими джерелами для індивідуального дослідження.

3.3. Методологія формування результатів дослідження (30 год)

Теоретична частина. Дослідницька робота як академічний текст, що розкриває актуальність, методологію та результати реалізованого проекту. Теоретичні, емпіричні, експериментальні завдання наукового дослідження. Поняття наукової новизни дослідження, умови та правила її формування. Аргументація висновків за результатами дослідження і рекомендації.

Структура дослідницької роботи. Вимоги до титульного аркуша, анотації, змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків. Особливості викладу основної частини дослідницької роботи: логічність, послідовність, науковість матеріалу.

Практична частина. Написання тексту дослідницької роботи. Оформлення дослідницької роботи.

3.4. Способи оприлюднення результатів дослідження (12 год)

Теоретична частина. Сутність доповіді (повідомлення) на конференції. Форма доповіді (повідомлення), стислий зміст виступу. Побудова доповіді: актуальність, виклад основного матеріалу, висновки. Оприлюднення й апробація отриманих результатів на науковій конференції. Вимоги до доповіді та мультимедійної презентації. Основи ораторського мистецтва. Принципи ведення наукової дискусії.

Постер: мета розроблення, структура. Програмне забезпечення і застосунки для створення постера.

Практична частина. Обговорення основних способів оприлюднення результатів дослідження. Виконання вправ для розвитку ораторської майстерності. Підготовка доповіді й тез виступу на конференції за результатами власного дослідження.

Ознайомлення з програмним забезпеченням для візуального представлення результатів дослідження. Розроблення постера і презентації.

Ситуаційна вправа «Виступ на науково-практичній конференції»; групове обговорення основних правил і типових помилок представлення результатів наукового дослідження.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Презентація й обговорення результатів індивідуальних дослідницьких проєктів. Підбиття підсумків роботи гуртка.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька:* застосування навичок роботи з науковою інформацією; розуміння етапів наукового дослідження, особливостей написання дослідницької роботи; володіння основами науково-дослідницької діяльності у сфері макроекономіки й економічної політики; дотримання принципів академічної доброчесності, основних вимог до оформлення та представлення результатів дослідження (оформлення дослідницької роботи, розроблення мультимедійної презентації);
- *пізнавальна:* розуміння макроекономічного механізму функціонування ринкової економіки та засобів впливу держави; володіння поняттєво-категорійним апаратом у сфері макроекономіки й економічної політики; здатність застосовувати різні інструменти економічної політики залежно від стану економіки й кінцевих цілей; розуміння механізму впливу різних видів економічної політики на соціально-економічний розвиток національної економіки та поведінку економічних суб'єктів;
- *практична:* оцінювання макроекономічного середовища і результатів функціонування національної економіки; виявлення проблем економічного характеру під час аналізу конкретних ситуацій та розроблення способів їх вирішення; використання даних, аргументування, формулювання висновків, критичне оцінювання результатів наукового дослідження у сфері макроекономіки та економічної політики;
- *творча:* застосування творчого підходу під час розв'язання навчальних завдань і проведення дослідження; генерування й обґрунтування рішень у сфері макроекономічного регулювання;

- **соціальна:** виявлення лідерських якостей, активної громадянської позиції, соціальної відповідальності для реалізації загальнонаціональних інтересів країни.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
Персональний комп'ютер	1
Екран для демонстрації	1
Мультимедійний проектор	1
Інтерактивна дошка	1
Принтер	1
Сканер	1
Папір друкарський	у разі потреби
Ручки кулькові	у разі потреби
Олівці	у разі потреби
Лінійки	у разі потреби
Скріпки, кнопки	у разі потреби
Теки	у разі потреби

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2022. 420 с.
2. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. 4-те вид. Київ : Знання-Прес, 2009. 743 с.
3. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка: практикум : навч. посіб. / за ред. В. Д. Базилевича. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2010. 623 с.
4. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І., Демидюк О. О. Економічна теорія та економічна політика : навч.-метод. комплекс для студентів спеціальності 051 «Економіка», освітньої програми «Економіка та економічна політика». Київ : ЦП «Компринт», 2022. 74 с.
5. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І., Трохименко В. І. Економічна теорія: практикум для студентів неекономічних спеціальностей : навч. посібник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 160 с.
6. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі. Київ : Основи, 2001. 670 с.

7. Булгаков С. Розмисли. Творча спадщина у контексті ХХІ століття : монографія / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2006. 903 с.
8. Бунге М. Сучасний дискурс : монографія / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2005. 697 с.
9. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / пер. з нім. Київ : Наш Формат, 2018. 216 с.
10. Вернадський І. Витоки. Творча спадщина у контексті історії економічної думки в Україні : монографія / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2009. 862 с.
11. Вірченко В. В. Інтелектуальна власність: теоретичні витоки та економічні імперативи розвитку : монографія. Київ : Ліра-К, 2018. 488 с.
12. Вітренко А. О. Сервісна економіка: теорія, сучасні виклики та глобальні тренди : монографія. Київ : Знання, 2016. 413 с.
13. Глущенко С. В. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти : навч. посіб. Київ : НаУКМА, 2017. 64 с.
14. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін : монографія. Київ : Знання, 2008. 431 с.
15. Гронтковська Г. Є., Косік А. Ф. Макроекономіка. Київ : ЦНЛ, 2017. 672 с.
16. Економічна теорія. Політекономія : підручник / В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, В. М. Попов та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2014. 710 с.
17. Економічна теорія. Політекономія: практикум : навч. посібник. / В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, В. Л. Осецький та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2013. 494 с.
18. Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя : монографія / за ред. В. Д. Базилевича, В. Л. Осецького. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 539 с.
19. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
20. Ігнатюк А. І. Економіка галузових ринків : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 448 с.
21. Історія економіки та економічної думки : підручник / В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, Т. В. Гайдай та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2018. 775 с.
22. Історія економічних вчень : підручник / за ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. Київ : КНЕУ, 2001. 564 с.
23. Історія економічних учень : підручник : у 2 ч. / В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, Т. В. Гайдай та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича. 3-тє вид., випр. і доповн. Київ : Знання, 2006. Ч. 1. 582 с. Ч. 2. 575 с.

24. Історія економічних учень. Хрестоматія : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, А. О. Маслов та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2011. 1198 с.
25. Конард Е. Рівні серед нерівних. Як добрі наміри знищують середній клас / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2018. 360 с.
26. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
27. Красота О. В. Соціальна інклюзія у макроекономічній стабілізації національної економіки : монографія. Кам'янець-Подільський : ФОП Панькова А. С., 2023. 384 с.
28. Ліст Ф. Національна система політичної економії / пер. з нім. Київ : Наш Формат, 2021. 368 с.
29. Макроекономіка: базовий курс : навч. посіб. / І. Й. Малий, І. Ф. Радіонова, Т. Ф. Куценко, Н. В. Федірко та ін. Київ : КНЕУ, 2016. 246 с.
30. Макроекономіка та макроекономічна політика : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, Т. Л. Желюк, О. В. Длугопольський, О. В. Панухник ; наук. ред. А. Ф. Мельник. Київ : Знання, 2008. 699 с.
31. Макроекономічна політика : навч. посіб. / І. Й. Малий, А. Г. Савченко, В. С. Волощенко ; за заг. ред. І. Й. Малого. Київ : КНЕУ, 2013. 436 с.
32. Макроекономічна політика у макроекономічній стабілізації національної економіки / за ред. І. Ф. Радіонової. Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2017. 240 с.
33. Манків Г. Н. Макроекономіка : підручник / пер. з англ. ; наук. ред. пер. С. Панчишина. Київ : Основи, 2001. 588 с.
34. Маслов А. О. Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення : монографія. 2-е вид. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 511 с.
35. Маслов А. О. Інформаційно-знаннява економіка : підручник. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 559 с.
36. Мікроекономіка : підручник / за заг. ред. А. І. Ігнатюк. Київ : Ліра-К, 2023. 420 с.
37. Нестеренко О. П. Австрійська традиція економічного аналізу : монографія. Київ : Ліра-К, 2020. 395 с.
38. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / пер. з англ. Київ : Наш Формат, 2022. 352 с.
39. Панчишин С. Макроекономіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2001. 616 с.
40. Радіонова І. Ф. Макроекономіка: теорія та політика : підручник. Київ : Таксон, 2004. 348 с.
41. Райнерт Е. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними / пер. з англ. Київ : Темпора, 2016. 444 с.

42. Рогофф К., Рейнгарт К. Циклічна історія фінансових криз. Київ : Наш Формат, 2019. 544 с.
43. Слуцький Є. Визнання. Творча спадщина з погляду сучасності : монографія / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2007. 919 с.
44. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу добробуту націй. Київ : Наш Формат, 2018. 722 с.
45. Соколовська І. П. Ефективність інструментів монетарної політики в умовах воєнної економіки. *Ефективна економіка*. 2024. № 5. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.72> (дата звернення: 23.12.2024).
46. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України / Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилук, О. В. Собкевич та ін. ; за наук. ред. д. е. н. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2022. 67 с.
47. Тернер Е. Між богом і дияволом: гроші, кредит і реформування глобальних фінансів. Київ : Наш Формат, 2020. 416 с.
48. Томчук-Пономаренко Н. В. Економіка добробуту : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2020. 205 с.
49. Фещенко В. М. Сучасні економічні теорії : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2012. 474 с.
50. Фрідмен М. Капіталізм і свобода / пер. з англ. Київ : Наш Формат, 2017. 216 с.
51. Ходжаян А. О. Макроекономічні умови стійкого розвитку національної економіки. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : збірник наукових праць. 2011. Вип. 26. С. 128–141.
52. Ходжаян А. О. Політична економія : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни. Київ : Кондор, 2009. 304 с.
53. Ходжаян А. О., Калюжна Н. Г. Системна модель монетарного регулювання в Україні. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2024. Вип. 1 (224). С. 111–122. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/224-1/13> (дата звернення: 23.12.2024).
54. Чанг Ха-Юн. Економіка. Інструкція з використання. Київ : Наш Формат, 2016. 389 с.
55. Шарма Ручір. Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива» / пер. з англ. Київ : Наш Формат, 2018. 296 с.
56. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 416 с.
57. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Київ, 2011. 244 с.
58. Abel A., Bernanke B., Crodshor D. *Macroeconomics*. 7th edition. Pearson, 2011. 764 p.
59. Barro R. J. *Macroeconomic Policy*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1990. 379 p.

60. Blanchard O., Dell'Ariccia G., Mauro P. Rethinking Macroeconomic Policy. IMF. January 2010. URL: <http://ssrn.com/abstract=1555117> (дата звернення: 23.12.2024).
61. Blanchard O., Jonson D. Macroeconomics. Global Edition. 6th edition. Pearson, 2013. 620 p.
62. Blaug M. The Methodology of Economics or How Economists Explain. Second edition. 1992. URL: <http://digamo.free.fr/blaug80.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).
63. Burda M., Wyplosz Ch. Macroeconomics: a European Text. 7th edition. Oxford University Press, 2017.
64. Gwartney J. D., Stroup R. L., Sobel R. S. Macroeconomics: Private and Public Choice. 16th edition. Cengage Learning, 2016.
65. Handbook of the History of Economic Thought. Insights on the Founders of Modern Economics / ed. J. G. Backhaus. Springer Science Business Media, 2012. 728 p. URL: <https://competitionandappropriation.econ.ucla.edu/wp-content/uploads/sites/95/2017/08/HandbookHistoryThought.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).
66. Keynes J. M. Essays in Persuasion. Economic Possibilities for Our Grandchildren. The Collected Writings of J. M. Keynes. Vol. 9. London : Macmillan, 1936.
67. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest, and Money. London : Macmillan, 1936. 263 p.
68. Mankiw G. Principles of Economics. 8th edition. Cengage Learning, 2017.
69. McConnell C., Brue S., Flynn S. Economics: Principles, Problems, & Policies. 21st edition. McGraw-Hill, 2018.
70. Roncaglia A. The Wealth of Ideas. A History of Economic Thought. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. URL: <http://digamo.free.fr/ronca2005.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).
71. Schiller B., Gebhardt K. The Macro Economy Today. 15th edition. McGraw-Hill, 2019.
72. Taylor J. B. Inflation Targeting in High Inflation Emerging Economies: Lessons about Rules and Instruments. *Journal of Applied Economics*. 2018. Vol. 22, Issue 1. P. 102–115.
73. The Nobel Prize. All Prizes in Economic Sciences. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/lists/all-prizes-in-economic-sciences/> (дата звернення: 23.12.2024).
74. Tribe K. Constructing Economic Science: the Invention of a Discipline, 1850–1950. Oxford Studies in the History of Economics, 2021.
75. Yyeh L. The Great Economists. How Their Ideas Can Help Us Today. Penguin, 2019.

СПИСОК ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

1. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. URL: <https://econom.bulletin.knu.ua/> (дата звернення: 23.12.2024).
2. Vox Україна. URL: <https://voxukraine.org/> (дата звернення: 23.12.2024).
3. Глобальна платформа бізнес-даних (Business Data Platform). URL: <https://www.statista.com/> (дата звернення: 23.12.2024).
4. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 23.12.2024).
5. Законодавство України. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення: 23.12.2024).
6. Кабінет Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua (дата звернення: 23.12.2024).
7. Макроекономічна статистика ЄС (Євростат). URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/home> (дата звернення: 23.12.2024).
8. Міжнародний валютний фонд (МВФ). URL: <https://www.imf.org/en/home> (дата звернення: 23.12.2024).
9. Міністерство економіки України. URL: www.me.gov.ua (дата звернення: 23.12.2024).
10. Міністерство фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua (дата звернення: 23.12.2024).
11. Національний банк України. URL: www.bank.gov.ua (дата звернення: 23.12.2024).
12. НАТО. Огляд. Думки, аналіз і дебати з питань безпеки (NATO Review. Opinion, analysis and debate on security issues). URL: <https://www.nato.int/docu/review/index.html> (дата звернення: 23.12.2024).
13. Незалежна асоціація банків України. URL: <https://nabu.ua/ua/makroekonomichni-pokazniki.html> (дата звернення: 23.12.2024).
14. Організація економічного співробітництва та розвитку. URL: <http://www.oecd.org> (дата звернення: 23.12.2024).
15. Організація об'єднаних націй. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 23.12.2024).
16. Світова організація торгівлі. URL: <http://www.wto.org> (дата звернення: 23.12.2024).
17. Світовий банк. URL: <http://www.worldbank.org> (дата звернення: 23.12.2024).
18. CASE Україна. URL: <https://case-ukraine.com.ua/> (дата звернення: 23.12.2024).
19. World Economic Outlook Database. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/world-economic-outlook-databases> (дата звернення: 23.12.2024).

В. В. Вірченко, Т. В. Нагачевська, С. О. Шибіріна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА ТА АНАЛІТИКА»

ОСНОВНИЙ І ВИЩИЙ РІВНІ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

(протокол № 2 від 09.07.2025

засідання експертної комісії з позашкільної освіти),

zareєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі

та навчальним програмам державної установи

«Український інститут розвитку освіти» за № ПЗ-0006–25

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розроблення навчальної програми з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Міжнародна економіка та аналітика» зумовлене потребою осучаснення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти з урахуванням запитів і потреб суспільства. Міжнародні економічні процеси, торгові й інвестиційні зв'язки стали невіддільною частиною сьогодення, що засвідчує необхідність розвитку в молодого покоління економічного мислення в міжнародному контексті, готовності до життя в глобалізованому світі. Актуалізація дослідницької компоненти у вивченні міжнародної економіки та аналітики відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти, сприяє формуванню ключових компетентностей, необхідних для майбутнього професійного зростання.

Новизною програми є застосування інноваційних форм і методів роботи, інтерактивних засобів навчання в організації освітньої діяльності, а також формування у вихованців навичок дослідницької діяльності з міжнародної економіки та аналітики.

Навчання за представленою програмою сприятиме ефективній професійній орієнтації молодого покоління через ґрунтовне вивчення статистичних методів дослідження і набуття практичного досвіду застосування їх під час виконання власного дослідницького проєкту. Дослідження в галузі міжнародної економіки й аналітики передбачають роботу з базами даних, що потребує застосування новітніх статистичних методів та інструментів аналізу економічних явищ і процесів для виявлення та прогнозування економічних тенденцій.

Метою навчальної програми є формування у вихованців дослідницької і ключових компетентностей засобами науково-дослідницької діяльності у сфері міжнародної економіки й аналітики.

Основні **завдання** полягають у формуванні таких компетентностей:

- *дослідницької*: розвивати навички застосовування знань з основ науково-дослідницької діяльності у предметній сфері міжнародної економіки та аналітики у контексті реалізації принципів академічної свободи й доброчесності, дотримання вимог роботи з науковою інформацією; формувати вміння написання наукової роботи, оформлення й представлення результатів дослідження, розроблення постера і мультимедійної презентації;
- *пізнавальної*: формувати здатність набувати знання з міжнародної економіки та аналітики як науки й практики; поглиблювати розуміння основних наукових понять і категорій, концептуальних підходів у міжнародній економіці, факторів і особливостей розвитку міжнародної торгівлі й торговельної політики, форм і технології міжнародного інвестування, сутності складників міжнародного руху факторів виробництва, класичних і сучасних підходів до функціонування міжнародних економічних організацій, форм і тенденцій міжнародного трансферу технологій, видів і напрямів міжнародної міграції робочої сили, концептуальних засад і практичних інструментів управління зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання України;
- *практичної*: розвивати вміння і навички аналізувати сучасні міжнародні економічні процеси й засади їх регулювання, функціонування міжнародних ринків товарів і послуг, міжнародних технологічних та фінансово-інвестиційних ринків; формувати вміння і навички встановлювати характеристики суб'єктів міжнародної економічної діяльності, оцінювати результати їх діяльності й аналізувати їх вплив на ринки, визначати перспективи та стратегічні плани розвитку міжнародної діяльності, виходу на закордонні ринки, пропонувати обґрунтовані управлінські рішення; застосовувати теоретичні знання та практичний фаховий інструментарій для саморозвитку;
- *творчої*: розвивати здатність до творчого пошуку способів розв'язання проблем у сфері міжнародної економіки й аналітики, реалізації творчих здібностей у процесі науково-дослідницької діяльності;
- *соціальної*: формувати соціальну відповідальність, ціннісне ставлення і повагу до різноманітності та мультикультурності; удосконалювати навички ефективної комунікації у процесі навчання й науково-дослідницької діяльності.

Навчальна програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку, призначена для роботи з вихованцями віком 15–18 років і розрахована на два роки навчання:

- 1-й рік — основний рівень — 216 год на рік (6 год на тиждень);
- 2-й рік — вищий рівень — 324 год на рік (9 год на тиждень).

На першому році навчання передбачено набуття знань про становлення міжнародної економіки й аналітики як сфер людської діяльності та науки, основні суб'єкти, об'єкти, процеси, закономірності міжнародної економіки, методи й інструменти аналітики, розгляд сутності, форм і особливостей міжнародної торгівлі, міжнародного руху факторів виробництва, міжнародної економічної інтеграції, особливостей функціонування міжнародних організацій та їх ролі у розвитку міжнародної економіки, сучасних засад зовнішньоекономічної діяльності України, формування навичок науково-дослідницької діяльності.

На другому році навчання діяльність вихованців спрямовується на розширення знань з основ міжнародної економіки, аналітики та статистики, вивчення сучасних теорій, форм і тенденцій міжнародної торгівлі в умовах глобалізації, інструментів торговельної політики, економічних мотивів і видів прямого іноземного інвестування, специфіки діяльності транснаціональних корпорацій на сучасному етапі, особливостей і форм міжнародного трансферу технологій, видів і напрямів міжнародної міграції робочої сили, механізмів та економічних ефектів міжнародної економічної інтеграції та інтеграції України в ЄС, регулятивних та практичних механізмів розвитку міжнародної економічної діяльності України, особливостей прийняття управлінських рішень у сфері міжнародної економічної діяльності, розроблення планів виходу на закордонні ринки та планів залучення іноземних інвестицій, опанування принципів науково-дослідницької діяльності й реалізації власного дослідницького проєкту.

Навчальна програма розроблена на основі компетентнісного, діяльнісного й особистісного підходів і передбачає формування необхідних знань, умінь, навичок і здатності описувати практичні проблеми у сфері міжнародної економіки та аналітики на різних рівнях економічної системи.

Зміст програми реалізується з урахуванням вікових особливостей вихованців, використанням традиційних та інтерактивних форм і методів навчання.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові тестові завдання, опитування, захист дослідницьких робіт.

У змісті програми передбачено застосування міжпредметних зв'язків, що сприятимуть формуванню у вихованців інтелектуальних вмінь і навичок, розширенню ерудиції, усвідомленню необхідності застосування знань з інших предметів (математики, історії, інформатики тощо).

Навчальна програма містить теоретичну й практичну частини. Теоретичне викладення матеріалу відбувається у формі лекційних занять, лекцій-дискусій тощо. Практична частина передбачає проведення семінарських занять, мінідосліджень, дискусій, розв'язання пошукових і творчих завдань, розроблення і виконання дослідницького проєкту.

Програма може реалізовуватися під час дистанційного навчання, зокрема завдяки використанню платформ «Zoom» та/або «Google Meet», інтерактивних застосунків для проведення вікторин і опитувань («Mentimeter», «Kahoot!», «Quizizz», «Quizwhizzer» та ін.). Демонстрація навчального матеріалу й організація індивідуальної та групової роботи здійснюється за допомогою інтерактивних дошок («Padlet», «Lino», «Miro», «Trello» тощо), а для представлення результатів дослідницького проєкту і розроблення постера використовуються застосунки для створення графічного контенту («Canva», «PowerPoint», «Prezi», «Keynote» та ін.).

За запропонованою навчальною програмою можна проводити індивідуальне навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.03.2004 № 651 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 № 1123). Індивідуальні заняття забезпечують диференційований підхід відповідно до віку, можливостей, здібностей вихованців, дають змогу застосовувати різні організаційні форми роботи під час проведення досліджень.

Перелік обладнання подано як орієнтовний — відповідно до можливостей закладу освіти.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Міжнародна економіка	24	45	69
1.1. Міжнародна економіка в умовах глобалізації	3	9	12
1.2. Міжнародна торгівля	6	9	15
1.3. Міжнародний рух факторів виробництва	6	9	15
1.4. Міжнародна економічна інтеграція	3	9	12
1.5. Зовнішньоекономічна діяльність України	6	9	15
Розділ 2. Статистичне дослідження соціально-економічних явищ і процесів	27	57	84
2.1. Теоретичні засади статистико-економічного аналізу	3	6	9

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
2.2. Статистична діяльність в Україні та світі	3	6	9
2.3. Статистичне спостереження	3	9	12
2.4. Поняття і види статистичних показників	3	9	12
2.5. Візуалізація статистичних даних: таблиці, графіки, карти	3	9	12
2.6. Статистичне вимірювання взаємозв'язків	6	9	15
2.7. Статистичний аналіз часових рядів і прогнозування	6	9	15
Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності	21	36	57
3.1. Наукові дослідження та їх значення	3	6	9
3.2. Академічна доброчесність	3	3	6
3.3. Джерела інформації для наукових досліджень	3	3	6
3.4. Актуальність теми наукового дослідження	3	6	9
3.5. Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження	3	6	9
3.6. Методи наукового дослідження	3	6	9
3.7. Результати наукового дослідження	3	6	9
Підсумок	1	2	3
Разом	74	142	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета і завдання гуртка. Вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності. Особливості організації освітнього процесу.

Практична частина. Діагностичне тестування (опитування) для визначення рівня підготовленості вихованців. Розроблення правил поведінки під час роботи гуртка.

Розділ 1. Міжнародна економіка (69 год)

1.1. Міжнародна економіка в умовах глобалізації (12 год)

Теоретична частина. Сутність міжнародної економіки та її місце в системі науки й практики. Чинники та тенденції розвитку міжнародної економіки. Групи країн у світовій економіці. Вплив глобалізації на розвиток міжнародної економіки. Сутність і функції міжнародних організацій. Роль міжнародних економічних організацій у розвитку міжнародної економіки й міжнародної співпраці.

Практична частина. Обговорення різних тлумачень категорії «міжнародна економіка». Розроблення словника основних термінів і понять у галузі міжнародної економіки. Розв'язування кросвордів з використанням ключових термінів міжнародної економіки. Визначення стану і перспектив розвитку міжнародної економіки як науки, практики та професії.

Підготовка і виголошення доповідей «Внесок А. Сміта (чи Д. Рікардо, К. Маркса, М. Кейнса, М. Портера, П. Друкера, Р. Вернона, П. Самуельсона, Е. Хекшера, Б. Оліна, Н. Сеніора, Ж.-Б. Сея, Ф. Бастіа, І. Фішера, М. Фрідмена, Г. Марковіца, У. Шарпа, М. Міллера, Дж. Данінга, К. Кодзіми (на вибір)) у розвиток міжнародної економіки та аналітики».

Розгляд форм прояву глобалізації. Заповнення таблиці «Позитивні й негативні наслідки економічної глобалізації». Виконання завдань на визначення ключових функцій та особливостей міжнародних організацій. Створення презентації «Співробітництво України з міжнародними організаціями».

1.2. Міжнародна торгівля (15 год)

Теоретична частина. Сутність міжнародної торгівлі. Вигода для сторін від участі у міжнародній торгівлі. Торгові й неторгові товари. Теорії міжнародної торгівлі. Форми, методи та показники міжнародної торгівлі товарами. Види зовнішньоторговельних операцій та їх специфіка. Міжнародна торгівля послугами та її особливості. Поняття світового ринку. Сучасний розвиток світового ринку товарів і послуг.

Вплив держави на торгові відносини з іншими країнами. Інструменти зовнішньоторговельної політики держави.

Практична частина. Дискусійне обговорення економічної сутності понять «світовий ринок» і «міжнародна торгівля». Заповнення порівняльної таблиці характеристик торгових і неторгових товарів (для світу й окремих економік, зокрема України).

Робота в групах: визначення сучасних тенденцій розвитку світового ринку товарів. Проведення мінідослідження «Динаміка й особливості розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації». Виконання

інтерактивних завдань на визначення основних інструментів торговельної політики держави. Дебати на тему «Тарифні й нетарифні інструменти зовнішньоторговельної політики держави: переваги, недоліки, альтернативність чи взаємодоповнення».

Розв'язування задач на визначення ефектів мита і квоти як інструментів торговельної політики.

Опрацювання наукових статей про трансформації торговельних політик провідних країн світу.

1.3. Міжнародний рух факторів виробництва (15 год)

Теоретична частина. Фактори виробництва, взаємозв'язок міжнародної торгівлі та руху факторів виробництва. Сутність, причини та форми міжнародного руху капіталу. Економічні наслідки міжнародного руху капіталу для країн — експортерів та імпортерів капіталу. Прямі й портфельні іноземні інвестиції. Міжнародне кредитування. Сутність і форми міжнародного трансферу технологій. Міжнародна міграція робочої сили: причини, види, напрями, наслідки, регулювання.

Практична частина. Розгляд чинників і причин міжнародного руху капіталу.

Робота в групах: визначення позитивних і негативних наслідків міжнародного руху капіталу для країн — експортерів та імпортерів капіталу. Складання порівняльної таблиці «Прямі іноземні інвестиції й портфельні іноземні інвестиції».

Підготовка і презентація мінідоповіді на тему «Сучасні особливості міжнародного технологічного обміну і роль захисту прав інтелектуальної власності».

Обговорення сучасних напрямів міжнародної міграції робочої сили, визначення ключових світових міграційних центрів.

Дебати на тему «Міграційні процеси в Україні: причини, наслідки, перспективи».

1.4. Міжнародна економічна інтеграція (12 год)

Теоретична частина. Сутність і передумови розвитку міжнародної економічної інтеграції. Форми міжнародної економічної інтеграції: преференційні торгові угоди, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, політичний союз. Європейська економічна інтеграція та Україна.

Практична частина. Дискусійне обговорення форм міжнародної економічної інтеграції. Виконання інтерактивних завдань: обґрунтування інтеграційного вектора країни (на вибір).

Дослідження стану, проблем і перспектив євроінтеграції України.
Написання есе «Перспективи й виклики євроінтеграційного розвитку України».

1.5. Зовнішньоекономічна діяльність України (15 год)

Теоретична частина. Сутність і ознаки зовнішньоекономічної діяльності. Форми й види зовнішньоекономічної діяльності. Об'єкти й суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України. Нормативно-правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Проблеми й перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання України.

Практична частина. Обговорення понять «зовнішньоекономічна діяльність», «зовнішньоекономічні зв'язки», «міжнародна економічна діяльність» у контексті їх спільних і відмінних ознак.

Виконання завдань на ідентифікацію форм і видів зовнішньоекономічної діяльності, що застосовуються в Україні.

Підготовка і представлення презентації «Характеристика зовнішньоекономічної діяльності компанії Х (на вибір)» із використанням інформації офіційних вебсайтів українських і міжнародних компаній.

Опрацювання наукових статей та інформації, наданої у медіа, про актуальну зовнішньоекономічну діяльність підприємств України. Дискусійне обговорення проблем і перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств України.

Робота в групах: розроблення рішень різних органів державної влади у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності України для розв'язання актуальних економічних проблем.

Твіттер-дебати на тему «Визначення перспективних векторів зовнішньоекономічної діяльності».

Розділ 2. Статистичне дослідження соціально-економічних явищ і процесів (84 год)

2.1. Теоретичні засади статистико-економічного аналізу (9 год)

Теоретична частина. Структура статистичної науки та її основні категорії. Предмет, методи й завдання статистичного дослідження економічних процесів. Статистичні закономірності та форми її виявлення: закономірності розподілу, структурних зрушень, взаємозв'язку і тенденції зміни. Застосування в статистиці загальнофілософських і загальнонаукових методів. Етапи статистичного дослідження: збирання й опрацювання масових даних, аналіз результатів.

Практична частина. Добирання прикладів взаємозв'язку статистики з математичними, економічними й соціальними науками.

Мінідослідження: «Історія виникнення статистики», «Становлення і розвиток статистики в Україні» (тема на вибір); представлення результатів у формі постера.

Розроблення презентації «Основні етапи статистичного дослідження».

Ознайомлення з методологією і результатами сучасного статистичного дослідження (на вибір).

Виконання завдань на визначення середнього і медіанти, діапазону і варіативності, пошук кореляції.

Ознайомлення з програмним забезпеченням для проведення статистичного дослідження.

2.2. Статистична діяльність в Україні та світі (9 год)

Теоретична частина. Державна статистика і стратегія її розвитку. Завдання й функції Державної служби статистики України. Відомча статистика. Статистика макrorівня, мезорівня та мікростатистика. Прогностичні функції сучасної статистики. Провідні міжнародні статистичні організації, їх роль в управлінні соціально-економічними процесами.

Практична частина. Робота в групах: обговорення структури сучасної економічної статистики.

Ознайомлення з актуальною статистичною інформацією.

Створення інфографіки про взаємодію органів статистики для отримання та оприлюднення статистичних даних.

Круглий стіл «Сучасні напрями гармонізації державної та міжнародної статистики». Проведення онлайн-вікторини з теми заняття.

2.3. Статистичне спостереження (12 год)

Теоретична частина. Джерела статистичних даних і вимоги до них. Сутність статистичного спостереження. План статистичного спостереження. Форми, види й способи статистичного спостереження. Причини виникнення помилок у спостереженнях. Виявлення та виправлення помилок.

Практична частина. Заповнення таблиці «Джерела статистичних даних». Складання й обговорення плану статистичного спостереження (програмно-методологічних і організаційних питань).

Ознайомлення з результатами статистичних спостережень і формами їх представлення. Розроблення і проведення онлайн-вікторини на закріплення основних понять з теми.

2.4. Поняття і види статистичних показників (12 год)

Теоретична частина. Структура статистичних даних та їх класифікація. Сутність і аналітична роль статистичних показників.

Абсолютні та відносні величини: сутність, способи отримання, форма подання. Узагальнювальні статистичні показники.

Середні величини, їх види, умови наукового застосування.

Практична частина. Розв'язування задач із теми. Створення інфографіки «Структура статистичних даних». Опрацювання наукової інформації про аналітичну роль статистичних показників.

Робота в групах: проведення мінідослідження з використанням статистичних показників (порівняльний аналіз рівня життя, оцінювання ефективності соціальних програм, прогнозування економічного розвитку, аналіз соціальних нерівностей).

Виконання розрахунково-аналітичного завдання (на основі даних сайту Державної статистичної служби України) за таким алгоритмом: сформувати власну базу даних; для кожної змінної визначити можливі межі застосування операцій (арифметичні, розподільні, упорядкування, розрахунок структури); за обраними даними обчислити не менше ніж чотири види відносних величин; результати представити у табличній формі та проаналізувати письмово.

Розроблення і проведення онлайн-вікторини для закріплення знань про статистичні показники.

2.5. Візуалізація статистичних даних: таблиці, графіки, карти (12 год)

Теоретична частина. Табличний метод подання статистичних даних. Роль графіків в аналізі соціально-економічних явищ. Основні елементи статистичного графіка, методологія їх побудови. Види статистичних графіків. Побудова лінійних діаграм, полігону та гістограм. Структурні й динамічні діаграми. Статистичні карти. Особливості побудови графіків у програмах «Microsoft Excel», «Google Sheets».

Практична частина. Розроблення покрокового плану створення інфографіки за обраним набором даних сайту Державної статистичної служби України або міжнародних статистичних організацій (формулювання мети та ідеї; визначення сценарію і створення схематичного дизайну; збирання інформації та статистичних даних; добирання інструментарію; побудова графіків атрибутивного і дискретного ряду розподілу).

Ознайомлення з програмним забезпеченням для роботи з даними («Microsoft Excel», «Google Sheets» та ін.). Розроблення таблиці на основі статистичних даних.

Побудова графіків (атрибутивного, дискретного й інтервального ряду розподілу) за обраним набором даних.

2.6. Статистичне вимірювання взаємозв'язків (15 год)

Теоретична частина. Регресійний аналіз взаємозв'язку, умови й обмеження його використання. Обґрунтування функційного виду рівняння

регресії. Діаграми розсіювання показників. Парна лінійна регресія, сутність коефіцієнтів регресії. Оцінювання щільності кореляційного зв'язку на основі рівняння регресії: коефіцієнти кореляції та детермінації. Перевірка істотності кореляційного зв'язку. Множинна регресія в аналізі взаємопов'язаних соціально-економічних явищ і процесів. Регресійний аналіз у програмі «Microsoft Excel».

Практична частина. Заповнення таблиці «Методи статистичного вимірювання взаємозв'язків».

Побудова лінійної однофакторної регресії, багатофакторної лінійної регресії, нелінійної однофакторної регресії з використанням програми «Microsoft Excel».

Створення регресійної моделі (за даними сайту Державної статистичної служби України або міжнародних статистичних організацій) за таким алгоритмом: формування двовимірної сукупності даних (з розміром вибірки п'ятнадцять або більше елементів, що стосується ваших наукових інтересів); обрання залежної (Y) і незалежної (X) змінної; побудова відповідної діаграми розсіювання, кореляційно-регресійної моделі; розрахунок її параметрів і перевірка істотності коефіцієнта регресії; оцінювання щільності зв'язку й перевірка його істотності з імовірністю 0,95; надання письмових висновків про характер і силу зв'язку.

2.7. Статистичний аналіз часових рядів і прогнозування (15 год)

Теоретична частина. Узагальнювальні характеристики динамічних рядів. Аналіз тенденцій розвитку та прогнозування. Компоненти динамічного ряду: тенденції, сезонні, циклічні й випадкові коливання. Сутність тенденції розвитку, методи виявлення й аналізу. Спрощені методи екстраполяції на підставі: стаціонарного ряду, середніх показників. Екстраполяція трендів як метод прогнозування. Довірчі інтервали прогнозу на підставі рівняння тренду.

Практична частина. Виконання розрахунково-аналітичного завдання (за даними сайту Державної статистичної служби України або міжнародних статистичних організацій) за таким алгоритмом: обрати динамічний ряд будь-якого неважливого показника за останні 6 років; обчислити характеристики інтенсивності динаміки (абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту); описати тенденцію зміни показника методом аналітичного вирівнювання (побудувати рівняння тренду, інтерпретувати його параметри); зробити екстраполяцію на один рік і обчислити довірчі межі прогнозного значення з імовірністю 0,95; надати аналітичний звіт.

Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності (57 год)

3.1. Наукові дослідження та їх значення (9 год)

Теоретична частина. Наука та її функції. Роль науки у розвитку суспільства. Становлення міжнародних економічних відносин і аналітики як економічної науки. Поступ економіки на теренах України.

Наукове пізнання, його методи. Ключові методологічні підходи у дослідницькій діяльності. Принципи й загальнонаукові методи дослідницької діяльності. Спеціальні методи в економічному дослідженні. Об'єкт і предмет наукових досліджень у сфері міжнародної економіки й аналітики.

Практична частина. Опрацювання наукової літератури: визначення основних напрямів сучасних досліджень у сфері міжнародної економіки та аналітики.

Ознайомлення з актуальними дослідженнями у сфері міжнародної економіки й аналітики: визначення обраних методів, способів фіксації результатів дослідження. Зустріч із науковцями.

Обговорення ролі науки для розвитку суспільства.

3.2. Академічна доброчесність (6 год)

Теоретична частина. Основні принципи академічної доброчесності та їх реалізація у науковому дослідженні. Роль академічної доброчесності у науковому процесі. Етичні норми у науково-дослідницькій діяльності. Правила цитування та перефразування, оформлення цитат, посилань на текстові й візуальні джерела.

Практична частина. Розв'язання завдань на виявлення ознак порушення принципів академічної доброчесності.

Виконання вправ на цитування й перефразування, відпрацювання навичок оформлення списку джерел і посилань згідно з академічними стандартами.

3.3. Джерела інформації для наукових досліджень (6 год)

Теоретичний розділ. Основні джерела наукової інформації. Види наукових публікацій: монографії, автореферати, дисертації, препринти, збірники наукових статей, матеріали конференцій. Спеціалізовані довідкові джерела з міжнародної економіки й аналітики. Функції бібліотеки, основні та довідкові фонди, каталоги й картотеки. Онлайн-платформи для пошуку наукової інформації (www.academia.edu та ін.).

Методи пошуку наукової інформації. Збирання, опрацювання й аналіз інформації. Особливості роботи з джерелами статистичних даних. Техніки роботи з літературними й іншими науковими ресурсами.

Практична частина. Пошук наукової інформації в інтернеті. Оцінювання, порівняння та визначення надійності онлайн-даних.

Опрацювання наукових статей з міжнародної економіки та аналітики: аналіз основних ідей, методичних підходів та отриманих результатів. Виконання вправ для формування навичок академічного читання тексту з міжнародної економіки та аналітики.

3.4. Актуальність теми наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Науково-дослідницька діяльність у галузі міжнародної економіки й аналітики: актуальні напрями дослідження. Особливості визначення проблеми дослідження. Основні вимоги до формулювання наукової теми. Обґрунтування актуальності теми дослідження. Оцінювання критеріїв актуальності, їх зв'язок із сучасним станом наукового пізнання.

Практична частина. Пошукова робота: визначення основних напрямів наукових досліджень у сфері міжнародної економіки й аналітики. Обрання конкретного напрямку для поглибленого аналізу. Огляд і аналіз наявних досліджень. Узагальнення інформації та формулювання теми дослідження. Оцінювання актуальності дослідження шляхом аналізу наукових праць з обраної теми.

3.5. Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження (9 год)

Теоретична частина. Науковий апарат науково-дослідницької роботи (проєкту). Об'єкт і предмет дослідження, їх взаємозв'язок. Мета і завдання дослідження в галузі міжнародної економіки й аналітики. Визначення етапів наукового дослідження, їх послідовність. Логіка наукового дослідження. Оригінальність наукового дослідження.

Практична частина. Ознайомлення з науковими дослідженнями у сфері міжнародної економіки та аналітики. Розгляд об'єкта, предмета, мети й завдань в опублікованих дослідженнях.

Визначення об'єкта і предмета власного дослідження. Визначення пріоритетності цілей дослідження. Формулювання мети. Окреслення завдань наукового дослідження.

3.6. Методи наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Основні підходи до наукового пізнання. Рівні емпіричного і теоретичного пізнання. Особливості методів спостереження та експерименту. План і методика експерименту. Розроблення плану експерименту і способів фіксації результатів. Методи наукового пізнання: індукція, дедукція, аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація. Використання методів порівняння та аналогії в дослідженнях.

Практична частина. Розроблення індивідуального плану дослідження. Обрання методів дослідження залежно від поставленої мети. Пошук інформації з різноманітних джерел для підтвердження чи спростування гіпотез і суджень стосовно проблеми дослідження. Проведення дослідження.

3.7. Результати наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з основними вимогами до оформлення дослідницької роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки (у разі потреби). План викладення тексту дослідження. Підготовка чернетки як початковий етап написання науково-дослідницької роботи. Особливості написання вступу, формулювання висновків, оформлення додатків.

Представлення результатів дослідження. Підготовка до публічного виступу. Загальні правила ведення наукової дискусії. Структура доповіді. Особливості розроблення постера і презентації.

Практична частина. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи. Підготовка тексту доповіді. Розроблення постера і презентації.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за рік. Обговорення наукових зацікавлень вихованців, перспективних напрямів досліджень.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька:* застосування методів аналізу, синтезу, економіко-статистичних методів та аналітичних інструментів; виявлення наукової проблеми; дотримання принципів академічної доброчесності; розроблення індивідуального дослідницького проєкту;
- *пізнавальна:* володіння навичками пошуку, збирання, опрацювання й аналізування інформації, розрахунку показників для обґрунтування висновків та надання рекомендацій;
- *практична:* визначення особливостей форм і процесів розвитку міжнародної економіки; опис стану і проблем розвитку суб'єктів міжнародної економічної системи, аналізування результатів їх діяльності в умовах глобалізованого середовища; визначення перспективи розвитку міжнародних економічних процесів і суб'єктів; аналізування змісту основних форм міжнародних економічних

відносин; структурування проблем, генерування й обстоювання власних ідей щодо їх розв'язання;

- *творча*: застосування творчого підходу під час виконання навчальних завдань і здійснення дослідницької діяльності;
- *соціальна*: використання комунікативних навичок для розв'язання навчальних завдань, проведення досліджень, здійснення соціально відповідальної діяльності; виявлення поваги до різноманітності та мультикультурності.

Вищий рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Розвиток міжнародної економіки	27	81	108
1.1. Міжнародна економічна система в умовах глобалізації	6	12	18
1.2. Міжнародна торгівля і торговельна політика	3	12	15
1.3. Міжнародне пряме й портфельне інвестування	3	12	15
1.4. Міжнародний трансфер технологій	3	9	12
1.5. Міжнародна міграція робочої сили	3	9	12
1.6. Міжнародна і європейська економічна інтеграція України	3	9	12
1.7. Міжнародні фінанси й валютно-кредитні відносини в умовах нестабільності	3	9	12
1.8. Міжнародна економічна діяльність України	3	9	12
Розділ 2. Міжнародна статистика	30	87	117
2.1. Організація міжнародної статистики	3	6	9
2.2. Основні класифікації та категорії міжнародної статистики	3	9	12

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
2.3. Система національних рахунків як інструмент міжнародних порівнянь	3	12	15
2.4. Міжнародна статистика продукції	3	12	15
2.5. Статистичні методи дослідження населення і зайнятості	3	9	12
2.6. Міжнародна демографічна статистика і статистика праці	3	9	12
2.7. Статистичні методи дослідження рівня життя населення	3	9	12
2.8. Статистичні методи дослідження зовнішньоекономічної діяльності	6	9	15
2.9. Статистика міжнародної торгівлі й зовнішньоекономічних зв'язків	3	12	15
Розділ 3. Науково-дослідницька робота з міжнародної економіки та аналітики	21	72	93
3.1. Наукова етика й академічна доброчесність	3	9	12
3.2. Науково-дослідницька робота (проект) в Малій академії наук України	6	30	36
3.3. Оформлення результатів дослідження	6	24	30
3.4. Захист і представлення результатів науково-дослідницької роботи (проекту)	6	9	15
Підсумок	—	3	3
Разом	79	245	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Особливості організації освітнього процесу на другому році навчання. Інструктаж із безпеки життєдіяльності.

Практична частина. Визначення очікувань вихованців. Обговорення основних завдань на навчальний рік. Виконання вправ на формування ефективної взаємодії у групі.

Розділ 1. Розвиток міжнародної економіки (108 год)

1.1. Міжнародна економічна система в умовах глобалізації (18 год)

Теоретична частина. Поняття і структура міжнародної економічної системи (МЕС). Групи країн у міжнародній економічній системі. Характер і сучасні тенденції розвитку міжнародної економічної системи.

Сутність, етапи й форми прояву глобалізації. Суб'єкти глобалізації та їх економічні інтереси. Глобалізація на світових ринках товарів, послуг, капіталу і робочої сили.

Сутність міжнародних організацій. Механізм функціонування міжнародних організацій. ООН і міжнародне економічне співробітництво. Міжнародні економічні організації.

Практична частина. Визначення основних характеристик міжнародної економіки та її ролі в розвитку сучасного суспільства.

Розгляд відмінностей понять «міжнародна економіка» і «світова економіка». Вікторина «Основні терміни й поняття в галузі міжнародної економіки».

Підготовка і представлення мультимедійної презентації про лауреатів Нобелівської премії з економіки.

Обговорення перспектив розвитку міжнародної економіки як науки, практики та професійної діяльності в глобалізованому суспільстві. Виконання завдань на визначення критеріїв класифікації країн в міжнародній економічній системі.

Підготовка й виголошення доповіді «Цілі, функції й особливості міжнародної організації (ООН, Світовий банк, МБРР, МАР, ЄБРР, МВФ, СОТ, ОЕСР, ЮНКТАД, ЮНСІТРАЛ, БМР, БАГІ (на вибір) та її співробітництво з Україною». Розгляд випадків недосконалості функціонування міжнародних економічних організацій, пошук шляхів підвищення їх ефективності.

1.2. Міжнародна торгівля і торговельна політика (15 год)

Теоретична частина. Сутність і значення теорій міжнародної торгівлі. Класичні, неокласичні й альтернативні теорії міжнародної торгівлі. Світовий ринок товарів і послуг. Ключові показники оцінювання міжнародної торгівлі. Динамічні зміни й сучасні особливості розвитку міжнародної торгівлі.

Торговельна політика та її види. Особливості фритредерства і протекціонізму. Тарифні й нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі. СОТ в системі регулювання міжнародної торгівлі.

Практична частина. Обговорення кейсів щодо сучасної торгівлі, які можна пояснити теоріями міжнародної торгівлі.

Порівняння ринку товарів і ринку послуг. Заповнення таблиці «Спільні й відмінні ознаки експорту товарів і експорту послуг».

Підготовка і виголошення доповіді «Дослідження тенденцій розвитку географічної та галузевої структури міжнародної торгівлі конкретної країни (на вибір)».

Дискусійне обговорення торговельної політики протекціонізму. Створення презентацій «Товарна структура зовнішньої торгівлі України», «Наслідки й перспективи членства України в СОТ».

Розв'язування задач на визначення абсолютної та порівняльної переваги країн, напрямів зовнішньої торгівлі та переваг від торгівлі.

1.3. Міжнародне пряме й портфельне інвестування (15 год)

Теоретична частина. Поняття та форми прямих іноземних інвестицій. Транснаціональні корпорації (ТНК) як суб'єкт міжнародного інвестування. Наслідки міжнародного руху капіталу для країн світового господарства. Сутність і форми міжнародного портфельного інвестування. Міжнародна інвестиційна діяльність на ринках акцій та облігацій. Міжнародний інвестиційний портфель і його структура.

Інвестиційний клімат, міжнародні рейтинги його оцінки. Інвестиційна привабливість країни. Інвестиційні ризики. Інвестиційні стимули.

Практична частина. Виконання інтерактивних завдань на визначення сучасних чинників міжнародного прямого і портфельного інвестування. Розв'язування задач на оцінювання ефективності іноземних інвестицій, визначення індексу ефективності залучення прямих іноземних інвестицій.

Робота в групах: визначення ролі транснаціональних корпорацій в міжнародному інвестуванні.

Дискусійне обговорення інвестиційного клімату України.

Виконання завдань на оцінювання динаміки ключових міжнародних фондових індексів та аналіз факторів, що на них впливають.

Круглий стіл «Роль міжнародних рейтингів в оцінюванні інвестиційної привабливості країн світу».

Мінідослідження «Стан і перспективи залучення міжнародного венчурного капіталу в ІТ-сектор України».

Ділова навчальна гра «Залучення іноземних інвестицій в економіку України».

Індивідуальна робота: розроблення для конкретної української компанії (на вибір) проформи (шаблону) «Інвестиційна пропозиція потенційному іноземному інвестору».

Розроблення і представлення постера «Інвестуй в Україну».

1.4. Міжнародний трансфер технологій (12 год)

Теоретична частина. Поняття «технології». Сутність і причини розвитку міжнародного трансферу технологій. Суб'єкти й об'єкти міжнародного

трансферу технологій. Структура світового ринку технологій. Форми міжнародного трансферу технологій. Тенденції розвитку міжнародного трансферу технологій. Регулювання міжнародного трансферу технологій.

Практична частина. Дискусійне обговорення факторів розвитку міжнародного трансферу технологій. Порівняльний аналіз форм міжнародного трансферу технологій, виконання ситуаційних вправ.

Робота в групах: визначення сучасних трендів розвитку міжнародного трансферу технологій.

Виконання творчих завдань на визначення ролі захисту прав інтелектуальної власності в розвитку міжнародного трансферу технологій.

Обговорення регулятивних функцій Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WOIB).

Підготовка і виголошення мінідоповіді «Країни — лідери світового технологічного ринку».

Створення презентації «Фінансування НДДКР країнами світу: роль, динаміка, тенденції».

Мозковий штурм «Альтернативні ІР-стратегії компаній на міжнародному ринку технологій: критерії успішності».

Розв'язування задач на розрахунок ліцензійних платежів.

Розгляд кейсів щодо успішного виходу українських компаній на світовий ринок технологій. Представлення рекомендацій стосовно інтеграції України в міжнародний технологічний обмін.

1.5. Міжнародна міграція робочої сили (12 год)

Теоретична частина. Поняття та види міжнародної міграції робочої сили. Причини й ефекти міжнародного переміщення трудових ресурсів. Наслідки міграції трудових ресурсів для країни-експортера та країни, що приймає. Сучасні центри міжнародного ринку праці. Роль держави у міжнародному русі робочої сили.

Практична частина. Робота в групах: визначення ознак і особливостей видів міжнародної міграції робочої сили. Дискусійне обговорення сучасних напрямів міжнародного руху робочої сили.

Виконання творчого завдання: визначення характеристики сучасних міжнародних центрів концентрації робочої сили.

Опрацювання наукових статей з питань сучасних трендів в процесах міжнародної міграції робочої сили.

Заповнення таблиці «Методи регулювання міжнародної міграції робочої сили». Семінар «Роль Міжнародної організації праці та Міжнародної організації з міграції у врегулюванні міжнародних міграційних процесів».

Розроблення пропозицій щодо розв'язання міграційних проблем України.

1.6. Міжнародна і європейська економічна інтеграція України (12 год)

Теоретична частина. Сутність, передумови й цілі міжнародної економічної інтеграції. Фактори розвитку міжнародної економічної інтеграції. Форми міжнародної економічної інтеграції: преференційні торгові угоди, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, політичний союз. Ефекти міжнародної економічної інтеграції. Особливості участі України в процесах міжнародної економічної інтеграції.

Цілі, передумови й етапи європейської економічної інтеграції. Стан, проблеми та перспективи розвитку інтеграції України з ЄС.

Практична частина. Розгляд факторів і форм міжнародної економічної інтеграції (на основі реальних кейсів).

Розв'язання задач на визначення економічних ефектів міжнародної інтеграції.

Робота в групах: експертне оцінювання впливу інтеграційних процесів на міжнародну економічну діяльність суб'єктів господарювання України.

Ділова гра «Перспективи інтеграційного розвитку для України». Виконання завдань на оцінювання євроінтеграційного поступу України (виявлення напрямів суттєвого прогресу і відставання) за даними інтернет-ресурсів: «Євроінтеграційний портал України», «Пульс Угоди» та ін.

1.7. Міжнародні фінанси й валютно-кредитні відносини в умовах нестабільності (12 год)

Теоретична частина. Сутність, функції та структура платіжного балансу країни. Економічна політика держави й платіжний баланс країни. Поняття, види, режими й фактори формування валютного курсу. Валютний ринок і види операцій. Сутність та основні елементи міжнародних валютних відносин. Еволюція світової валютної системи. Особливості функціонування сучасної світової валютної системи. Сутність і форми міжнародного кредиту. Міжнародні фінансові організації в системі міжнародного кредиту. Зовнішній борг країни й міжнародні боргові кризи.

Практична частина. Опрацювання наукових статей з актуальних проблем валютно-кредитних відносин.

Виконання проєкту «Систематизація й аналіз прогнозів валютних курсів (ключових світових резервних валют і національної валюти України) міжнародними інстанціями й експертами».

Робота в групах: визначення ролі глобальних фінансових центрів для розвитку міжнародної економіки.

Виконання завдань на аналіз світового досвіду регулювання платіжного балансу й управління зовнішнім боргом.

Підготовка есе на тему «Міжнародне фінансування та кредитування відродження України».

1.8. Міжнародна економічна діяльність України (12 год)

Теоретична частина. Форми, види й суб'єкти міжнародної економічної діяльності України. Державне і недержавне регулювання міжнародної економічної діяльності України. Експортна стратегія України. Інституційне забезпечення та сприяння розвитку експорту України. Інвестиційний клімат і залучення іноземних інвестицій в Україну. Форми виходу на зовнішні ринки. Фактори й критерії обрання іноземного партнера. Міжнародний господарський контракт. Специфіка ділової культури й стилю ведення переговорів у різних країнах світу, діловий етикет у налагодженні комунікацій українських суб'єктів господарювання з закордонними партнерами.

Практична частина. Дискусійне обговорення сучасних тенденцій і пріоритетів розвитку міжнародної економічної діяльності України.

Розв'язування задач на розрахунок митних платежів за експортними й імпортними товарними операціями.

Діагностика експортного потенціалу і проблем виходу підприємств України на міжнародні ринки, напрями їх розв'язання. Виконання творчого завдання: обрання іноземного партнера для конкретної української компанії (на вибір) через пошук запитів на партнерство в інтернет-джерелах.

Розроблення для конкретної української компанії (на вибір) проформи (шаблону) «Комерційна експортна пропозиція потенційному закордонному партнеру».

Індивідуальний проєкт (розроблення мініплану, цілей, етапів і кроків виходу, обрання ринку, іноземного партнера тощо) «Способи виходу української компанії на міжнародні ринки (на прикладі реальної компанії за матеріалами офіційного вебсайту)»; представлення результатів дослідження у формі постера або презентації.

Розділ 2. Міжнародна статистика (117 год)

2.1. Організація міжнародної статистики (9 год)

Теоретична частина. Історія розвитку міжнародної статистики. Основні етапи становлення статистики. Наукові школи в статистиці. Організація національних статистичних служб: централізована, децентралізована, змішана системи організації. Міжнародні організації, їх статистична служба. Статистичні публікації й видання ООН та її спеціалізованих установ.

Практична частина. Створення мультимедійних презентацій «Міжнародні організації та їх статистичні служби», «Статистичні публікації й видання ООН та її спеціалізованих установ».

Мінідослідження «Сучасний стан глобальної статистичної системи й роль статистичних служб у діяльності спеціалізованих установ системи ООН (ФАО, МОП, ЮНЕСКО, МВФ, ВООЗ та ін.).».

2.2. Основні класифікації та категорії міжнародної статистики (12 год)

Теоретична частина. Система економічних показників. Основні категорії міжнародної статистики. Поняття класифікатора і класифікації. Роль класифікацій в міжнародній статистиці. Види класифікацій і класифікаторів. Класифікація активів. Класифікатор секторів економіки. Класифікатор видів економічної діяльності. Класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Практична частина. Проведення інтерактивної вікторини для вивчення основних термінів і понять з теми.

Обговорення основних функцій класифікацій: інформаційної бази для аналізу структури й структурних зрушень в міжнародній економіці, вимірювання ступеня концентрації та диференціації соціально-економічних явищ, оцінювання збалансованості окремих складників економічної системи.

Заповнення таблиці «Національні та міжнародні класифікації».

Мінідослідження «Взаємозв'язок видів економічної діяльності в Україні та США», представлення результатів у формі постера.

2.3. Система національних рахунків як інструмент міжнародних порівнянь (15 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика системи національних рахунків (СНР): основні концепції, показники, визначення. Методичні підходи до побудови системи національних рахунків. Класифікації та групування в СНР. Зміст і структура версії СНР, що використовується в Україні. Класифікація рахунків СНР. Використання системи національних рахунків у макроекономічному аналізі й прогнозуванні. Загальна характеристика СНР ООН.

Практична частина. Проведення інтерактивної вікторини для вивчення основних термінів і понять з теми. Розв'язання задач з використанням СНР.

Мінідослідження за даними СНР України: аналіз показників СНР за секторами економіки, їх порівняльний аналіз, формулювання висновків щодо ролі кожного сектору у формуванні ВДВ і ВНД.

Дискусійне обговорення «Роль СНР ООН у міжнародній економічній статистиці».

2.4. Міжнародна статистика продукції (15 год)

Теоретична частина. Поняття продукту, його склад і методи розрахунку. Методи обчислення обсягу продукту, аналіз його динаміки. Поняття і методика розрахунку показників валового внутрішнього продукту, чистого внутрішнього продукту. Статистичні методи аналізу показників валового внутрішнього продукту і національного доходу. Програма міжнародних зіставлень ООН. Міжнародні зіставлення показників статистики промисловості, сільського та лісового господарства.

Практична частина. Створення мультимедійної презентації «Провідні міжнародні організації й асоціації за видами діяльності».

Робота в групах: визначення системи показників і джерел інформації з міжнародної статистики сільського господарства. Обговорення мінімальної та повної світової програми промислової статистики.

Вивчення основних методів розрахунку ВВП: розподільчим і виробничим методом, методом кінцевого використання.

Розрахунок ВВП у постійних цінах. Розв'язання задач. Тестування.

2.5. Статистичні методи дослідження населення і зайнятості (12 год)

Теоретична частина. Населення як економічна категорія. Категорії населення. Склад і групування населення. Задачі статистичного вивчення населення. Показники чисельності, складу і структури населення. Показники вікового складу населення. Статистичне вивчення відтворення та руху населення. Поняття зайнятості. Групування населення за критерієм зайнятості. Поняття економічної активності й трудових ресурсів, методика їх визначення. Показники стану, руху й ефективності використання трудових ресурсів. Прогнозування чисельності населення і трудових ресурсів. Поняття безробіття. Статистичне вивчення безробіття.

Практична частина. Обговорення проблемних аспектів статистики неформальної зайнятості й статистики безробіття. Розв'язування задач. Проведення мінідослідження (за даними демографічного щорічника України) за таким алгоритмом: проаналізувати показники, що характеризують зайнятість і безробіття населення України за останні десять років; порівняти ці показники в динаміці за регіонами України; спрогнозувати тенденції змін.

Опрацювання наукової літератури з питань статистичних методів дослідження населення і зайнятості.

Робота в групах: розроблення заходів для стимулювання економічної активності населення.

2.6. Міжнародна демографічна статистика і статистика праці (12 год)

Теоретична частина. Система показників міжнародної демографічної статистики й статистики праці. Міжнародна система показників, що відбивають демографічну ситуацію, попит і пропозицію робочої сили. Статистичний апарат аналізу формування, міграції та використання робочої сили. Особливості статистичного вивчення ринку праці в розвинених країнах.

Практична частина. Створення мультимедійної презентації «Міжнародна статистика праці, її предмет, основні завдання, зв'язок з іншими науками».

Опрацювання даних міжнародної статистики (<https://www.worldometers.info/uk/>). Обговорення методології розрахунку основних статистичних показників кількості населення та ринку праці.

Створення хмари слів (понять) для вивчення показників статистики праці.

Робота в групах: аналіз статистичної діяльності Міжнародної організації праці. Розв'язування задач з демографічної статистики.

2.7. Статистичні методи дослідження рівня життя населення (12 год)

Теоретична частина. Основні системи соціальних показників. Статистика доходів і витрат населення. Показники статистики номінальних і реальних доходів населення. Методика аналізу ступеня диференціації населення за рівнем доходів, коефіцієнт Джині. Статистичне вивчення бюджетів домашніх господарств. Статистика споживання населенням матеріальних благ і послуг. Узагальнювальні показники рівня життя населення. Поняття якості життя. Статистичні характеристики якості життя. Статистика охорони здоров'я, освіти й культури.

Практична частина. Виконання індивідуального розрахункового проєкту: за даними статистичного щорічника України з'ясувати рівень доходів населення / структуру витрат, їх диференціацію за регіонами України за останні п'ять років, проаналізувати показники в статистиці й динаміці, визначити тенденції змін.

Навчальний проєкт «Вплив рівня освіти та культурної активності на стан здоров'я населення» (дослідження взаємозв'язку між охороною здоров'я, освітою та культурою).

2.8. Статистичні методи дослідження зовнішньоекономічної діяльності (15 год)

Теоретична частина. Система показників зовнішньоекономічної діяльності. Класифікації в зовнішній торгівлі. Завдання статистики зовнішньої торгівлі. Статистичні показники зовнішньої торгівлі. Статистичне вивчення динаміки обсягів експорту, імпорту й зовнішньоторговельного обороту. Індекс умов торгівлі. Платіжний баланс, його склад, методологія побудови. Боргове навантаження та стан платоспроможності країни.

Практична частина. Обговорення особливостей застосування Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Визначення різниці між класифікаціями за товарною і географічною структурою.

Мінідослідження «Відкритість економіки України та імпортна залежність за останні п'ять років» (за даними про зовнішньоторговельну діяльність України).

Розв'язування задач. Тестові завдання.

2.9. Статистика міжнародної торгівлі й зовнішньоекономічних зв'язків (15 год)

Теоретична частина. Завдання статистики міжнародної торгівлі й зовнішньоекономічних зв'язків. Статистичні методи й показники, які використовуються в аналізі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і міжнародної торгівлі. Методи оцінювання товарів у міжнародній торгівлі. Статистична інформація про зовнішньоекономічні зв'язки іноземних країн та міжнародних організацій.

Практична частина. Обговорення методологічних положень статистики зовнішньої торгівлі, методів обчислення й аналізу статистичних показників, що характеризують зовнішньоторговельні операції. Розв'язування задач.

Визначення динаміки експорту та імпорту певної країни (на вибір) за останні п'ять років.

Мозковий штурм «Роль митних тарифів у міжнародній торгівлі».

Робота в групах: визначення торгового балансу країни, прогнозування торгових потоків на основі даних статистики.

Оцінювання товарів у міжнародній торгівлі різними методами (порівняння цін, доходу, ціни угод, аналізу витрат).

Підготовка презентації «Інтерпретація статистичних даних про товари у міжнародній торгівлі».

Розділ 3. Науково-дослідницька робота з міжнародної економіки та аналітики (93 год)

3.1. Наукова етика й академічна доброчесність (12 год)

Теоретична частина. Наукова етика. Морально-етична і правова природа академічної доброчесності. Цінності й принципи академічної доброчесності. Види порушень академічної доброчесності. Правила цитування і посилання на джерела інформації й зображень.

Етичні питання використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях. Академічна доброчесність і штучний інтелект.

Програмне забезпечення для виявлення плагіату, особливості його використання.

Практична частина. Обговорення основних принципів наукової етики.

Розроблення етичного кодексу науковця.

Розгляд випадків порушень принципів академічної доброчесності, визначення виду порушення.

Виконання вправ на оформлення цитат у тексті, посилань на різні джерела інформації.

Рольова гра «Плагіат чи співпраця?».

Круглий стіл «Штучний інтелект і наукові дослідження».

3.2. Науково-дослідницька робота (проект) в Малій академії наук України (36 год)

Теоретична частина. Організація та виконання науково-дослідницьких робіт у Малій академії наук України. Роль наукових проєктів у розвитку дослідницької компетентності.

Структура й етапи підготовки індивідуальних наукових проєктів. Формулювання теми наукового дослідження. Актуальність дослідження. Мета і завдання дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Гіпотеза. Методи наукового дослідження. Джерела інформації. Інформаційні технології в науково-дослідницькій діяльності. Програмне забезпечення для роботи з інформацією. Методи й інструменти наукового дослідження. Наукові публікації за результатами дослідження. Особливості формулювання висновків дослідження. Наукова новизна і практичне значення отриманих результатів.

Практична частина. Ознайомлення з основними етапами науково-дослідницької діяльності та структурою дослідницьких проєктів.

Обговорення актуальних напрямів дослідження в галузі міжнародної економіки та аналітики. Формулювання теми, аргументування її актуальності. Визначення мети, завдання, об'єкта і предмета дослідження. Виконання вправ на формулювання наукових гіпотез. Висування гіпотези й обрання методів дослідження. Складання плану дослідження. Обговорення методів збирання й аналізування інформації. Робота з джерелами наукової інформації.

3.3. Оформлення результатів дослідження (30 год)

Теоретична частина. Основні вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи. Стандартні правила оформлення тексту та дотримання його структури. Особливості подання матеріалу в основних розділах наукової роботи: титульний аркуш, тези, зміст, пояснення умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел і додатки. Написання тексту роботи з урахуванням наукового стилю. Специфіка оформлення робіт. Основи публічних виступів і культура ведення діалогу.

Правила підготовки й оформлення мультимедійних презентацій. Програмне забезпечення для візуального представлення результатів дослідження. Розроблення плану захисту роботи.

Практична частина. Розроблення індивідуальних планів роботи. Опанування наукових методів для ефективного пошуку, опрацювання й представлення інформації. Ознайомлення з платформами й інструментами для дистанційного навчання. Оформлення науково-дослідницької роботи згідно з встановленими вимогами. Формування списку використаних джерел і літератури.

Розвиток навичок логічної побудови тексту доповіді. Підготовка доповіді для захисту науково-дослідницької роботи. Узагальнення, формулювання висновків. Підготовка запитань до роботи та відповідей на них. Розроблення постера. Створення презентації.

3.4. Захист і представлення результатів науково-дослідницької роботи (проєкту) (15 год)

Теоретична частина. Процедура захисту науково-дослідницької роботи. Доповідь як одна з основних форм публічних виступів у науковій діяльності. Ключові етапи підготовки доповіді. Структура доповіді, вимоги до її оформлення. Основні методи представлення матеріалу для аудиторії. Наукова дискусія: принципи, правила й етапи. Методика підготовки до захисту наукових проєктів. Огляд різних типів презентацій, зокрема постерів, вимоги до їх оформлення. Наукові конференції, їх значення для представлення результатів досліджень.

Практична частина. Розроблення плану захисту дослідницької роботи. Ознайомлення з програмним забезпеченням для оформлення презентації та постера. Розроблення постера. Підготовка презентації.

Тренінг із представлення результатів дослідження. Обговорення й аналіз виступів. Робота над помилками.

Виступ на захисті науково-дослідницької роботи (проєкту), проведення дискусії, обговорення результатів.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька:* володіння основами науково-дослідницької діяльності у предметній сфері міжнародної економіки та аналітики в контексті реалізації принципів академічної доброчесності; знання основних принципів роботи з науковою інформацією, етапів написання наукової роботи; дотримання вимог до оформлення й представлення результатів дослідження: написання дослідницької роботи, розроблення постера і мультимедійної презентації;
- *пізнавальна:* опанування знань про закони й закономірності функціонування міжнародної економічної системи, мотивації та поведінки її суб'єктів; застосування фахових інструментів у професійній діяльності; володіння поняттєво-категорійним апаратом у галузі міжнародної економіки й аналітики;

- *практична*: обрання і використання інструментарію для аналізу сучасних процесів міжнародної економіки в умовах глобалізації; уміння застосовувати сучасні методики аналізу міжнародних товарних, технологічних, фінансово-інвестиційних ринків; розуміння принципів практичного застосування технологій та інструментів регулювання й управління міжнародною економічною діяльністю; аналізування результатів міжнародної економічної діяльності суб'єктів на різних рівнях; визначення перспектив розвитку форм міжнародних економічних процесів і відносин; здатність надавати пропозиції щодо вдосконалення державної політики у сфері сприяння міжнародній економічній діяльності, генерувати ефективні управлінські рішення;
- *творча*: застосування творчого підходу під час ідентифікації та структурування проблем у сферах міжнародної економіки й аналітики; формулювання обґрунтованих рішень у цих сферах;
- *соціальна*: формування і демонстрація лідерських якостей і навичок ефективного ділового спілкування.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
Персональний комп'ютер	1
Екран для демонстрації	1
Мультимедійний проєктор	1
Інтерактивна дошка	1
Принтер	1
Сканер	1
Папір друкарський	у разі потреби
Ручки кулькові	у разі потреби
Олівці	у разі потреби
Лінійки	у разі потреби
Скріпки, кнопки	у разі потреби
Теки	у разі потреби

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бестужева С. В. Міжнародна економічна діяльність України : навч. посіб. / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 266 с.
2. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Золотарьова О. В. та ін. Сучасна міжнародна економіка : підручник / за ред. В. М. Тарасевича. Дніпро : ПБП «Економіка», 2019. 386 с. URL: https://nmetau.edu.ua/file/kl_mie-2019.pdf (дата звернення: 22.01.2025).
3. Боринець С. Я. Теорія та практика світових фінансів : підручник / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 431 с.
4. Босак А. О., Григор'єв О. Ю., Малиновський Ю. В., Далик В. П. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / Нац. ун-т «Львів. політехніка». 3-тє вид. Львів : Міські інформаційні системи, 2021. 354 с.
5. Вірченко В. В. Інтелектуальна власність: теоретичні витоки та економічні імперативи розвитку : монографія. Київ : Ліра-К, 2018. 488 с.
6. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Лазур С. П., Важинський Ф. А. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах : навч. посіб. / Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Ужгор. торг.-екон. ін-т. Львів : ННБК «АТБ», 2019. 257 с.
7. Галицька Е. В., Ковтун Н. В. Фінансова статистика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 440 с.
8. Герасимчук В. Г., Войтко С. В., Серебренніков Б. С. Міжнародна економіка : підручник / за ред. В. Г. Герасимчука, С. В. Войтка. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 532 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/e9e00ba4-f62f-4473-a957-6a849beacba3/content> (дата звернення: 22.01.2025).
9. Геращенко О. Економіка XXI: країни, підприємства, людини. Київ : Фоліо, 2024. 320 с.
10. Глобальна економіка : навч. посіб. / Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. д. е. н., проф. Д. Г. Лук'яненка; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : ХНЕУ, 2017. 164 с.
11. Голуб Н. В., Клімкін П. А. Україна та міжнародні організації : інформ.-довідк. видання. Київ : Кондор, 2003. 212 с.
12. Горошанська О. О. Статистика : практикум / Харк. держ. університет харчування та торгівлі. Харків, 2017. 133 с.
13. Гуткевич С. О., Корінько М. Д., Сафонов Ю. М. Міжнародна економіка : підручник. 3-тє вид., переробл. та доповн. Харків : Діса плюс, 2021. 428 с.

14. Данильченко Т. С. Участь України у міжнародних організаціях на початку XXI століття та перспективи розвитку взаємовідносин з міжнародними організаціями. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 9. С. 113–116.
15. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 463 с.
16. Економічна статистика : навч. посіб. / за наук. ред. д. е. н. Р. М. Моторина. Київ : КНЕУ, 2004. 359 с.
17. Економічна статистика : підручник : у 2 ч. Ч. 1: Макроекономічна статистика / за наук. ред. чл.-кор. НАНУ І. Г. Манцурова. Київ : КНЕУ, 2013. 325 с.
18. Етика та етикет ділового спілкування : навч. посіб. 2-е вид., переробл. і доповн. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 224 с. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Flibrary.udpu.edu.ua%2Flibrary_files%2F406456.pdf&embedded=true&chrome=false&dov=1 (дата звернення: 22.01.2025).
19. Єріна А. М., Мазуренко О. К., Пальян З. О. Економічна статистика : практикум. Київ : ТОВ «УВПК «ЕксОб»», 2010. 232 с.
20. Єріна А. М., Пальян З. О. Статистика : підручник. Київ : КНЕУ, 2010. 351 с.
21. Ковтун Н. В. Теорія статистики : підручник. Київ : Знання, 2012. 400 с.
22. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка в питаннях та відповідях : підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 228 с. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fpk.in.ua%2Fimages%2Fbiblioteka%2F3fmb_finan%2FMizhnarodna-ekonomika-v-pytannyakh-ta-vidpovidyakh.Kozak.pdf&embedded=true&chrome=false&dov=1 (дата звернення: 22.01.2025).
23. Козак Ю. Г. Міжнародні організації : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 344 с.
24. Куцик В. І. та ін. Економіка та міжнародна економіка : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. 423 с.
25. Кушнір Н. Б., Кузнєцова Т. В., Красовська Ю. В. Статистика : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 208 с.
26. Кушнір Н. О., Заяць О. І. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2023. 358 с.
27. Лугінін О. Є., Фомішин С. В. Статистика національної та міжнародної економіки : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2011. 471 с.
28. Мармоза А. Т. Практикум з теорії статистики і сільськогосподарської статистики : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 64 с.

29. Міжнародна економіка / за ред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'яненка, Ю. В. Макогона. К. : ЦНЛ, 2017. 288 с.
30. Міжнародна економіка : підручник / за ред. А.П. Румянцева. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2006. 479 с.
31. Міжнародна економіка. Практикум : навч. посіб. / А. О. Старостіна, О. Л. Каніщенко, І. Я. Софіщенко та ін. ; за заг. ред. А. О. Старостіної. Київ : НВП «Інтерсервіс», 2015. 416 с.
32. Міжнародна економіка : термінологічний словник / А. О. Старостіна, О. Л. Каніщенко, О. Ю. Кузьома та ін. ; за заг. ред. А. О. Старостіної. Київ : НВП «Інтерсервіс», 2017. 250 с.
33. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини. Практикум : навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Ю. В. Огерчук та ін. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2016. 584 с.
34. Міжнародна економічна діяльність України : підручник / за заг. ред. А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КН-ТЕУ, 2021. 703 с.
35. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, З. Кутайні. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : ЦУЛ, 2007. 487 с.
36. Міжнародні організації : навч. посіб. / О. С. Кучик, І. Р. Суховолець, А. Б. Стельмах та ін. ; за ред. О. С. Кучика ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2007. 749 с.
37. Міжнародна статистика : навч. посіб. / за ред. З. О. Насінника. Тернопіль : Економічна думка, 2000. 195 с.
38. Моторин Р. М. Міжнародна економічна статистика : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 324 с.
39. Моторин Р. М., Моторина Т. М. Система національних рахунків : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 336 с.
40. Нагачевська Т. В. Інституційне забезпечення розвитку експортного бізнесу України в умовах війни. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : збірник наукових праць. 2022. Випуск 1 (44). С. 225–234. URL: <https://doi.org/10.17721/tppe.2022.44.20> (дата звернення: 22.01.2025).
41. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/105/f503442n32.doc> (дата звернення: 22.01.2025).
42. Парфенцева Н. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: впровадження і використання. Київ : Основи, 2000.

43. Пащук Л. В. Концептуальні засади розвитку підприємництва в Україні : монографія. Київ : Вид-во ТОВ «ТРОПЕА», 2020. 268 с.
44. Пащук Л. В. Українська мрія. Я — підприємець : монографія. Київ : Майстер книг, 2020. 348 с.
45. Підгорний А. З., Милашко О. Г., Русєва О. П. Міжнародна статистика : навч. посіб. Одеса : ОНЕУ, 2012. 162 с.
46. Підгорний А. З., Самотоєнкова О. В. Статистика ринків : навч. посіб. Одеса : Атлант, 2015. 408 с.
47. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 22.01.2025).
48. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1017-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-р> (дата звернення: 21.01.2025).
49. Робінсон Дж., Аджемоглу Д. Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності. Київ : Наш Формат, 2022. 440 с.
50. Рогач О. І., Сніжко О. В., Луцишин З. О. Світові фінанси: сучасні тенденції та перспективи розвитку / за заг. ред. О. І. Рогача ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2013. 351 с.
51. Рождественська Л. Г. Статистика ринку товарів і послуг : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 419 с.
52. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.11.2018 № 1244. URL: <https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fmon.gov.ua%2Fstatic-objects%2Fmon%2Fsites%2F1%2Fvishcha-osvita%2Fzatverdzeni%2520standarty%2F2021%2F07%2F28%2F051-Ekonomika-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 22.01.2025).
53. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: історія, теорія, політика : підруч. Київ : Либідь, 2019. 958 с.
54. Фомішин С. В., Румянцев А. П., Дудченко О. М. Міжнародна економіка : навч. посіб. / за ред. проф. С. В. Фомішина. Львів : Новий Світ-2000, 2019. 444 с.
55. Циганкова Т. М., Гордєєва Т. Ф. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 340 с.
56. Шнирков О. І., Заблоцька Р. О. Міжнародні економічні відносини : конспект лекцій / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. 5-те вид. Київ : Баланс-Клуб, 2018. 285 с.

57. Deardorff A. Glossary of International Economics. URL: <http://www-personal.umich.edu/~alandear/glossary/> (дата звернення: 23.01.2025).
58. Eiteman D., Stonehill A., Moffett M. Multinational Business Finance. Chicago : Pearson, 2012. 648 p.
59. Global Business / Mahesh Joshi, James R. Klein. Oxford University Press, 2018. 176 p.
60. Ilarionova N. International economics. Microeconomics : manual. Kyiv : Lira-K, 2017. 315 p.
61. International Trade / Charles van Marrewijk. Oxford University Press, 2017. 520 p.
62. King P. International Economics and International Economic Policy : a reader. 3th ed. Boston ; Irwin : McGraw-Hill, 2000. 451 p.
63. Krugman P. R., Obstfeld M., Melitz M. International Economics. 10th ed. Pearson Education, 2015.
64. Levi M. International Finance. 5th ed. London : Pearson, 2009. 543 p.
65. Nagachevska T., Apostol M., Fedun I., Kuzioma O., Prygara O. Mechanisms for Attracting Foreign Investment in the Agrarian Sector of Ukraine. *The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development: in the Context of Economic Diversity in Developing Countries* : International Conference on Business and Technology. 2021. Vol. 194. P. 960–976. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-69221-6_74 (дата звернення: 22.01.2025).
66. Pilbeam K. International Finance. 4th ed. London : Palgrave Macmillan, 2013. 538 p.
67. Porter E. M. The Competitive Advantage of Nations. Free Press, 1990. 855 p.
68. Principles of International Economic Law. 3th ed. / by Matthias Herdegen. Oxford University Press, 2024. 658 p.
69. Rickards J. MoneyGPT: AI and the Threat to the Global Economy Hardcover. Penguin, 2024. 240 p.
70. Smith Ch. International Trade and Globalisation. 4th ed. Stocksfield : Anforme, 2010.
71. Valdez S., Molyneux P. An Introduction to Global Financial Markets. 8th ed. Bloomsbury Publishing, 2017. 552 p.
72. Virchenko V., Petrunia Y., Osetskyi V., Makarenko M., Sheludko V. Commercialization of Intellectual Property: Innovative Impact on Global Competitiveness of National Economies. *Marketing and Management of Innovations*. 2021. Vol. 2. P. 25–39.

СПИСОК ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2025).
2. Дія. Бізнес. Експорт. URL: <https://business.diia.gov.ua/home/export> (дата звернення: 22.01.2025).
3. ДУ «Юкрейнінвест» : офіційний сайт. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2025).
4. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2025).
5. Єдиний експортний вебпортал. URL: <https://export.gov.ua> (дата звернення: 22.01.2025).
6. Міністерство економіки України : офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 22.01.2025).
7. Міністерство закордонних справ України : офіційний сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/> (дата звернення: 23.01.2025).
8. Офіс з розвитку підприємництва та експорту України. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/export/office> (дата звернення: 22.01.2025).
9. ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» : офіційний сайт. URL: <https://www.esa.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2025).
10. Пульс Угоди : моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди про Асоціацію з ЄС. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2025).
11. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 22.01.2025).
12. Bank for International Settlements. URL: <http://www.bis.org/> (дата звернення: 22.01.2025).
13. Department of Economic and Social Affairs. Statistics. *United Nations*. URL: <https://unstats.un.org/UNSDWebsite/> (дата звернення: 22.01.2025).
14. European Bank for Reconstruction and Development. URL: <http://www.ebrd.com> (дата звернення: 22.01.2025).
15. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/index_en www.europa.eu (дата звернення: 22.01.2025).
16. Global Competitiveness Report. URL: <http://www.weforum.org> (дата звернення: 22.01.2025).
17. International Chamber of Commerce. URL: <http://www.iccwbo.org> (дата звернення: 22.01.2025).
18. International Labour Organization (ILO). URL: <https://www.ilo.org/> (дата звернення: 22.01.2025).

19. International Monetary Fund. URL: <http://www.imf.org> (дата звернення: 22.01.2025).
20. International Statistical Institute. URL: <https://www.isi-web.org/> (дата звернення: 22.01.2025).
21. International Trade Administration. URL: <https://www.trade.gov/> (дата звернення: 22.01.2025).
22. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). URL: <http://www.oecd.org> (дата звернення: 21.01.2025).
23. Statistical Office of The European Communities (EUROSTAT). URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 22.01.2025).
24. The Economist. URL: <http://www.economist.com> (дата звернення: 22.01.2025).
25. The World Bank. URL: <http://www.worldbank.org> (дата звернення: 23.01.2025).
26. UNCTAD. World investment report. URL: <http://www.unctad.org> (дата звернення: 22.01.2025).
27. United Nations. URL: <http://www.un.org> (дата звернення: 22.01.2025).
28. World Trade Organization. WTO reports. URL: <http://www.wto.org> (дата звернення: 22.01.2025).

ПОКЛИКАННЯ НА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Canva. URL: https://www.canva.com/uk_ua/ (дата звернення: 22.01.2025).
2. Google Meet. URL: [www.https://meet.google.com/](https://meet.google.com/) (дата звернення: 10.01.2025).
3. Kahoot! URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення: 22.01.2025).
4. Labster. URL: <https://www.labster.com/> (дата звернення: 22.01.2025).
5. LearningApps. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 22.01.2025).
6. Lino. URL: <https://en.linoit.com/> (дата звернення: 22.01.2025).
7. Mentimeter. URL: [www.https://www.mentimeter.com/](https://www.mentimeter.com/) (дата звернення: 22.01.2025).
8. Miro. URL: <https://miro.com/> (дата звернення: 22.01.2025).
9. Padlet. URL: <https://uk.padlet.com/account/setup> (дата звернення: 22.01.2025).
10. Prezi. URL: <https://prezi.com/> (дата звернення: 22.01.2025).
11. Quizlet. URL: <https://quizlet.com/uk> (дата звернення: 22.01.2025).
12. Quizwhizzer. URL: <https://quizwhizzer.com/> (дата звернення: 22.01.2025).
13. Trello. URL: <https://trello.com/uk> (дата звернення: 22.01.2025).
14. ZOOM. URL: <https://zoom.us/> (дата звернення: 22.01.2025).

О. М. Грубляк, А. В. Жаворонок

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»

ОСНОВНИЙ І ВИЩИЙ РІВНІ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

(протокол № 2 від 09.07.2025

засідання експертної комісії з позашкільної освіти),

zareєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі

та навчальним програмам державної установи

«Український інститут розвитку освіти» за № ПЗ-0008–25

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Формування в Україні нової системи економічних відносин зумовлене необхідністю врахування глобальних тенденцій і створення стійкої та конкурентної економіки.

Навчальна програма «Фінанси, банківська справа та страхування» є актуальною в умовах швидкоплинних змін, що відбуваються в сучасному економічному середовищі. Опанування вихованцями матеріалу програми забезпечить глибоке розуміння ключових процесів і механізмів, що впливають на сучасну економічну ситуацію в Україні й світі, формування навичок, необхідних для ефективного управління фінансами та прийняття обґрунтованих рішень в умовах глобальної нестабільності, й дасть змогу адаптуватися до нових фінансових реалій.

Поглиблення знань зі сфери фінансів, банківської справи та страхування є важливими для вихованців, оскільки вони сприятимуть розвитку критичного мислення, фінансової культури й фінансової грамотності, набуттю навичок науково-дослідницької й творчої діяльності.

Метою навчальної програми є формування у вихованців предметних і дослідницьких компетентностей у галузі фінансів, банківської справи та страхування засобами позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку.

Основні **завдання** полягають у формуванні таких компетентностей:

- **пізнавальної:** розвивати здатність набувати знання зі сфери фінансів, банківської справи та страхування; опановувати теоретичні принципи дослідницької діяльності; формувати науковий світогляд, спрямований на розуміння і здатність аналізувати фінансові явища і процеси;

- *практичної*: розвивати навички використання набутих знань для вирішення практичних завдань, пояснення причин і наслідків сучасних фінансових проблем і шляхів їх розв'язання, основних засад фінансової безпеки держави та її індикаторів; формувати вміння розв'язувати типові задачі у сфері фінансів, збирати, опрацьовувати й систематизувати інформацію щодо фінансової діяльності суб'єктів господарювання; набувати навичок використання фінансових методів та інструментів під час виконання практичних завдань; формувати здібності до науково-дослідницької діяльності;

- *творчої*: розвивати творчий потенціал у процесі опанування фінансової науки, творчу ініціативу й здатність до самореалізації у пошуковій і дослідницькій діяльності;

- *соціальної*: формувати економічну культуру, громадянську позицію, уміння працювати в колективі; виховувати прагнення до нових знань, самовдосконалення і самореалізації, ціннісне ставлення до себе та інших; розвивати позитивні якості емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбство тощо).

Навчальна програма передбачає два роки навчання:

1-й рік — основний рівень — 216 год на рік (6 год на тиждень);

2-й рік — вищий рівень — 324 год на рік (9 год на тиждень).

Програма призначена для вихованців віком 14–17 років.

На першому році навчання здійснюється засвоєння відомостей про генезис і еволюцію фінансів, становлення та розвиток фінансової науки, еволюцію фінансів України, фінансове право і фінансовий контроль, банківську справу, страхування, фінансовий механізм і фінансову політику, фінансову систему України, механізм функціонування публічних фінансів та основи науково-дослідницької діяльності.

Другий рік навчання спрямований на набуття знань щодо фінансів підприємств, фінансів домогосподарств, банківської справи, страхування, механізму фінансового ринку, міжнародних фінансів. Вихованці зможуть розвинути здатність до самостійної науково-дослідницької діяльності та представлення результатів дослідження, вміння застосовувати отримані знання на практиці.

Програма розроблена з урахуванням принципів наступності, послідовності, доступності, науковості та використання міжпредметних зв'язків з економіки, математики, інформатики, історії та права, які реалізуються в процесі інтеграції й координації знань, що сприяють формуванню у вихованців системи знань і наукового світогляду.

Особливий акцент у програмі зроблено на опрацюванні основних етапів науково-дослідницької роботи — від підготовчого етапу

до оформлення і представлення роботи. Процес наукового дослідження подано, з одного боку, як чітко спланований, алгоритмізований, повністю контрольований, а з іншого — як творчий пошук, сповнений несподіваних відкриттів.

Навчальна програма передбачає теоретичні й практичні заняття, види яких взаємопов'язані та логічно доповнюють одне одного. Використовуються такі форми роботи: лекції, дискусії, конференції, круглі столи, екскурсії, робота з джерелами та фінансовими документами, виконання практичних завдань, ігри, обговорення, опрацювання результатів науково-дослідницької роботи.

У процесі навчання за програмою передбачається застосування інтерактивних, евристичних, пошукових, пояснювально-ілюстративних, дослідницьких методів, а також методів активізації наукової діяльності, стимулювання процесів пізнання. Використовуються сучасні технічні засоби навчання (комп'ютер, мультимедійний проєктор), проведення відеоконференцій («Zoom», «Google Meet»), онлайн-дошки («Miro», «Lino», «Padlet»), інтерактивні ресурси для контролювання знань («Kahoot!», «Mentimeter», «Quizizz», «Quizwhizzer») тощо.

Залежно від педагогічної мети й завдань послідовно застосовуються групові й індивідуальні форми роботи під час реалізації: підготовки до науково-дослідницької діяльності; планування індивідуального дослідницького проєкту; проведення досліджень; узагальнення досягнутих результатів; застосування результатів досліджень; захисту дослідницької роботи.

Контролювання рівня знань вихованців відбувається під час виконання письмових робіт, виступів на конференціях, участі у диспутах, освітніх заходах змагального характеру, зокрема у Всеукраїнському конкурс-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАН України.

За програмою можна організовувати індивідуальну роботу з вихованцями відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 11.04.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 № 1123).

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний — згідно з можливостями позашкільного освітнього закладу.

Основний рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Основи фінансової системи	17	25	42
1.1. Предмет фінансової науки, сутність фінансів	2	1	3
1.2. Генезис і еволюція фінансів	3	6	9
1.3. Становлення та розвиток фінансової науки	3	6	9
1.4. Фінансове право й фінансова політика	3	6	9
1.5. Сутність і структура фінансової системи	6	6	12
Розділ 2. Публічні фінанси	18	27	45
2.1. Бюджет. Бюджетна система	6	9	15
2.2. Податки. Податкова система	3	9	12
2.3. Бюджетний дефіцит	3	3	6
2.4. Державний кредит і державний борг	3	3	6
2.5. Пенсійна система й пенсійне забезпечення	3	3	6
Розділ 3. Економічні основи банківської справи	12	18	30
3.1. Організаційна структура, функції й види банків	6	9	15
3.2. Банківські операції та банківські послуги	3	6	9
3.3. Ресурси банку	3	3	6
Розділ 4. Страхування	15	24	39
4.1. Страхування: сутність, принципи, роль, класифікація. Страхові ризики	3	3	6
4.2. Особисте страхування	3	6	9
4.3. Майнове страхування	6	9	15
4.4. Страхування відповідальності	3	6	9

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	20	34	54
5.1. Наука і наукове дослідження	3	3	6
5.2. Академічна доброчесність	3	3	6
5.3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	2	4	6
5.4. Тема наукового дослідження, її актуальність	3	6	9
5.5. Об'єкт і предмет, мета й завдання дослідження	3	6	9
5.6. Методологія та методи наукового дослідження	3	6	9
5.7. Висновки за результатами наукового дослідження	3	6	9
Підсумок	1	2	3
Разом	84	132	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета, предмет, завдання роботи гуртка. Організація освітнього процесу. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Безпека життєдіяльності вихованців під час освітнього процесу.

Роль економічних наук у розвитку особистості та сучасного суспільства.

Практична частина. Обговорення значення фінансового сектору, його впливу на життя суспільства. Тестування вихованців з метою визначення рівня їх готовності до самостійної науково-дослідницької діяльності у галузі фінансів, банківської справи та страхування.

Розділ 1. Основи фінансової системи (42 год)

1.1. Предмет фінансової науки, сутність фінансів (3 год)

Теоретична частина. Фінанси в економічній системі держави: сутність, ознаки, суспільне призначення, суб'єкти, об'єкти. Фінанси як економічна, вартісна, розподільна, історична категорія.

Державні фінанси. Фінанси суб'єктів господарювання й домогосподарств. Міжнародні фінанси. Фінансовий ринок. Фінанси громадських організацій як специфічні системи фінансово-економічних відносин.

Функції фінансів. Фінансові ресурси: сутність, склад, структура.

Практична частина. Аналіз трактувань поняття «фінанси». Створення мультимедійної презентації про взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями. Визначення впливу фінансів на розвиток суспільного виробництва. Класифікація джерел і методів формування фінансових ресурсів.

Дискусія «Функцій фінансів у сучасному економічному середовищі».

1.2. Генезис і еволюція фінансів (9 год)

Теоретична частина. Економічні передумови виникнення фінансів. Еволюція терміна «фінанси».

Специфіка фінансів як системи фінансово-економічних відносин на державному і міжнародному рівнях у XVI–XX століттях.

Еволюція фінансів України.

Практична частина. Створення візуалізації «Етапи еволюції поняття «фінанси»». Систематизація і порівняльний аналіз основних етапів розвитку фінансів в історії України. Складання порівняльної таблиці «Періодизація розвитку фінансів на території України». Творча робота: висвітлення специфіки та характерних особливостей фінансів і фінансових відносин на конкретному історичному етапі в Україні.

1.3. Становлення та розвиток фінансової науки (9 год)

Теоретична частина. Дві стадії й три періоди розвитку фінансової науки. Ретроспектива погляду на фінанси та фінансову науку в періоди рабовласницького і феодального ладу. Внесок італійської, французької й англійської фінансових шкіл у систематизацію знань про фінанси. Період перелому та утвердження науки про фінанси. Фінансові концепції Дж. Кейнса, його послідовників, неокласична теорія фінансів. Основні ідеї К. Маркса, Ф. Енгельса. Теорії видатних українців у фінансовій галузі. Фінансова наука у XX столітті. Розвиток сучасної фінансової науки в Україні.

Практична частина. Заповнення таблиці «Основні ідеї італійської, французької й англійської фінансових шкіл».

Обговорення економічних поглядів К. Маркса, Ф. Енгельса та Дж. Кейнса.

Розгляд фінансових теорій І. Франка, М. Туган-Барановського, М. Мітіліно, М. Бунге. Ретроспективний аналіз внеску вчених у розвиток фінансової науки, визначення їх впливу на формування фінансової політики та практики в Україні.

Обговорення актуальності фінансових концепцій видатних учених для сучасної фінансової системи України. Написання есе «Фінансова наука: еволюція та розвиток».

1.4. Фінансове право й фінансова політика (9 год)

Теоретична частина. Фінансове право: предмет, метод, історія становлення. Система, джерела фінансового права. Сутність, зміст, завдання, напрями фінансової політики. Фінансова політика як складова частина економічної й соціальної політики держави. Фінансове планування: необхідність, сутність, етапи, методи, принципи. Система фінансових планів, їх особливості, загальні характеристики.

Практична частина. Розроблення кросворда з використанням основних термінів і понять з теми. Формування списку й аналізування основних положень законодавчих актів у сфері фінансів. Круглий стіл «Актуальні проблеми та перспективи фінансової політики в Україні». Формулювання ідей щодо розв'язання наявних проблем і вдосконалення фінансової системи.

1.5. Сутність і структура фінансової системи (12 год)

Теоретична частина. Фінансовий механізм. Предмет і сутність фінансового механізму. Форми та методи організації фінансових відносин.

Фінансова система, її сфери, ланки, організаційна структура, система фінансових відносин відповідних сфер. Організаційна структура фінансової системи як сукупність фінансових органів та інститутів.

Управління фінансами. Суб'єкти й об'єкти управління. Законодавчі та виконавчі органи держави, їх функції в управлінні фінансами.

Фінансовий контроль: необхідність, сутність, види, форми, методи, об'єкти. Фінансовий аудит як незалежний фінансовий контроль. Органи фінансового контролю.

Практична частина. Розгляд основних термінів і понять з теми. Заповнення порівняльної таблиці різних типів фінансових систем. Характеристика підходів вчених-економістів до структури фінансової системи. Розроблення схеми «Структура фінансової системи». Підготовка і презентація проєкту «Роль Державної аудиторської служби України як органу фінансового контролю».

Розділ 2. Публічні фінанси (45 год)

2.1. Бюджет. Бюджетна система (15 год)

Теоретична частина. Еволюція, сутність, призначення, роль бюджету держави й органів місцевого самоврядування. Бюджет як економічна і юридична категорія. Суб'єкти й об'єкти бюджетних відносин. Роль бюджету в загальній системі фінансових відносин. Розподільна і контролювальна функції бюджету. Бюджетна політика, бюджетний механізм, бюджетні ресурси. Бюджетний устрій, бюджетна система. Бюджетне регулювання, трансферти, їх значення у збалансуванні бюджетів різних

рівнів. Бюджетний процес: поняття, основні елементи. Бюджетний кодекс України про бюджетний процес. Бюджетні права державних органів, рівень їх відповідальності за бюджетні правопорушення.

Практична частина. Розгляд основних термінів і понять з теми. Аналіз моделі перерозподілу ВВП через бюджет. Заповнення порівняльної таблиці «Моделі бюджетної системи». Аналіз динаміки, складу та структури доходів і видатків Державного бюджету України.

Творча робота «Вплив державного бюджету на повсякденне життя громадян». Аналізування витрат бюджету й податків, відображення їх у бюджеті. Розроблення рекомендацій щодо ефективного використання коштів бюджету. Створення ілюстративних матеріалів (презентації / відеоролику) «Роль державного бюджету в соціально-економічному розвитку держави».

2.2. Податки. Податкова система (12 год)

Теоретична частина. Податки: сутність, об'єктивна необхідність, значення, особливості, функції податків. Класифікація податків, їх ознаки. Види податків.

Податкова система: поняття, структурна будова, принципи функціонування, методи оподаткування.

Податкова система України, етапи її становлення. Основні види податків: податок на додану вартість, мито, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, екологічний податок, єдиний податок, рентна плата, майнове оподаткування, акцизний податок, туристичний збір.

Державна податкова служба України: склад, організаційна структура, функції. Ключові напрями удосконалення діяльності Державної податкової служби України.

Практична частина. Розв'язування задач на розрахунок податків і платежів: сум податку на додану вартість, акцизного податку, мита, податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, плати за ресурси, податку на майно, інших місцевих податків і зборів. Створення графічної схеми складу органів податкової служби. Ознайомлення з роботою податкової інспекції, основними принципами збирання податків, роботою фахівців у сфері оподаткування: екскурсія до податкової інспекції (офлайн / онлайн).

2.3. Бюджетний дефіцит (6 год)

Теоретична частина. Бюджетний дефіцит, його сутність, причини виникнення. Методи покриття бюджетного дефіциту. Сучасні шляхи подолання бюджетного дефіциту. Концептуальні підходи до бюджетного дефіциту, причин виникнення. Економічні наслідки бюджетного дефіциту.

Практична частина. Розв'язування задач на визначення розміру дефіциту державного бюджету. Заповнення порівняльної таблиці «Концептуальні підходи до визначення сутності дефіциту бюджету».

Збирання й аналіз статистичних матеріалів про дефіцит державних бюджетів європейських країн. Підготовка есе «Проблеми управління бюджетним дефіцитом в Україні».

2.4. Державний кредит і державний борг (6 год)

Теоретична частина. Економічна сутність, значення, особливості державного кредиту як інструменту формування додаткових фінансових ресурсів. Види державного кредиту: внутрішній, зовнішній кредит. Емісія цінних паперів держави, їх характеристика. Роль державного кредиту в мобілізації коштів населення, підприємств, організацій. Державний борг: сутність і класифікація. Наслідки зростання державного боргу. Бюджетний кодекс України. Граничні обсяги державного боргу і державних гарантій. Джерела погашення державного боргу. Управління державним боргом, порядок його рефінансування.

Практична частина. Аналізування статистичних даних щодо державного боргу різних країн. Аналіз факторів, які впливають на зростання чи зменшення боргу. Порівняння ефективності управління державним боргом. Обговорення впливу державного боргу на економіку.

Розгляд різних підходів до управління державним боргом. Дослідження досвіду країн з ефективним управлінням державним боргом. Розроблення рекомендацій для забезпечення стійкості економіки України. Формування стратегії використання державного кредиту для фінансування конкретного проєкту чи сфери: плану використання коштів, визначення можливих ризиків і вигод; презентація пропонованих рішень.

2.5. Пенсійна система й пенсійне забезпечення (6 год)

Теоретична частина. Сутність, роль, класифікація державних цільових фондів. Принципи й напрями вдосконалення соціального страхування в Україні. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Пенсійне забезпечення — складова частина соціального захисту.

Пенсійна система України. Структура системи пенсійного забезпечення: солідарна, державна накопичувальна, недержавна система пенсійного забезпечення. Роль системи соціального захисту на випадок безробіття у розв'язанні соціально-економічних проблем в Україні.

Практична частина. Обговорення сутності соціального страхування. Заповнення таблиці «Залежність ставки єдиного соціального внеску від бази нарахування».

Виконання завдань і вправ на проведення розрахунку суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для різних категорій населення. Аналіз і обговорення причин створення державних позабюджетних фондів як інструменту соціального захисту.

Розділ 3. Економічні основи банківської справи (30 год)

3.1. Організаційна структура, функції й види банків (15 год)

Теоретична частина. Організаційна структура й управління банком. Ліцензування банківської діяльності. Види банків, їх функції та основні принципи діяльності. Класифікація банків за формою власності, організаційно-правовою формою, розміром активів, розміром статутного капіталу, сектором функціонування. Універсальні й спеціалізовані банки. Вищий орган управління комерційного банку і його завдання. Організаційна структура комерційного банку. Наглядова рада банку та її функції. Банки з клієнтською спеціалізацією. Банки з галузевою спеціалізацією. Банки з функційною спеціалізацією. Діяльність банків у сфері *private banking*. Банківські об'єднання, їх характеристика, мета створення й особливості діяльності.

Практична частина. Обговорення організаційної структури банку. Розгляд основних термінів і понять з теми. Заповнення таблиць «Організаційна структура банку», «Класифікація банківських установ». Дискусія «Наглядова рада банку та її функції». Екскурсія до банку.

3.2. Банківські операції та банківські послуги (9 год)

Теоретична частина. Сутність банківських операцій. Класифікація банківських операцій. Види активних банківських операцій. Характеристика пасивних банківських операцій. Кредитні операції банків. Депозити, їх класифікація, характерні особливості. Процентна політика банку і способи нарахування процентів. Міжбанківські кредити: терміни й порядок використання. Поняття «валюта», її види. Здійснення розрахунків в іноземній валюті. Інвестиційні операції банків. Платіжні операції з обслуговування платіжного обігу. Поняття «ринок банківських послуг». Сучасні технології та фінансові інновації у банківській діяльності. Конкуренція на ринку банківських послуг. Конкурентоспроможність банку та її основні індикатори.

Практична частина. Розгляд основних термінів і понять з теми. Визначення сутності банківських операцій, їх особливостей і відмінностей. Заповнення таблиці «Класифікація банківських операцій, продуктів та послуг». Виконання завдань і вправ на групування банківських операцій. Розроблення презентаційних матеріалів «Шляхи підвищення конкурентоспроможності банківських установ України».

3.3. Ресурси банку (6 год)

Теоретична частина. Банківські ресурси, їх склад і загальна характеристика. Власний капітал банку, структура й джерела формування. Резервний і спеціальні фонди банку. Форми мобілізації ресурсів. Проблеми капіталізації вітчизняних банків. Залучений капітал комерційного банку, його склад. Депозити як головне джерело банківських ресурсів. Строкові, ощадні, депозити до запитання: їх види й економічна характеристика. Методи нарахування відсотків за депозитами. Депозитна політика комерційного банку. Особливості залучення ресурсів на міжбанківському ринку. Залучення коштів шляхом рефінансування, здійснюване Національним банком України.

Практична частина. Розгляд поняття «банківські ресурси». Розроблення й розв'язання кросворда. Заповнення таблиці «Класифікація ресурсів банку». Визначення складу банківських ресурсів і розподіл їх за джерелами формування (власні, залучені, запозичені).

Розділ 4. Страхування (39 год)

4.1. Страхування: сутність, принципи, роль, класифікація. Страхові ризики (6 год)

Теоретична частина. Сутність, принципи й роль страхування в сучасному суспільстві. Класифікація та форми страхування: обов'язкове й добровільне страхування. Основна страхова термінологія. Суб'єкти страхового ринку. Форми страхового захисту. Страхові ризики та їх оцінювання. Класифікація й характеристика ризиків у страхуванні. Оцінювання ризику й критерії визначення ціни страхування. Формування і розвиток страхового ринку України.

Практична частина. Обговорення сутності, принципів і ролі страхування в економіці. Дискусія «Роль страхування в сучасному суспільстві». Робота в групах «Обрання страхової компанії». Підготовка презентації «Види страхових послуг в Україні».

4.2. Особисте страхування (9 год)

Теоретична частина. Значення особистого страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту громадян. Класифікація особистого страхування. Стан і розвиток особистого страхування в Україні. Довгострокові види страхування. Страхування життя, його особливості. Страхування пенсій. Страхування від нещасних випадків. Медичне страхування. Необхідність і умови впровадження системи медичного страхування. Організація медичного страхування громадян, які виїжджають за кордон.

Практична частина. Розгляд видів особистого страхування. Обговорення програм добровільного медичного страхування, які пропонуються на страховому ринку України. Розроблення проекту «Особисте страхування», презентація результатів.

4.3. Майнове страхування (15 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика майнового страхування. Класифікація майнового страхування. Страхування майна юридичних і фізичних осіб. Страхування майна громадян: квартир, будівель, споруд, засобів транспорту, домашніх тварин, здійснення комбінованого страхування рухомого й нерухомого майна фізичних осіб.

Страхування транспортних засобів і вантажів. Добровільне автотранспортне страхування. Обмеження автострахування КАСКО. Урегулювання питань щодо завданих збитків у автострахуванні КАСКО. Загальні положення морського страхування. Страхування вантажоперевезень. Авіаційне страхування. Законодавча база та вимоги до проведення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації. Страхування майна сільськогосподарських підприємств.

Практична частина. Аналіз ситуацій, що можуть виникнути під час майнового страхування. Обговорення чинників, які суттєво впливають на розмір страхових тарифів у страхуванні майна підприємств від вогневих ризиків і стихійних явищ. Ознайомлення з різними видами страхових полісів.

Підготовка проекту «Майнове страхування та його класифікація», презентація результатів.

4.4. Страхування відповідальності (9 год)

Теоретична частина. Сутність і особливості страхування відповідальності. Учасники страхування відповідальності. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Виплата страхового відшкодування третій особі. Страхування відповідальності вантажоперевізника. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту. Екологічне страхування. Страхування відповідальності товаровиробників і якість продукції. Страхування відповідальності роботодавців за збитки, завдані здоров'ю працівників. Страхування майна від вогню й інших небезпек. Страхування виробничих ризиків. Страхування від перерв у виробництві. Страхування депозитних і кредитних ризиків.

Практична частина. Аналіз причин і обговорення специфіки страхування відповідальності. Дискусія «Актуальні проблеми страхування відповідальності та виплати страхового відшкодування». Схематичне зображення системи взаємовідносин між суб'єктами страхування відповідальності.

Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності (54 год)

5.1. Наука і наукове дослідження (6 год)

Теоретична частина. Наука, її роль і значення в суспільстві. Історія й етапи розвитку фінансової науки. Розвиток сучасної фінансової науки в Україні та світі. Актуальні проблеми фінансової науки.

Наукове дослідження як процес наукового пізнання, його особливості. Норми й ідеали наукового пізнання. Доказовість, точність, об'єктивність як основні характеристики наукового пізнання. Проблема обґрунтування наукового пізнання. Проблеми істинності наукового пізнання.

Дослідження українських учених у галузі фінансів, банківської справи й страхування.

Наукова проблема. Етапи роботи над проблемою. Форми та методи наукових досліджень (спостереження, експеримент, індуктивні й дедуктивні методи).

Практична частина. Обговорення можливих способів підвищення достовірності наукового пізнання. Аналіз і обговорення наукових статей у сфері фінансів, банківської справи й страхування: визначення доказовості, точності та об'єктивності під час збирання й аналізування даних у наукових дослідженнях.

5.2. Академічна доброчесність (6 год)

Теоретична частина. Академічна доброчесність: історія і розвиток концепції, основні принципи та цінності. Роль доброчесності у формуванні професійного іміджу і досягненні успіху в академічній сфері.

Академічне читання: використання надійних джерел, науково-популярних ресурсів і застосування методів пошуку інформації. Способи читання, швидкий перегляд змісту, ретельне опрацювання тексту, ведення записів під час читання. Правила цитування й перефразування, а також використання чужих ідей, висловлювань і досліджень у наукових роботах, зокрема коректність у наведенні прямих цитат, створення нових формулювань, запобігання плагіату і забезпечення академічної доброчесності.

Оформлення списку джерел і внутрішньотекстових посилань.

Практична частина. Виконання вправ на: формування навичок академічного читання тексту про фінанси, банківську справу і страхування; перевірку авторства написаного тексту, виявлення порушень академічної доброчесності; цитування та перефразування; відпрацювання навичок оформлення списку джерел і внутрішньотекстових посилань.

5.3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень (6 год)

Теоретична частина. Сутність інформації, її роль у наукових дослідженнях. Джерела наукової інформації: первинні та вторинні документальні джерела. Види наукових (монографії, автореферати, дисертації, препринти, збірники наукових праць, матеріали наукових конференцій) і науково-популярних видань. Довідкові джерела в галузі фінансів. Фахові видання України у сфері фінансів, банківської справи та страхування. Роль законодавства про фінанси як джерела інформації.

Бібліотеки як систематизовані колекції джерел інформації: види й призначення, основні та довідкові фонди, каталоги й картотеки. Види каталогів: алфавітний, систематичний і предметний, їх особливості та призначення. Методи пошуку наукової інформації в мережі Інтернет. Методи роботи з літературою й іншими джерелами інформації.

Практична частина. Вивчення правил користування бібліотечними каталогами й картотеками з урахуванням конкретних джерел інформації в галузі фінансів, банківської справи та страхування. Пошук інформації на електронних ресурсах інтернету, зокрема фінансових порталів, банківських сторінок і сайтах страхових компаній. Аналіз, порівняння, визначення достовірності інформації, доступної онлайн.

Ознайомлення з довідковими й фаховими виданнями України в галузі фінансів, банківської справи та страхування. Аналіз і обговорення наукових статей, визначення основних ідей, методів і результатів досліджень. Вивчення норм законодавства, призначених для регулювання фінансових, банківських і страхових послуг. Аналіз основних законодавчих актів у сфері фінансів. Підготовка структурованого тематичного списку джерел.

5.4. Тема наукового дослідження, її актуальність (9 год)

Теоретична частина. Основні напрями науково-дослідницької діяльності в галузі фінансів, банківської справи та страхування. Тема дослідження, її важливість у контексті обраного напрямку. Основні вимоги до тематики дослідження. Постановка проблеми як початковий етап наукового дослідження. Формулювання запитань як ефективний інструмент пошуку актуальної проблеми. Занурення у проблему. Аналіз і критичне оцінювання наявної інформації з обраної теми дослідження. Формулювання робочої гіпотези.

Актуальність дослідження. Критерії актуальності дослідження. Зв'язок проблеми дослідження з наявним станом наукового пізнання.

Практична частина. Визначення напрямів дослідження у сфері фінансів, банківської справи та страхування. Обрання конкретного напрямку для подальшого аналізу. Огляд і аналіз наявних досліджень. Узагальнення інформації та формулювання теми дослідження.

Аналіз наукових досліджень з обраної теми дослідження, визначення її актуальності.

5.5. Об'єкт і предмет, мета й завдання дослідження (9 год)

Теоретична частина. Сутність об'єкта дослідження. Індекс універсальної десятикової класифікації в наукових дослідженнях в обраній галузі фінансів. Предмет дослідження, його взаємозв'язок з об'єктом, роллю і впливом на перебіг наукового дослідження.

Мета і завдання дослідження в галузі фінансів, банківської справи та страхування. Етап постановки завдань наукового дослідження, визначення їх послідовності. Оптимальна кількість завдань для ефективного проведення дослідження. Оригінальність наукового дослідження.

Практична частина. Визначення об'єкта і предмета дослідження.

Формулювання мети дослідження, з'ясування потреби у проведенні наукового дослідження. Визначення і ранжування цілей. Систематизація предметної області дослідження, встановлення умов і обмежень. Формулювання гіпотези. Встановлення завдань наукового дослідження.

5.6. Методологія та методи наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Методологія наукового дослідження. Основні методи наукового пізнання. Емпіричні та теоретичні рівні пізнання. Специфіка спостереження й експерименту. План експерименту і засоби фіксації результатів. Методи пізнання: індукція, дедукція, аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація. Метод порівняння й аналогії.

Практична частина. Розроблення плану дослідження. Обрання методів. Проведення дослідження.

5.7. Висновки за результатами наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Висновок як остаточна думка за результатами проведеного дослідження. Схема подання висновків. Новизна наукового дослідження: характерні ознаки й елементи. Сутність результатів дослідження.

Письмове оформлення результатів дослідження: вимоги, логічність і послідовність викладу думок.

Публічний виступ і презентація наукових результатів. Вимоги до доповіді, постера, їх структура. Відповіді на запитання та ведення дебатов під час захисту.

Практична частина. Узагальнення результатів наукового дослідження, їх оформлення відповідно до поставлених завдань. Написання й оформлення дослідницької роботи.

Підготовка до захисту: написання доповіді, розроблення постера, мультимедійної презентації з дотриманням академічних стандартів. Опанування навичок виступу з доповіддю, надання відповідей на запитання, ведення дебатов під час захисту з урахуванням етичних аспектів. Підсумкова конференція.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік.

Практична частина. Обговорення результатів проведеної роботи й визначення подальших планів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *пізнавальна*: засвоєння теоретичних знань з фінансових наук; проведення наукового дослідження у галузі фінансів; формулювання гіпотези, здійснення комплексного аналізу, обґрунтування поглядів щодо принципів функціонування фінансової системи; визначення взаємозв'язків і передумов фінансових процесів, оцінювання й інтерпретації фінансової інформації;
- *практична*: володіння навичками науково-дослідницької діяльності в галузі фінансів, банківської справи та страхування; використання фінансових методів та інструментів для розв'язання проблемних завдань з управління, планування, контролю, реагування на виклики під час прийняття рішень; вміння оцінювати динаміку, склад і структуру доходів, видатків бюджетів, розраховувати величину податків, оперувати науковими категоріями, користуватися джерелами наукової інформації;
- *творча*: набуття досвіду творчої діяльності й застосування фінансових знань і методів у розв'язанні проблем і проведення дослідження; розвиток здатності проявляти творчу ініціативу;
- *соціальна*: формування громадянської позиції, відповідальності й доброчесності у фінансовій сфері, позитивних якостей емоційно-вольової сфери; набуття навичок взаємодії та спілкування, уміння працювати у команді.

Вищий рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Основи функціонування фінансового ринку	30	45	75
1.1. Фінанси суб'єктів господарювання	6	9	15
1.2. Фінанси домогосподарств	6	9	15
1.3. Фінансовий ринок	6	9	15
1.4. Інвестиції та інвестиційний клімат	6	9	15
1.5. Діяльність небанківських фінансових установ	6	9	15
Розділ 2. Забезпечення стабільності банківської системи	15	24	39
2.1. Структура банківської системи України	6	9	15

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
2.2. Національний банк: роль, функції, структура	6	9	15
2.3. Фінансова стабільність банківської системи й державне регулювання банківської діяльності	3	6	9
Розділ 3. Фінансово-економічні засади страхової діяльності	21	30	51
3.1. Доходи, витрати й прибуток страховика	6	9	15
3.2. Фінансова надійність страхової компанії	6	9	15
3.3. Перестраховування і співстраховування	6	6	12
3.4. Становлення й розвиток страхового ринку в Україні. Державне регулювання страхової діяльності	3	6	9
Розділ 4. Основи міжнародних фінансів	24	36	60
4.1. Фінансова безпека держави	6	9	15
4.2. Міжнародні фінанси	6	12	18
4.3. Фінанси країн з розвинутою ринковою економікою	6	9	15
4.4. Міжнародні фінансові організації	6	6	12
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	21	72	93
5.1. Наукове дослідження й академічна доброчесність	3	9	12
5.2. Науково-дослідницька робота (проєкт) в Малій академії наук України	6	30	36
5.3. Написання й оформлення дослідницької роботи	6	24	30
5.4. Захист і представлення науково-дослідницької роботи (проєкту)	6	9	15
Підсумок	1	2	3
Разом	113	211	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета, предмет і завдання гуртка. Організація освітнього процесу. План роботи гуртка. Безпека життєдіяльності вихованців під час проведення науково-дослідницьких заходів.

Економічні науки в контексті викликів сучасності.

Практична частина. Визначення очікувань вихованців і основних завдань на навчальний рік. Дискусія «Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України».

Розділ 1. Основи функціонування фінансового ринку (75 год)

1.1. Фінанси суб'єктів господарювання (15 год)

Теоретична частина. Фінанси суб'єктів господарювання: функції та принципи організації.

Форми й джерела коштів суб'єктів господарювання. Власні, позичені й залучені кошти суб'єктів господарювання. Основи організації фінансів підприємства: саморегулювання, самоокупність і самофінансування.

Грошові надходження та прибуток підприємства, їх структура й економічна характеристика. Прибуток підприємства: сутність, функції, формування і розподіл.

Використання основних і оборотних активів підприємства, їх класифікація, методи визначення потреби, показники стану, ефективності використання.

Фінансовий стан підприємства, система показників оцінювання. Фінансові аспекти приватизації державних підприємств.

Практична частина. Розв'язання задач з фінансового аналізу: розрахунки доходу від реалізації продукції, валового прибутку, фінансового результату від операційної та виробничої діяльності підприємства, чистого фінансового результату діяльності суб'єкта господарювання.

Оцінювання фінансового стану підприємства. Розрахунок показників фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Дискусія «Економічні функції суб'єктів господарювання».

1.2. Фінанси домогосподарств (15 год)

Теоретична частина. Сутність і роль фінансів домогосподарств. Структура й характеристика доходів домогосподарства.

Витрати домогосподарств, їх характеристика. Значення фінансів домогосподарства у розвитку економіки.

Характеристика домогосподарства у сучасних умовах. Формування доходів і витрат домогосподарств.

Вплив соціальної політики держави на рівень і якість життя. Методологія систем оцінювання якості життя населення. Роль фінансових чинників в оцінюванні якості життя людини.

Практична частина. Аналіз характеристик і особливостей домогосподарств.

Розгляд прикладів участі домогосподарств у економічному колообігу ресурсів з урахуванням їх ролі у структурі економіки.

Визначення механізмів формування доходів і витрат домогосподарства, ідентифікація ключових факторів, що впливають на цей процес.

Обговорення впливу соціальної політики держави на рівень та якість життя населення з використанням фінансово-економічних показників і прикладів.

Визначення підходів до вимірювання якості життя населення. Порівняння й аналіз фінансових чинників в оцінюванні якості життя людини в різних країнах, підсумовування результатів.

1.3. Фінансовий ринок (15 год)

Теоретична частина. Сутність фінансового ринку. Суб'єкти й об'єкти фінансового ринку. Роль у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів.

Структура й види фінансового ринку. Ринок грошей і ринок капіталів. Валютний ринок і фондовий ринок.

Організація фінансового ринку в Україні. Брокерські й дилерські контори на фінансових ринках, їх функції та взаємодія з іншими суб'єктами. Цінні папери, їх регулювання. Порядок реєстрації та обігу цінних паперів. Правове регулювання фінансового ринку.

Роль фінансових інституцій у стабілізації й розвитку фінансового сектору.

Особливості оподаткування доходів від цінних паперів. Проблеми та перспективи розвитку фінансового ринку України.

Практична частина. Розроблення онлайн-вікторини з використанням основних термінів і понять з теми заняття. Виконання завдань для ознайомлення з особливостями роботи фондової біржі, правилами торгівлі, укладання угод. Аналіз особливостей оподаткування різних видів доходів, отриманих від участі в операціях на фінансовому ринку. Розрахунки податків.

Розв'язування задач на визначення ринкової та купівельної ціни акцій, розрахунок дивідендів і чистого прибутку. Аналіз фінансової стійкості підприємств. Порівняння фінансового стану компаній (на вибір).

1.4. Інвестиції та інвестиційний клімат (15 год)

Теоретична частина. Інвестиції та інвестування: походження і сутність. Класифікація інвестування. Інвестиційна діяльність в Україні. Суб'єкти та об'єкти інвестиційної діяльності. Фінансове й реальне інвестування.

Оцінювання вартості грошей у часі. Методи оцінювання ефективності інвестиційних проєктів. Інвестиційні ресурси: структура, джерела формування. Інвестиційний і фінансовий потенціал. Інвестиційний клімат, інвестиційна конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість.

Практична частина. Дослідження інвестиційної привабливості ринку в обраній галузі чи сегменті економіки. Оцінювання доцільності реалізації інвестиційних проєктів на альтернативній основі. Формування за підсумками аналізу портфеля проєктів. Прийняття інвестиційних рішень на основі аналізу і з урахуванням інвестиційної політики в Україні. Розроблення та презентація інвестиційних стратегій і заходів інвестиційного менеджменту. Обговорення викликів і перспектив інвестування в Україні.

1.5. Діяльність небанківських фінансових установ (15 год)

Теоретична частина. Небанківські кредитно-фінансові інститути: аналіз видів, функцій, ролі. Призначення, класифікація та характеристика небанківських фінансово-кредитних установ. Сутність діяльності ломбардів, фінансових компаній і кредитних спілок. Характеристика діяльності недержавних пенсійних фондів та інвестиційних фондів. Особливості здійснення лізингової й факторингової діяльності. Проблеми розвитку небанківських фінансово-кредитних установ в Україні.

Практична частина. Розроблення онлайн-вікторини з використанням основних термінів і понять з теми заняття. Аналіз та оцінювання діяльності небанківських фінансових установ. Проведення порівняльного аналізу ключових аспектів їх функціонування. Опрацювання фінансових звітів небанківських фінансових установ, визначення їх фінансової стійкості й результативності.

Визначення обсягу ресурсів небанківських фінансових установ, їх потреб для ефективного планування фінансових операцій. Розроблення плану проведення лізингових і факторингових операцій з урахуванням актуальних тенденцій ринку та потреб клієнтів. Визначення стратегії розміщення ресурсів фінансової компанії, аналіз ризиків і розроблення ефективних заходів для їх управління. Оцінювання ефективності діяльності кредитних спілок: аналіз фінансових операцій і результатів. Проведення аналізу та порівняльної оцінки діяльності недержавних пенсійних фондів та інвестиційних фондів для обґрунтування інвестиційних рішень.

Розділ 2. Забезпечення стабільності банківської системи (39 год)

2.1. Структура банківської системи України (15 год)

Теоретична частина. Становлення і розвиток банківської системи України, законодавче підґрунтя її формування. Банківська система: роль в економіці, функції, види. Етапи розвитку національної банківської системи.

Класифікація й організаційні принципи функціонування банківських систем. Моделі банківських систем: переваги й недоліки. Передумови виникнення центральних банків. Розрахунково-касові операції банків: аналіз операцій з обігу грошей, їх характеристика. Кредитно-депозитні операції банків: їх обсяг і роль у банківській діяльності. Операції банків з іноземною валютою.

Практична частина. Аналіз структури й динаміки зміни статей балансу банку. Визначення фінансового результату діяльності банку, характеру операцій банку (активних, пасивних). Аналіз складу банківських ресурсів, їх розподіл за джерелами формування (власні, залучені, запозичені). Створення схем документообігу. Заповнення платіжних документів. Розрахунок відсотків за наданими кредитами. Розрахунок крос-курсу, вартості обмінних операцій. Дискусія «Вплив банківських криз на реальний сектор економіки».

2.2. Національний банк: роль, функції, структура (15 год)

Теоретична частина. Національний банк України (НБУ): роль, функції, організаційна структура, правові засади функціонування. Створення й етапи розвитку НБУ. Основні принципи організації та функціонування НБУ. Підзвітність НБУ. Економічна самостійність НБУ. Грошово-кредитна політика Національного банку України: мета, завдання, інструменти. Взаємовідносини НБУ з органами державної влади. Органи управління НБУ.

Практична частина. Заповнення таблиці «Функції Національного банку України». Обговорення обґрунтованості застосування кожного з основних інструментів грошово-кредитної політики під час війни (облікової ставки, норми обов'язкових резервів, операцій на відкритому ринку, курсової політики). Підготовка презентації на тему «Основні принципи організації та функціонування НБУ».

2.3. Фінансова стабільність банківської системи й державне регулювання банківської діяльності (9 год)

Теоретична частина. Поняття фінансової стабільності банківської системи. Фінансова стійкість банку. Необхідність і цілі державного регулювання банківської діяльності. Структура системи банківського нагляду в Україні. Концепції банківського регулювання. Форми державного регулювання діяльності банків. Обов'язкові економічні нормативи діяльності банків. Банківський нагляд, його завдання та принципи організації. Вступний контроль у процесі ліцензування банківської діяльності. Безвиїзний банківський нагляд. Виїзне інспектування банків. Організація і розвиток банківського нагляду в інших країнах світу. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: становлення фонду, процедура відшкодування коштів

за вкладками. Координація діяльності фонду з Національним банком України. Забезпечення фінансової безпеки банків. Закордонний досвід гарантування вкладів фізичних осіб.

Практична частина. Обговорення перспектив розвитку банківської системи в Україні. Аналіз методів оцінювання фінансової стабільності банківської системи. Дискусія «Фактори, які зумовлюють необхідність здійснення державою банківського нагляду».

Розділ 3. Фінансово-економічні засади страхової діяльності (51 год)

3.1. Доходи, витрати й прибуток страховика (15 год)

Теоретична частина. Особливості та принципи фінансово-економічної діяльності страховика. Доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії як основне джерело доходів страховика. Доходи від перестраховувальних операцій. Доходи від страхової діяльності. Страхова премія, порядок її визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів. Склад і економічний зміст витрат страховика. Собівартість страхової послуги. Витрати страхової компанії, їх характеристика. Витрати на здійснення страхових операцій. Виплати страхового відшкодування і страхових сум. Відрахування в запасні фонди або резерви. Витрати на превентивні заходи. Витрати на ведення страхової справи. Інші витрати страховика. Оподаткування страховиків згідно з нормами Податкового кодексу України.

Практична частина. Розроблення онлайн-вікторини з використанням основних термінів і понять з теми заняття.

Аналіз формування доходу і розподілу прибутку страхової компанії на прикладі конкретної страхової компанії (на вибір).

Обговорення особливостей роботи страховика.

3.2. Фінансова надійність страхової компанії (15 год)

Теоретична частина. Поняття фінансової надійності страховика та її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Статутний і гарантійний фонди страховика. Показники платоспроможності. Страхові резерви, їх види. Технічні резерви: склад, порядок формування. Призначення і використання фондів у страхуванні, їх роль в забезпеченні фінансової надійності страховика. Запасні, резервні й інші фонди страхової організації. Обов'язкові критерії та нормативи достатності капіталу й платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів і ризиковості операцій страховика. Система управління ризиками страховика. Оцінювання фінансового стану страховика. Значення, завдання

й інформаційна база оцінок фінансового стану страхової компанії. Фінансова звітність страхових організацій та її використання у процесі оцінювання фінансового стану. Система показників і методи оцінювання фінансового стану. Фінансові результати страхових операцій, прибуток страхових організацій.

Практична частина Аналіз показників діяльності страхових компаній і ефективності різних видів страхування. Оцінювання сучасного стану розвитку страхових компаній України в контексті забезпечення фінансової стійкості. Заповнення таблиці рейтингу фінансової стійкості страхових компаній України за показниками їх фінансової діяльності. Виконання завдань з підготовки фінансової звітності страхових організацій.

3.3. Перестраховування і співстраховування (12 год)

Теоретична частина. Перестраховування: необхідність, значення, сутність, стан, перспективи розвитку. Суб'єкти перестраховування. Ринки перестраховування. Вимоги, що висуваються до перестраховування ризиків у нерезидентів. Методи перестраховування. Факультативне перестраховування. Облігаторне перестраховування. Порівняльний аналіз методів перестраховування. Форми проведення перестраховувальних операцій. Пропорційне перестраховування. Квотні й ексцедентні договори пропорційного перестраховування: характеристика, переваги й недоліки. Непропорційне перестраховування: на основі ексцедента збитку, на базі ексцедента збитковості. Співстраховування, механізм його застосування.

Практична частина. Розгляд класифікації страхових угод за галузями, видами й формами страхування. Виконання проєкту «Форми проведення перестраховувальних операцій».

Розрахунок сум страхового відшкодування, розміру страхових виплат за умовної та безумовної франшизи. Обговорення необхідності перестраховування і співстраховування.

3.4. Становлення й розвиток страхового ринку в Україні. Державне регулювання страхової діяльності (9 год)

Теоретична частина. Формування і розвиток страхового ринку в Україні. Етапи розвитку страхового ринку України. Необхідність, зміст і значення державного регулювання страхової діяльності. Моделі державного регулювання страхового ринку. Система методів державного регулювання. Законодавче регулювання. Типи систем страхового регулювання. Основні етапи становлення законодавчого регулювання страхової діяльності в Україні. Державний нагляд за страховою діяльністю. Страховий нагляд за діяльністю суб'єктів страхових відносин. Необхідні умови й документи для отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності.

Практична частина. Аналіз страхового ринку в Україні. Заповнення таблиці «Класифікація учасників страхового ринку».

Аналіз динаміки показників розвитку страхового ринку України.

Підготовка і представлення мультимедійної презентації «Сучасні тенденції, проблеми й перспективи розвитку страхового ринку України».

Розділ 4. Основи міжнародних фінансів (60 год)

4.1. Фінансова безпека держави (15 год)

Теоретична частина. Економічна безпека держави: сутність, конституційні основи, структурні складники. Фінансова безпека держави: основні поняття, стан валюти, фінансової системи. Структура і послідовність реалізації стратегій для ефективного управління фінансами. Загрози фінансовій безпеці. Методологічні засади оцінювання рівня фінансової безпеки. Індикатори фінансової безпеки.

Практична частина. Розроблення онлайн-вікторини з використанням основних термінів і понять з теми заняття.

Аналіз відповідності фактичних індикаторів пороговим значенням. Обговорення наслідків невідповідності розрахованих індикаторів їх оптимальним значенням, а також можливих економічних і фінансових загроз безпеці України.

4.2. Міжнародні фінанси (18 год)

Теоретична частина. Поняття, необхідність, призначення міжнародних фінансів, міжнародні фінансові потоки. Валютні відносини, валютні системи як основа міжнародних фінансів. Валютні операції, валютний курс, конвертованість валюти. Платіжний і розрахунковий баланс держави. Форми міжнародних фінансових розрахунків. Міжнародний кредитний ринок і технології кредитування. Заборгованість у системі міжнародних фінансів.

Практична частина. Розроблення онлайн-вікторини з використанням основних термінів і понять з теми заняття.

Визначення рівня девальвації, ревальвації валюти. Формування диверсифікованого портфеля валютних резервів. Оцінювання результативності валютних операцій «спот», форвардних операцій, ф'ючерсів, валютних опціонів. Аналіз статей платіжного балансу, визначення сальдо платіжного балансу. Побудова схем інкасо, документарного акредитива, розрахунків чеками.

Круглий стіл «Роль України у світовому фінансовому просторі».

4.3. Фінанси країн з розвинуеною ринковою економікою (15 год)

Теоретична частина. Фінансовий сектор країн із розвинуеною економікою. Структурна будова й особливості федеральних фінансів США. Фінансова система США: фінанси штатів і місцевих органів влади. Бюджетний процес і державний фінансовий контроль у США. Тенденції, проблеми розвитку фінансової системи та фінансового ринку США. Рівні оподаткування й ефективності зниження державного боргу в країнах Європейського Союзу.

Застосування світового досвіду в управлінні державним боргом України. Особливості корпоративної ринкової економіки Японії. Бюджетний устрій, бюджетна система і проблеми фінансової системи.

Бюджетна система й бюджетний устрій Скандинавських країн. Структура доходів і витрат державного бюджету.

Практична частина. Розрахунок обсягів перерозподілу ВВП через бюджет у розвинених країнах, визначення тенденцій, їх причин. Порівняння рівнів оподаткування й ефективності зниження державного боргу в країнах Європейського Союзу.

Обговорення специфіки організації державних фінансів країн з розвинуеною ринковою економікою. Підготовка презентації «Фінансова система США».

Визначення темпів інфляції в країнах з розвинуеною ринковою економікою, порівняння їх з динамікою ВВП.

4.4. Міжнародні фінансові організації (12 год)

Теоретична частина. Міжнародні фінансові організації й інститути: сутність, мета створення, еволюція, характеристика діяльності.

Міжнародний валютний фонд: основні цілі та напрями формування фінансових ресурсів, механізм фінансування і кредитування.

Світовий банк, його роль і значення. Склад Групи Світового банку: стратегічні напрями діяльності. Діяльність Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства гарантування інвестицій.

Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Європейський банк реконструкції та розвитку: мета, завдання, фінансові ресурси, сфери фінансування, фінансові продукти й послуги.

Європейський інвестиційний банк: мета, завдання, види фінансових послуг.

Практична частина. Розроблення онлайн-вікторини з використанням основних термінів і понять з теми заняття. Створення порівняльної таблиці, що відбиває сутність і функції міжнародних організацій за їх видами.

Аналіз співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями за останні роки. Дискусія «Співробітництво Міжнародного валютного фонду та України».

Дослідження взаємодії країн із Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими фінансовими організаціями: створення презентацій, представлення висновків про вплив цих організацій на економіку і соціальні сфери.

Вивчення фінансових інструментів: створення інвестиційного портфеля для ознайомлення з принципами дії акцій, облігацій та інших фінансових інструментів. Підготовка презентації «Міжнародні фінансові інституції: всесвітні та регіональні».

Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності (93 год)

5.1. Наукове дослідження й академічна доброчесність (12 год)

Теоретична частина. Наукове дослідження: сутність, види, принципи. Вимоги, що висуваються до наукової діяльності. Роль і значення науково-дослідницьких робіт (проєктів) у галузі фінансів, банківської справи для сучасної молоді. Основні способи обрання теми дослідження, визначення її актуальності.

Академічна доброчесність: шляхи запобігання порушенням під час підготовки та захисту науково-дослідницьких робіт (проєктів); проблеми авторства і конфлікти інтересів у контексті науково-дослідницької діяльності в галузі фінансів, банківської справи та страхування.

Практична частина. Дискусія «Етика та раціональність у науковому дослідженні». Розгляд і аналіз випадків порушення академічної доброчесності, ідентифікація проблем і пропозиції щодо можливих рішень. Створення етичного кодексу для науково-дослідницької діяльності. Обговорення дотримання принципів академічної доброчесності під час роботи над дослідницьким проєктом.

Робота з науковою літературою, пошук нерозв'язаних проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування. Визначення теми дослідницького проєкту.

5.2. Науково-дослідницька робота (проєкт) в Малій академії наук України (36 год)

Теоретична частина. Етапи проведення науково-дослідницької роботи (проєкту) в МАН: послідовність і зміст. Науковий напрям і проблема. Визначення теми наукового дослідження, критерії вибору. Актуальність дослідження. Структура дослідницької роботи: мета, об'єкт, предмет, завдання. Логіка наукового дослідження та формулювання гіпотези.

План і методика дослідження. Обрання способів і засобів фіксації результатів. Теоретичний і практичний розділ наукового дослідження. Особливості формування висновків дослідження.

Роль сучасних інформаційних технологій у науково-дослідницькій діяльності. Методи й інструменти наукового дослідження в МАН. Методи опрацювання інформації: статистичний аналіз, інтерпретація даних і моделювання. Сучасні інформаційні технології у науково-дослідницькій діяльності. Основні засоби та програмне забезпечення для оброблення інформації: текстові й графічні редактори, електронні таблиці, вебдокументи та браузері.

Методи дослідження. Основні методологічні підходи й методи наукової діяльності в галузі фінансів, банківської справи та страхування. Наукова новизна і практичне значення отриманих результатів. Критичний аналіз досліджуваної проблеми.

Практична частина. Ознайомлення із загальною структурою науково-дослідницької діяльності. Обговорення впливу сучасних технологій на дослідницьку діяльність у галузі фінансів, банківської справи та страхування. Визначення теми, об'єкта і предмета дослідження. Обрання методів і планування дослідження. Формулювання гіпотези.

Проведення аналізу й порівняльного огляду фундаментальних і прикладних наукових досліджень.

Обговорення новизни дослідження, його практичного застосування та можливих висновків на основі отриманих результатів. Перегляд досягнутих результатів індивідуального дослідження. Обговорення методів опрацювання інформації.

5.3. Написання й оформлення дослідницької роботи (30 год)

Теоретична частина. Вимоги до оформлення дослідницької роботи учнів — членів МАН України. Академічне письмо: основні принципи написання наукових текстів.

Принципи структурування основних частин роботи. Особливості оформлення вступу і висновків. Логіка й послідовність викладу.

Правила оформлення списку використаних джерел. Особливості структури й оформлення додатків.

Практична частина. Оформлення тексту, його структурних елементів — заголовків, підрозділів і абзаців. Визначення авторитетних і актуальних джерел для дослідження. Формування списку використаних джерел згідно з вимогами. Оформлення додатків, визначення їх змісту. Оформлення додатків з дотриманням вимог. Оцінювання логічності, послідовності, аргументованості тексту.

5.4. Захист і представлення науково-дослідницької роботи (проекту) (15 год)

Теоретична частина. Захист науково-дослідницької роботи. Доповідь як одна з основних форм публічного виступу. Основні етапи підготовки

доповіді. Структура доповіді, вимоги до неї. Методи викладу матеріалу, поради промовцеві.

Методика підготовки й захисту дослідницьких проєктів. Особливості розроблення постера і презентації за результатами дослідження.

Наукова конференція. Особливості ведення дискусії. Види запитань і відповіді на них.

Практична частина. Підготовка доповіді, постера й презентації на основі результатів науково-дослідницької роботи (проєкту).

Рольова гра «Захист дослідницької роботи», відповіді на запитання опонентів. Аналіз результатів проведеної гри та виправлення недоліків.

Підсумкова конференція.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи наукового гуртка за навчальний рік.

Практична частина. Презентація наукових досягнень вихованців. Обговорення результатів проведеної роботи.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *пізнавальна:* поглиблення знань у сфері фінансів, банківської справи та страхування; визначення ключових аспектів економічних процесів, різних поглядів на фінансові явища, теоретичні основи й принципи дослідницької діяльності;
- *практична:* вміння збирати, опрацьовувати, систематизувати й узагальнювати інформацію про діяльність суб'єктів господарювання різних держав, фінансових посередників, міжнародних фінансових організацій; набуття досвіду проводити науково-дослідницьку роботу (проєкт) у галузі фінансової науки;
- *творча:* удосконалення творчої діяльності, реалізація творчої ініціативи; формування стійкого інтересу до пошукової, дослідницької діяльності; виховання потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні;
- *соціальна:* формування фінансової культури, громадянської позиції; виховання позитивних якостей емоційно-вольової сфери; набуття досвіду роботи в колективі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, матеріали й інструменти	Кількість, шт.
Комп'ютер	у разі потреби
Принтер	у разі потреби
Мультимедійний проектор	у разі потреби
Мультимедійна дошка	у разі потреби
Сканер	у разі потреби
Копіювальний апарат	у разі потреби
USB-флешнакопичувач	у разі потреби
Канцелярські матеріали й інструменти	у разі потреби

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М., Борисенко І. І. Фінанси: практикум : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 279 с.
2. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси : навч. посіб. Київ : Атіка, 2012. 368 с.
3. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки : підручник. Київ : Либідь, 2000. 639 с.
4. Буряк П. Ю., Смолінська С. Д., Татарин Н. Б. Фінанси : підручник / МОНУ, ЛДФА. Київ : Хай-Тек Прес, 2010. 392 с.
5. Бюджетна система : підручник / за ред.: В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко, З. М. Лободіної. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 624 с.
6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
7. Василик О. Д., Павлюк. К. В. Державні фінанси України : підручник. Київ : ЦНЛ, 2013. 608 с.
8. Глущенко А. С. Фінанси. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 190 с.
9. Живко З. Б., Просов О. П., Копитко М. І. Банківська діяльність : навчальний посібник за ред. З. Б. Живко. Київ : Алерта, 2012. 248 с.
10. Журавка О. С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
11. Карлін М. І. Державні фінанси України : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 348 с.
12. Клепанчук О. Ю., Татарин Н. Б., Нагорнюк О. П. Теорія та історія фінансової системи : навч. посіб. / за заг. ред. О. Ю. Клепанчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2023. 282 с.

13. Ковбасенко Л. І. Методика виховної діяльності в Малій академії наук України : метод. посіб. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ : Інформаційні системи, 2008. 213 с.
14. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%-D1%80#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
15. Кучерова Г. Ю. Шляхи розвитку фінансової культури населення. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2013. № 2. С. 125–131.
16. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини : навч. посіб. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.
17. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування : навч. посіб. Кропивницький : ПП «Ексклюзив Систем», 2022. 307 с.
18. Миськів Г. В. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навч. посіб. Львів : Растр-7, 2020. 270 с.
19. Мицак О. В., Андрейків Т. Я., Чуй І. Р. Міжнародні фінанси : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2020. 195 с.
20. Опарін В. М. Бюджетна система : навч. метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2012. 333 с.
21. Оспіщев В. І. Фінанси : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 567 с.
22. Парходько Г. Ю. Психолого-педагогічні проблеми виховання фінансової культури дітей. Черкаси, 2010. 97 с.
23. Податкова система : навч. посіб. / І. С. Волохова, О. Ю. Дубовик, М. О. Слатвінська та ін. ; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків : Діса плюс, 2019. 402 с.
24. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2756. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102_755.html (дата звернення: 13.11.2024).
25. Поліхун Н. І. Як стати дослідником : навч.-метод. посіб. для учнів. 2-ге вид., доповн. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 224 с.
26. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (дата звернення: 13.11.2024)
27. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.97 № 280/97 (зі змінами, редакція від 10.11.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97> (дата звернення: 13.11.2024)
28. Терещенко Т. Є., Заволока Л. О., Пономарьова О. Б. Страхування (у схемах, таблицях, коментарях) : навч. посіб. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. 221 с. (Серія: «Бізнес. Економіка. Фінанси»).

29. Рускуліс Л. Академічна доброчесність : навч.-метод. посіб. Миколаїв : Іліон, 2022. 86 с.
30. Стечишин Т. Б., Луців Б. Л. Банківська справа : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доповн. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 404 с.
31. Фінанси : підруч. / за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Університетська думка, 2024. 632 с.
32. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Н. С. Ситник, С. Д. Смолінська, І. Ф. Ясіновська ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
33. Фінанси підприємств : навч. посіб. / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
34. Фінанси : підручник / С. Я. Боринець та ін. ; за заг. ред. І. О. Лютого. Київ : Ліра-К, 2017. 720 с.
35. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як? : навч. посіб. / авт. кол. Київ, 2019. 272 с.

ПОКЛИКАННЯ НА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Canva. URL: https://www.canva.com/uk_ua/ (дата звернення: 13.11.2024).
2. Google Meet. URL: [www. https://meet.google.com/](https://meet.google.com/) (дата звернення: 13.11.2024).
3. Kahoot! URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення: 10.03.2024).
4. Mentimeter. URL: [www. https://www.mentimeter.com/](https://www.mentimeter.com/) (дата звернення: 13.11.2024).
5. PhET Interactive Simulations. URL: <https://phet.colorado.edu/> (дата звернення: 13.11.2024).
6. Prezi. URL: <https://prezi.com/> (дата звернення: 13.11.2024).
7. Quizlet. URL: <https://quizlet.com/uk> (дата звернення: 13.11.2024).
8. Quizwhizzer. URL: <https://quizwhizzer.com/> (дата звернення: 13.11.2023).
9. ZOOM. URL: <https://zoom.us/> (дата звернення 10.03.2023).

О. І. Жилінська, С. Г. Фірсова

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ»

ОСНОВНИЙ І ВИЩИЙ РІВНІ

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

(протокол № 4 від 13.12.2023

*засідання експертної комісії з позашкільної освіти),
zareєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам державної установи
«Український інститут розвитку освіти» за № 8.0090–2023*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Запровадження навчальної програми з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Менеджмент та маркетинг» зумовлене потребою формування у шкільної молоді сучасних науково обґрунтованих та професійно спрямованих уявлень про бізнес-організації та закони управління їх діяльністю у глобальному ринковому середовищі. Актуалізація у позашкільній освіті дослідницької компоненти у сферах менеджменту й маркетингу відповідає найсучаснішим трендам розвитку освіти в Україні. Зокрема, спеціальності «Менеджмент» та «Маркетинг» входять до першої п'ятірки найбільш популярних спеціальностей у вступників. Запорукою успішної професійної діяльності сучасних менеджерів і маркетологів є вагома дослідницька компонента щодо функціонування і розвитку бізнес-організацій та їх зовнішнього середовища — VUCA-середовища, іманентними ознаками якого є: нестабільність (volatility), невизначеність (uncertainty), складність (complexity) та неоднозначність (ambiguity). Дослідницька діяльність у галузі менеджменту й маркетингу сприятиме кращій професійній орієнтації молодого покоління через ґрунтовне вивчення наукових концепцій менеджменту й маркетингу та практики їх реалізації у сучасних організаціях, які здійснюватимуть повоєнне відновлення України та забезпечуватимуть її розвиток у глобальному світі.

Метою навчальної програми є формування у вихованців дослідницької та ключових компетентностей через науково-дослідницьку діяльність у сфері менеджменту та маркетингу.

Основні **завдання** полягають у формуванні таких компетентностей:

- **дослідницької:** сприяти розвитку абстрактного мислення, здатності до аналізу, синтезу, індукції, дедукції; формувати розуміння законів функціонування організації, її закономірностей, загальних і конкретних

принципів менеджменту й маркетингу; набувати навичок з аналізу маркетингової діяльності організації та зіставлення її з факторами впливу зовнішнього і внутрішнього середовищ, визначати перспективи розвитку організації у контексті динаміки галузі та відповідних ринків; формувати здатність до реалізації науково-дослідницького проекту; набувати знань з основ науково-дослідницької діяльності у предметній сфері менеджменту й маркетингу у контексті реалізації принципів академічної свободи та академічної доброчесності; засвоювати основні принципи роботи з науковою інформацією; опановувати особливості етапів написання наукової роботи; дотримуватись основних вимог до оформлення й презентації результатів дослідження: розроблення постера і мультимедійної презентації;

- *пізнавальної*: розвивати навички пошуку, збирання й аналізу наукової та навчальної інформації; засвоювати навчальний матеріал щодо основних віх становлення менеджменту та маркетингу як науки й практики; формувати розуміння таких категорій, як об'єкти, суб'єкти, процеси, функції, методи та концептуальні підходи у менеджменті, керівна та керована підсистеми в організаціях, концепції розвитку маркетингу, елементний склад внутрішнього і зовнішнього середовищ організації, сутність та складники маркетингового середовища підприємства, фактори та критерії сегментації ринку, процес оцінювання цільового сегмента; ознайомлюватися з процедурою та стратегіями позиціонування товару на ринку, класичними й сучасними підходами до трактування феномену лідерства, різноманіттям стилів управління, основними ідеями концепцій самоменеджменту та його базовим інструментарієм, складниками комунікаційного менеджменту, видами вербального і невербального спілкування, поняттям «імідж менеджера», його компонентами й етапами формування;

- *практичної*: опановувати навички визначення та описування характеристик організації, аналізування результатів її діяльності та зіставлення їх із факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ; розвивати здатність визначати перспективи розвитку організації, описувати зміст функційних сфер діяльності організації та здійснювати аналіз і структурування проблем організації відповідно до концепцій менеджменту та маркетингу, генерувати й обґрунтовувати управлінські рішення, обирати й використовувати сучасний інструментарій менеджменту й самоменеджменту для постійного саморозвитку;

- *творчої*: формувати здатність до аналізу, структурування і творчого розв'язання проблем організацій різних видів економічної діяльності у сфері менеджменту й маркетингу;

- *соціальної*: розвивати здатність діяти соціально відповідально й свідомо, створювати ефективні комунікації у процесах менеджменту

та в маркетинговій діяльності; формувати лідерські якості й поведінкові навички ефективного ділового спілкування, ціннісне ставлення і повагу до різноманітності та мультикультурності.

Програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку і призначена для роботи з вихованцями віком 15–17 (18) років.

Навчальна програма розрахована на два роки навчання:

1-й рік — основний рівень — 216 год на рік (6 год на тиждень);

2-й рік — вищий рівень — 324 год на рік (9 год на тиждень).

Основний рівень навчання передбачає засвоєння знань про становлення менеджменту і маркетингу як сфер людської діяльності та науки, основні суб'єкти, об'єкти, процеси, закони й закономірності менеджменту й маркетингу, рівні менеджменту в організаціях, формування розуміння маркетингу як методології ринкової діяльності підприємств, особливостей проведення маркетингових досліджень, ознайомлення з основами науково-дослідницької діяльності.

На вищому рівні навчання діяльність вихованців спрямовується на глибоке засвоєння основ менеджменту й маркетингу, вивчення поведінки споживачів на ринку, формування знань про маркетингову товарну політику, особливості прийняття управлінських рішень, розроблення нових ринкових пропозицій і цінової політики, опанування принципів науково-дослідницької діяльності й реалізації власного дослідницького проєкту.

Програма розроблена на основі компетентнісного підходу і передбачає формування на основі необхідних знань, умінь, ставлення та цінностей здатності описувати практичні проблеми у сфері менеджменту і маркетингу організацій різних видів економічної діяльності.

Зміст програми реалізується з урахуванням вікових особливостей вихованців за допомогою традиційних та інтерактивних форм і методів навчання.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові тестові завдання, опитування, захист дослідницьких робіт.

Новизною програми є застосування інноваційних форм і методів роботи, інтерактивних засобів навчання, а також формування у вихованців навичок дослідницької діяльності: розкриття ролі досліджень у менеджменті й маркетингу та методології реалізації власного дослідницького проєкту у цій галузі.

Змістом програми передбачено застосування міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню у вихованців інтелектуальних вмінь і навичок, усвідомленню необхідності використання знань з інших предметів (математики, історії, інформатики та ін.), розширюють їх ерудицію.

Програма містить теоретичну й практичну частини. Теоретичне викладення матеріалу відбувається у формі лекційних занять, лекцій-дискусій тощо. Практична частина передбачає проведення семінарських занять, мінідосліджень, дискусій, виконання пошукових і творчих завдань, розроблення і виконання власного дослідницького проєкту.

Програма може реалізовуватись у формі дистанційного навчання, зокрема завдяки використанню платформ «Zoom» та/або «Google Meet», інтерактивних застосунків для проведення вікторин і опитувань («Mentimeter», «Kahoot!», «Quizizz», «Quizwhizzer» та ін.). Демонстрація навчального матеріалу й організація індивідуальної та групової роботи здійснюється за допомогою інтерактивних дошок («Padlet», «Lino», «Miro», «Trello» тощо), а представлення результатів дослідницького проєкту і розроблення постера відбувається у застосунках для створення графічного контенту («Canva», «PowerPoint», «Prezi», «Keynote» та ін.).

За запропованою навчальною програмою можна проводити заняття у групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.03.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 № 1123). Індивідуальні заняття забезпечують диференційований підхід відповідно до віку, особистих можливостей, здібностей вихованців, дають змогу використовувати різні організаційні форми роботи під час проведення досліджень.

Перелік обладнання подано як орієнтовний — відповідно до можливостей закладу освіти.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1.	Вступ	2	1	3
2.	Менеджмент як наука, професія та мистецтво	10	8	18
3.	Маркетинг і суспільство у мінливому світі	4	8	12
4.	Основи науково-дослідницької діяльності	6	6	12
5.	Суб'єкти, об'єкти, процеси менеджменту	6	9	15

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
6.	Маркетинг як методологія ринкової діяльності підприємств	6	15	21
7.	Внутрішнє і зовнішнє середовище організації у менеджменті	6	9	15
8.	Маркетингові дослідження	6	18	24
9.	Менеджери та рівні менеджменту в організаціях	6	9	15
10.	Сегментування ринку та позиціонування товару	6	15	21
11.	Закони, закономірності й принципи менеджменту	6	9	15
12.	Методи менеджменту та методи досліджень у менеджменті	9	12	21
13.	Дослідницька робота і вимоги до її оформлення	6	15	21
14.	Підсумок	1	2	3
Разом		80	136	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета і завдання гуртка. Вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності. Особливості організації освітнього процесу.

Практична частина. Діагностичне тестування (опитування) для визначення рівня підготовленості вихованців. Формування правил поведінки під час роботи гуртка.

2. Менеджмент як наука, професія та мистецтво (18 год)

Теоретична частина. Багатофункційність поняття «менеджмент». Еволюція управлінської діяльності у світі. Управлінські революції. Зародження практики менеджменту і його наукової теорії. Становлення та розвиток менеджменту як науки у XX столітті. Наукові школи у менеджменті. Особливості американської, європейської, японської моделей менеджменту. Менеджмент у системі соціальних наук. Виклики XXI століття для менеджменту.

Практична частина. Обговорення дискусійних питань щодо еволюції управлінської діяльності та менеджменту як системи наукових знань і практики, перспектив розвитку менеджменту як професійної діяльності в інформаційному суспільстві.

Виконання завдань з визначення сутнісних характеристик менеджменту як науки, практики й мистецтва. Внесок наукових шкіл менеджменту в його прогрес як галузі знань і практичної діяльності.

Мінідослідження «Порівняльний аналіз американської та японської моделей менеджменту», представлення результатів у формі постера.

Підготовка і виголошення доповіді «Внесок у науку, практику і мистецтво менеджменту К. Аджиріса (чи Р. Аккофа, І. Ансоффа, К. Альдерфера, Ч. Барнарда, М. Вебера, Г. Гантта, Ф. Герцберга, Ф. і Л. Гілбретів, П. Друкера, Г. Емерсона, Д. МакГрегора, А. Маслоу, Дж. Мейо, Г. Мінцберга, Г. Саймона, Ф. Тейлора, А. Файоля, М. Фоллет, Г. Форда, Л. Якоки та ін. (на вибір))».

3. Маркетинг і суспільство у мінливому світі (12 год)

Теоретична частина. Становлення і розвиток маркетингу як науки. Особливості американської та європейської шкіл маркетингу. Становлення й розвиток маркетингу у світі. Декади Ф. Котлера. Етапи розвитку маркетингу в Україні. Взаємозв'язок маркетингу із суміжними дисциплінами: економічні, психологічні, соціологічні аспекти маркетингу. Громадські рухи та суспільні течії: консюмеризм, інвайронменталізм, бізнес і соціально свідомий маркетинг, етичні норми у маркетингу.

Практична частина. Обговорення дискусійних питань щодо трактування терміна «маркетинг», проблем і перспектив сторіччя у сфері маркетингу: розвиток інформаційних технологій, зростання частки некомерційного маркетингу, дотримання етики у бізнесі. Виконання інтерактивних завдань.

4. Основи науково-дослідницької діяльності (12 год)

Теоретична частина. Дослідницька діяльність і особливості реалізації науково-дослідницьких проєктів у менеджменті та маркетингу.

Принципи академічної доброчесності: морально-етична природа і необхідність дотримання у контексті навчальної й наукової проблематики менеджменту та маркетингу. Порушення академічної доброчесності й шляхи запобігання їм. Ознайомлення з правилами цитування на прикладі наукових статей із проблематики менеджменту та маркетингу, цитування публікацій на електронних ресурсах. Цитування у дослідницькій роботі та під час підготовки презентацій (постера).

Етапи проведення дослідження. Особливості визначення теми, предмета, об'єкта, мети й завдань дослідження. Формулювання гіпотези. Визначення методів наукового дослідження.

Практична частина. Визначення теми, мети й завдань дослідження. Опрацювання наукової літератури. Висування гіпотези. Проведення дослідження за визначеною темою.

Виконання вправ на оформлення списку літератури й посилань на літературні, електронні, аудіо- та відеоджерела.

5. Суб'єкти, об'єкти, процеси менеджменту (15 год)

Теоретична частина. Основні категорії менеджменту. Соціально-економічна природа організацій та їх класифікація. Організація як об'єкт менеджменту та її загальні характеристики. Відкритість організацій; залежність організацій від їх зовнішнього середовища та постійна взаємодія з ним; ресурси як умова існування; горизонтальний і вертикальний поділ праці в організаціях; необхідність менеджменту. Керівна і керовані підсистеми в організації, їх взаємодія. Суб'єкти менеджменту. Процеси менеджменту. Управлінський цикл. Організація та її функціонування з позицій системного, процесного і ситуаційного підходів. Життєвий цикл організації та завдання керівної підсистеми організації на різних стадіях її життєвого циклу. Концептуалізація впливу керівної підсистеми на керовану підсистему організації: управління цілями; управління завданнями; управління процесами; управління цінностями.

Практична частина. Розроблення словника основних термінів і понять у галузі менеджменту. З'ясування соціально-економічної природи організацій у дискусійному обговоренні понять «менеджмент» і «підприємництво». Дискусійне обговорення понять «управління», «менеджмент», «адміністрування» у контексті їх спільних і відмінних ознак.

Виконання завдань на класифікування організацій. Дослідження організацій як відкритих систем. Визначення основних функцій і властивостей менеджменту, особливостей ринково орієнтованих організацій.

6. Маркетинг як методологія ринкової діяльності підприємств (21 год)

Теоретична частина. Основні категорії маркетингу. Виникнення і зміст комплексу маркетингу. Елементи комплексу маркетингу продавця і споживача. Еволюційний розвиток комплексу маркетингу. Сучасні концепції комплексу маркетингу. Принципи й функції маркетингу.

Еволюція концепцій управління маркетингом за Ф. Котлером.

Види маркетингу та їх характеристика. Сучасні види маркетингу: нейромаркетинг, екологічний маркетинг, інтернет-маркетинг, маркетинг соціальних мереж, вірусний маркетинг, індивідуальний маркетинг, блог-маркетинг тощо. Управління попитом. Види маркетингу залежно від типів попиту.

Практична частина. Обговорення основних принципів формування ефективного комплексу маркетингу, значення комплексу «4 Р» у теорії маркетингу. Визначення актуальних проблем функціонування комплексу маркетингу організації (підприємства) в сучасних умовах.

Складання порівняльної таблиці умов успіху та основних небезпек класичних концепцій управління маркетингом за Ф. Котлером.

Розроблення характеристики моделі комплексу маркетингу: «4 D» А. Шромніка; «4 R» Е. Еттенберга; «SIVA» Ч. Дева і Д. Щульца; «2P+2C+3S» О. Отлакан. Визначення особливостей формування комплексу маркетингу на специфічних ринках: маркетинг на ринку послуг; некомерційний маркетинг; маркетинг благодійних організацій та громадських установ; індивідуальний маркетинг; маркетинг особистостей (его-маркетинг, самомаркетинг); політичний маркетинг; маркетинг індустрії розваг; лакшері-маркетинг; банківський маркетинг; промисловий маркетинг; екологічний (зелений) маркетинг; маркетинг в агропромисловому комплексі; маркетинг організацій охорони здоров'я; туристичний маркетинг; маркетинг в індустрії гостинності; фармацевтичний маркетинг.

7. Внутрішнє і зовнішнє середовище організації у менеджменті (15 год)

Теоретична частина. Внутрішнє середовище організації та його елементи. Цілі організації, її місія. Структура організації. Завдання організації та її працівників. Працівники (персонал) організації. Зовнішнє середовище організації та особливості прояву його ознак: взаємопов'язаності чинників, їх складності та рухомості, невизначеності інформації щодо стану і варіативності чинників. Поділ зовнішнього середовища організації на середовище прямої дії (мікросередовище) і середовище опосередкованої дії (макросередовище). Чинники середовища прямої дії та їх вплив на функціонування організації: постачальники; споживачі; конкуренти; державні органи.

Поняття «стейкхолдери». Чинники середовища опосередкованої дії: науково-технічні; соціокультурні; політичні; стан економіки.

Поняття VUCA-середовища та його іманентні ознаки: нестабільність (volatility), невизначеність (uncertainty), складність (complexity), неоднозначність (ambiguity).

Практична частина. Складання загальної характеристики елементів внутрішнього середовища організації (на прикладі реальної компанії);

загальної характеристики чинників мікро- та макросередовища організації (на прикладі реальної компанії).

Дискусійне обговорення трансформації економічної поведінки українських підприємств під час війни як вияву громадянської позиції їх менеджменту і персоналу: кейси українських організацій «Нова пошта», «Фармак», «Київстар», «Ощадбанк», «Миронівський хлібопродукт», ІТ-компаній тощо. Обговорення особливостей діяльності міжнародних компаній на українському ринку та ринку країни-агресорки.

Підготовка і представлення презентації «Внутрішнє і зовнішнє середовище компанії (на вибір)» із використанням інформації офіційних веб-сайтів українських та міжнародних компаній.

8. Маркетингові дослідження (24 год)

Теоретична частина. Глобальне маркетингове середовище. Аналіз маркетингових можливостей. Маркетингова інформаційна система. Фактори й показники маркетингового макросередовища. Фактори й показники маркетингового мікросередовища підприємства. Характеристика конкурентних сил ринку за М. Портером.

Цілі, завдання і принципи маркетингових досліджень. Первинна і вторинна інформація. Методи кабінетних та польових досліджень. Кількісні та якісні дослідження. Правила й методика розроблення анкети опитування респондентів.

Міжнародний процесуальний кодекс маркетингових і соціальних досліджень ICC/ESOMAR, розроблений ICC (International Chamber of Commerce) і ESOMAR (European Society for Opinion and Marketing): призначення і сфера застосування, основні принципи, обов'язки щодо суб'єктів даних.

Практична частина. Складання порівняльних таблиць: переваги й недоліки первинної та вторинної інформації; переваги й недоліки основних способів зв'язку дослідника з об'єктом дослідження під час проведення опитувань. Розроблення моделі п'яти конкурентних сил ринку за М. Портером для обраної вихованцем компанії. Визначення переваг і недоліків проведення маркетингових досліджень власними силами підприємства та сторонніми організаціями з надання маркетингових послуг. Розв'язування задач на обґрунтування необхідного обсягу вибірки для проведення маркетингового дослідження. Обговорення етичних дилем у сфері маркетингових досліджень (розгляд кейсів).

Проведення маркетингового мінідослідження (індивідуально або в малих групах) — групового глибинного сфокусованого інтерв'ю (що передбачає розроблення анкети, опитування респондентів, презентацію результатів дослідження).

9. Менеджери та рівні менеджменту в організаціях (15 год)

Теоретична частина. Управлінська праця як спеціалізований вид людської діяльності. Особистісні й ділові якості менеджера. Менеджери як фахівці, ознаки їх діяльності. Рівні менеджменту в організації: вищий, середній, низовий. Топменеджмент організації та його завдання. Менеджери середньої ланки та їх завдання. Менеджери низової ланки та їх завдання в організаціях. Формальні й неформальні групи в організаціях. Класифікація формальних груп: група керівника; функціональна група; виробнича група; комітет (цільова група). Стадії формування груп, рольовий розподіл у групах. Модель взаємодії формальних і неформальних груп в організаціях.

Практична частина. Порівняння завдань менеджерів вищого, середнього, низового рівнів. Визначення ефективності формальних і неформальних груп в організаціях. Моделювання поведінки у неформальних групах за Д. Хомансом. Дискусійне обговорення спільних і відмінних якостей менеджера та підприємця.

Розроблення презентації про топменеджмент реальної компанії — національного лідера за матеріалами вебсайту відповідної компанії та з використанням рейтингу «25 найкращих CEO» часопису «Forbes».

10. Сегментування ринку та позиціонування товару (21 год)

Теоретична частина. Виникнення, сутність і зміст STP-маркетингу. Фактори та критерії сегментування ринку. Принципи ефективного сегментації. Рівні сегментування ринку. Фактори й критерії сегментування споживчого ринку. Маркетингові стратегії охоплення ринку: недиференційованого, диференційованого та концентрованого маркетингу. Процес оцінювання цільового сегмента. Вимоги до цільового сегмента. Стратегії обрання цільового ринку.

Різновиди маркетингової стратегії диференціації. Ланцюжок цінностей М. Портера. Напрями конкурентної диференціації за Ф. Котлером: товарна, сервісна, персоналу, іміджева диференціація. Зміст і процедура позиціонування товару на ринку. Побудова позиційної схеми. Різновиди стратегій позиціонування: за показниками якості, співвідношенням «ціна — якість», сферою застосування, на сервісному обслуговуванні, іміджі, особливостях технології тощо.

Практична частина. Визначення факторів і критеріїв сегментування бізнес-ринків (промислових) за Ф. Котлером і Г. Армстронгом, Є. Крикавським та Н. Чухрай. Побудова позиційної схеми для товару (послуги), які виробляються, реалізуються компанією, обраною для дослідження, або побудова позиційної схеми обраної компанії та її основних конкурентів.

Побудова матричних моделей сегментування ринку. Психографічне сегментування споживачів за стилем життя на основі методик «VALS-1» та «VALS-2». Вимірювання стилю життя споживачів на основі новітніх методик.

Розв'язування задач на визначення місткості регіонального ринку багатофакторним індексним методом.

11. Закони, закономірності й принципи менеджменту (15 год)

Теоретична частина. Закони організації як об'єкта менеджменту: синергії; найменших; самозбереження; єдності аналізу і синтезу; розвитку; пропорційності й композиції (гармонійності); інформованості та впорядкованості; диференціації й універсалізації функцій; пріоритету цілого над частковим. Закони менеджменту як процесу: спільних цілей; спеціалізації управління; інтеграції управління; оптимального поєднання централізації та децентралізації; демократизації; економії часу. Закономірності менеджменту: адекватність ухвалених управлінських рішень стану і прогнозам динаміки зовнішнього середовища організації; пріоритетність вибору рішень з максимізацією економічної вигоди для організації. Соціальні закономірності: соціалізації особистості; соціальної структуризації організації; соціального статусу; соціальної мобільності; соціального контролю; індивідуальної й соціальної психології людини. Загальні й конкретні принципи менеджменту. Основні принципи менеджменту: цілеспрямованості; системності; взаємозалежності; урахування потреб та інтересів; ієрархічності; динамічної рівноваги; єдиновладдя; активізації; економічності.

Практична частина. Розгляд конкретних форм прояву законів, закономірностей і принципів менеджменту у практиці функціонування реальних організацій та їх систем менеджменту.

12. Методи менеджменту та методи досліджень у менеджменті (21 год)

Теоретична частина. Методи менеджменту як способи впливу керівної підсистеми на керовану підсистему організації. Адміністративні методи менеджменту: організаційно-розпорядчі та оперативно-розпорядчі. Економічні методи менеджменту: грошові й майнові. Соціально-психологічні методи менеджменту: соціологічні методи, що спрямовані на зовнішній світ людини; психологічні методи, що спрямовані на внутрішній світ людини.

Методи досліджень у менеджменті: загальнонаукові й специфічні. Системний, процесний, ситуаційний методи у менеджменті. Правила

застосування системного методу у дослідженні організацій. Методи ситуаційного аналізу у менеджменті. SWOT-аналіз. PEST-аналіз і PESTEL-аналіз. SMART-аналіз. Метод експертних оцінок. Методи портфоліо-аналізу. Модель МакКінсі «7 S»: стратегія (strategy), навички (skills), структура (structure), система (systems), персонал (staff), стиль (style), загальновизнані цінності (shared values).

Практична частина. Визначення загальних характеристик й особливостей застосування методів менеджменту на різних рівнях менеджменту організації. Особливості застосування загальнонаукових і специфічних методів дослідження організацій у менеджменті під час підготовки науково-дослідницьких проєктів. Обґрунтування вибору загальнонаукових методів і специфічних методів менеджменту для конкретної наукової проблематики у межах виконання науково-дослідницького проєкту.

Здійснення власної інтерпретації прояву правил системного методу щодо дослідження організацій у менеджменті на прикладі реальної компанії з використанням інформації офіційних вебсайтів компаній.

13. Дослідницька робота і вимоги до її оформлення (21 год)

Теоретична частина. Дослідницька робота як результат індивідуального дослідницького проєкту. Структура дослідницької роботи: титульний аркуш, анотація, зміст; перелік умовних позначень, символів, скорочень, термінів (за необхідності); вступ; основна частина; висновки; список використаних джерел; додатки; особливості їх підготовки. Вимоги до змісту роботи. Правила оформлення роботи й списку використаних джерел. Ілюстрації, таблиці, формули як складники дослідницької роботи.

Практична частина. Оформлення дослідницької роботи.

14. Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи за рік. Рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

Практична частина. Визначення перспективних напрямів наукових досліджень. Обговорення наукових зацікавлень вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька:* здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу, реалізації індивідуального дослідницького проєкту;
- *пізнавальна:* застосування навичок пошуку, збирання та аналізування інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень;

- *практична*: визначення й описування характеристики організації, аналізування результатів її діяльності та зіставлення їх із факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища; здатність визначати перспективи розвитку організації, демонструвати уміння описувати зміст функціональних сфер діяльності організації, аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані управлінські рішення;
- *творча*: застосування творчого підходу під час здійснення дослідницької діяльності;
- *соціальна*: здатність створювати й організовувати ефективні комунікації в управлінських процесах, діяти соціально відповідально і свідомо, цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.

Вищий рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1.	Вступ	2	1	3
2.	Наукові дослідження у сфері менеджменту та маркетингу	9	21	30
3.	Розроблення стратегії маркетингу	5	10	15
4.	Поведінка споживачів на ринку	5	10	15
5.	Функції менеджменту	6	21	27
6.	Маркетингова товарна політика	6	12	18
7.	Управлінські рішення: сутність і процес прийняття	3	6	9
8.	Розроблення нових ринкових пропозицій	5	16	21
9.	Інформація та комунікації в менеджменті	6	12	18
10.	Академічна доброчесність	6	6	12
11.	Маркетингова цінова політика	4	8	12
12.	Конфлікти як об'єкт управління	6	9	15
13.	Управління каналами розподілу та товарорухом	6	15	21
14.	Вплив, влада і лідерство у сучасному менеджменті	6	9	15
15.	Інтегровані маркетингові комунікації	3	12	15

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
16.	Самоменеджмент як визначальний базис професійного становлення менеджера	8	19	27
17.	Організація і контроль за маркетинговою діяльністю	4	5	9
18.	Результати дослідження, їх оформлення й оприлюднення	6	30	36
19.	Підсумок	—	6	6
Разом		96	228	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Теоретична частина. Особливості організації освітнього процесу на другому році навчання. Інструктаж із безпеки життєдіяльності.

Практична частина. Визначення очікувань вихованців. Визначення основних завдань на навчальний рік. Виконання вправ на формування ефективної взаємодії у групі.

2. Наукові дослідження у сфері менеджменту та маркетингу (30 год)

Теоретична частина. Роль наукових досліджень у розвитку суспільства. Види наукових досліджень. Особливості організації дослідницької роботи у сфері менеджменту та маркетингу: спільні й відмінні ознаки. Мета й завдання дослідження. Гіпотеза. Методи дослідження. План дослідження. Джерела і властивості інформації.

Практична частина. Визначення перспективних напрямів дослідження і формулювання наукової проблеми у сфері менеджменту або маркетингу. Формулювання мети й завдань, висування гіпотези, обрання й обґрунтування методів дослідження. Розроблення плану дослідження. Проведення дослідження й опрацювання отриманих даних.

3. Розроблення стратегії маркетингу (15 год)

Теоретична частина. Процес стратегічного маркетингового планування. Формулювання місії та визначення цілей компанії на ринку. Маркетинговий аудит. SWOT-аналіз як інструмент формування оптимальної маркетингової стратегії підприємства. Формування маркетингової стратегії. Моделі прийняття стратегічних рішень: матриця конкуренції М. Портера,

матриця розвитку товару / ринку І. Ансоффа, матриця «привабливість — конкурентоспроможність» (МакКінсі), матриця зростання / частка ринку (Бостонська консультативна група). Види маркетингових стратегій. Маркетингові стратегії зростання. Маркетингові конкурентні стратегії за Ф. Котлером, А. Літтлом. Функціональні маркетингові стратегії.

Практична частина. Проведення SWOT-аналізу діяльності підприємства, розроблення матриці кореляційного SWOT-аналізу діяльності підприємства та представлення отриманих результатів як складника індивідуального науково-дослідницького проекту.

4. Поведінка споживачів на ринку (15 год)

Теоретична частина. Поведінка споживачів на ринку: поняття, структура, мотиваційні чинники, що її визначають. Підходи до вивчення поведінки споживачів: мікроекономічний, психологічний, соціологічний. «Чорна скринька» споживача. Фактори внутрішнього та зовнішнього впливу на процес ухвалення споживачем рішення щодо купівлі товару. Види реакції на спонукальні чинники маркетингу. Перелік трактувань моделі «AIDA» та її модифікацій в історичній перспективі.

Моделі процесів прийняття рішень споживачами щодо купівлі товарів-новинок. Модель характеристики життєвого стилю споживача «AIO», модель Х. Хекхаузена «очікування — цінність». Модель прийняття рішення про купівлю товарів-новинок Е. Роджерса. Групи споживачів за швидкістю сприйняття товарів-новинок.

Практична частина. Дискусія «Механізм захисту прав споживачів в Україні» (відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» та Конституції України).

Аналіз світового досвіду становлення та розвитку консьюмеристських організацій, визначення чотирьох основних прав споживачів.

Дослідження архетипів та узагальнювальних установок за К. Г. Юнгом. Теорія споживчих цінностей Дж. Шета, Б. Ньюмана, Б. Гросс. Типи цінностей за шкалою М. Рокича. Шкала цінностей за теорією Ш. Шварца. Динамічна модель поведінки споживача «5 А» Ф. Котлера.

Надання характеристики моделей поведінки споживачів (на вибір): 1) модель Г. Фоксола — Р. Голдсмита — С. Брауна; 2) модель Ф. Нікосії; 3) модель Д. Хокінса — Р. Беста — К. Коні; 4) модель Дж. Говарда — Дж. Шета; 5) модель Дж. О'Шонессі; 6) модель Дж. Енджела — Д. Коллата — Р. Блекуелла; 7) модель Дж. Енджела — Р. Блекуелла — П. Мініарда. Визначення їх переваг та недоліків.

5. Функції менеджменту (27 год)

Теоретична частина. Функція планування в менеджменті. Система планів організації: стратегічні, тактичні, операційні. Етапи процесу планування за Р. Акоффом. Стратегічне планування та його етапи. Місія організації та вимоги до її формулювання. Цілі організації (SMART) та вимоги до них. Процедура оцінювання середовища функціонування організації за допомогою SWOT-аналізу, PEST-аналізу, матриці Бостонської консалтингової групи (BCG). Обрання стратегії організації та його чинники. Управління реалізацією стратегічного плану.

Функція організовування та її місце в системі менеджменту. Форми його реалізації: адміністративно-організаційне та оперативне управління. Складники організаційної діяльності (організаційного проєктування): поділ праці (функційний, технологічний, кваліфікаційний), департаменталізація, делегування повноважень (типи повноважень: лінійні, штабні, функційні), визначення діапазону контролю, механізм координації. Види та типи організаційних структур управління: лінійна, функційна, лінійно-функційна, дивізійна, матрична, мережева.

Мотивування як процес і його функційне призначення у менеджменті. Основні поняття мотивування: потреба, мотив, спонукання-стимул, винагорода, цінність. Внутрішнє і зовнішнє мотивування. Змістові теорії мотивування, їх розробники (А. Маслоу, Д. МакКлеланд, Ф. Герцберг). Процесуальні теорії мотивування та їх розробники (В. Врум, С. Адамс, Л. Портер та Е. Лоулер).

Контролювання як функція менеджменту. Основні види контролювання: попереднє, поточне, завершальне. Етапи процесу контролювання: формування контролюваних показників, вимірювання досягнутих результатів, регулювання.

Практична частина. Обговорення сутності планування та його етапів, загальної характеристики основних планів організації. Концепція «планування за цілями». Визначення етапів стратегічного планування. Стратегії: елементи, рівні, процес розроблення в організації. Здійснення порівняльного аналізу місій української та міжнародної компаній — лідерів національного і глобального ринку.

Мінідослідження: розроблення довгострокових і короткострокових цілей організації (на прикладі реальної компанії за матеріалами офіційного вебсайту), представлення їх у формі постера.

Розгляд причин, що перешкоджають делегуванню повноважень (за В. Ньюменом). Розв'язування задач на норму керованості та встановлення типу (ієрархічні чи адаптивні) і різновидів організаційної структури управління компаній (лінійна, функційна, лінійно-функційна, дивізійна, матрична, мережева).

Творча робота «Порівняльний аналіз процесів централізації та децентралізації у менеджменті організацій».

Дискусія «Динаміка потреб і мотивів молодого людини та зміна засобів реалізації й заохочення до дій у віковому діапазоні з 15 до 30 років». Тестування «Самооцінювання мотивації».

6. Маркетингова товарна політика (18 год)

Теоретична частина. Маркетинговий комплекс і процес його розроблення. Поняття маркетингової товарної політики. Структура маркетингової товарної політики. Рівні товару: ієрархія купівельної цінності. Сутність та класифікація товарів широкого вжитку й виробничого призначення. Крива життєвого циклу товару. Маркетингова характеристика товару на окремих етапах життєвого циклу. Конкурентність товару. Товарні стратегії компанії. Характеристика сфери послуг. Особливості послуги й матеріального товару. Наукові школи маркетингу послуг. Трикутна модель послуг Ф. Котлера. Модель К. Грьонроса. Модель Д. Ратмела. Модель М. Бітнер «7 Р». Модель П. Ейгліє та Е. Лангеарда «Servuction».

Особливості процесу розроблення сильного бренду, моделі створення бренду, етапи створення архітектури бренду, підходи до визначення вартості бренду та управління портфелем брендів. Капітал бренду. Неймінг. Бренд роботодавця. Корпоративний бренд.

Практична частина. Дискусія «Правові засади використання торгових знаків. Методики оцінювання ефективності бренду». Розгляд кейсів щодо розроблення стратегії формування, підтримки та розвитку успішного товарного бренду (бренду роботодавця або корпоративного бренду), представлення результатів у формі постера.

Розроблення й обґрунтування назви нового бренду товару (послуги). Розв'язування задач на визначення прихильності споживачів до торгової марки. Проведення інтегрованого ABC–XYZ-аналізу.

7. Управлінські рішення: сутність і процес прийняття (9 год)

Теоретична частина. Управлінське рішення як вибір альтернативи з безлічі варіантів досягнення конкретної мети у системі менеджменту. Характеристика управлінських рішень: запрограмовані управлінські рішення; незапрограмовані управлінські рішення; інтуїтивні управлінські рішення; управлінські рішення, що ґрунтуються на судженнях; раціональні управлінські рішення. Чинники, що впливають на процес прийняття управлінських рішень: особистісні оцінки керівника; рівень ризику; час і змінне оточення; інформаційні та поведінкові обмеження; негативні наслідки та взаємозалежність рішень.

Основні етапи прийняття управлінських рішень: діагностика проблеми, формулювання обмежень та критеріїв прийняття рішень, виявлення альтернатив та їх оцінювання, остаточний вибір. Особливості й умови застосування кількісних і якісних методів обґрунтування і прийняття управлінських рішень.

Практична частина. Обговорення сутності управлінських рішень та їх функційне призначення у контексті реалізації цілей організації. Визначення видів управлінських рішень, умов прийняття і вимог до них. Порівняння класичної, поведінкової та ірраціональної моделей прийняття рішень.

8. Розроблення нових ринкових пропозицій (21 год)

Теоретична частина. Види нового товару. Етапи створення нового товару. Управління розробленням нового товару. Методики генерування ідей нових товарів. Розроблення концепцій нового товару та їх перевірка. Розроблення маркетингової стратегії. Бізнес-аналіз. Ринкове тестування. Комерціалізація. Процес сприйняття нового товару споживачами. Етапи сприйняття нового товару. Чинники, що впливають на процес сприйняття нового товару. Причини успіху і невдач нових товарів. Правила успіху нових товарів за Робертом Г. Купером. Латеральний маркетинг як нова технологія генерації інноваційних ідей нових товарів. Етапи латерального маркетингу. Методики генерування маркетингового розриву під час проведення латерального маркетингу.

Практична частина. Розв'язування кросвордів. Розроблення нового товару (послуги) з використанням методики латерального маркетингу, представлення результатів у формі постера. Маркетингове тестування концепцій нового продукту.

9. Інформація та комунікації в менеджменті (18 год)

Теоретична частина. Інформація та її базові характеристики у контексті ухвалення рішень у соціальних системах. Управлінська інформація як відомості про стан і процеси у внутрішньому та зовнішньому середовищах організації для прийняття управлінських рішень. Види інформації за функціональним призначенням у менеджменті: планова, нормативно-правова, облікова, звітна, масова, інформація про особу, довідково-енциклопедична, соціологічна. Вимоги до управлінської інформації.

Поняття «комунікація» та «комунікаційний процес», загальна характеристика його складників. Комунікаційні перешкоди та методи їх усунення. Види комунікацій у менеджменті: організаційні (формальні) комунікації; комунікації між організацією та її зовнішнім середовищем; міжрівневі комунікації в організації; горизонтальні комунікації; комунікації між

керівником і підлеглими; міжособистісні (неформальні) комунікації: вербальні та невербальні комунікації.

Комунікаційні мережі та їх основні види: ланцюгова, Y-мережа, розкладена, кільцева та ін. Централізовані й децентралізовані комунікаційні мережі. Вербальні (презентація, переговори) і невербальні (візуальні, тактильні) засоби комунікацій. Вербальне спілкування у професійній діяльності менеджера та мовленнєвий етикет. Правила електронного листування у діловому спілкуванні.

Практична частина. Визначення видів і джерел управлінської інформації. Соціологічні опитування як джерело управлінської інформації.

Порівняльний аналіз ефективності комунікаційних мереж. Аналіз вербальних і невербальних засобів в організаційних комунікаціях. Визначення структури ефективного повідомлення. Аналіз типових порушень мовних норм у реальних рекламних зверненнях чи оголошеннях.

Навчальна гра «Ефективна ділова нарада».

Розроблення шаблонів різних видів ділових листів від імені віртуальної компанії: листа — запрошення на спільний захід партнерам компанії; листа — пропозиції про ділове партнерство; листа-відмови.

10. Академічна доброчесність (12 год)

Теоретична частина. Цінності академічної доброчесності. Морально-етична і правова природа академічної доброчесності. Принципи академічної доброчесності. Порушення академічної доброчесності (академічний обман, плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та ін.), шляхи запобігання їм. Академічне читання та академічне письмо.

Принципи оформлення посилань на текстові, візуальні й аудіовізуальні джерела.

Практична частина. Порушення принципів академічної доброчесності (розгляд кейсів). Виконання вправ на виявлення академічного обману, плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації тощо.

Оформлення цитат і посилань на різні джерела.

Виконання завдань з академічного читання й академічного письма.

11. Маркетингова цінова політика (12 год)

Теоретична частина. Цілі ціноутворення. Класифікація цін. Фактори, які впливають на ціноутворення. Особливості ціноутворення на ринках різних типів. Етапи процесу ціноутворення. Методи ціноутворення. Класифікація маркетингових цінових стратегій. Варіанти коригування цін. Види знижок.

Практична частина. Розв'язування задач із коригування цін.

Розроблення різних варіантів цінових стратегій та знижок для обраного товару (послуги).

Опрацювання наукових статей з питань маркетингової цінової політики.

12. Конфлікти як об'єкт управління (15 год)

Теоретична частина. Поняття конфлікту у менеджменті. Інцидент і конфліктна ситуація в організації. Функційні та дисфункційні наслідки конфлікту. Поділ конфліктів за типом: внутрішньоособистісні; міжособистісні; між особистістю та групою; міжгрупові. Класифікація конфліктів: за значенням (конструктивні й деструктивні); за характером причин (об'єктивні й суб'єктивні); за напрямками (горизонтальні, вертикальні, змішані).

Способи усунення конфліктів. Структурний і міжособистісний способи управління конфліктною ситуацією. Ситуаційні аспекти застосування різних типів поведінки у конфліктах за К. Томасом і Р. Пілменом: суперництво; ухилення; пристосування; співробітництво; компроміс.

Стреси у життєдіяльності людини. Поняття стресу за Г. Сельє, поняття стресора, дистресу, еустресу. Стреси у професійній діяльності менеджера. Стрес-фактори внутрішнього і зовнішнього середовища організації. Професійне вигорання у системі професій «людина — людина». Поняття резильєнтності. Види стрес-менеджменту: антикризовий; адаптивний; антисипативний; реактивний; рефлексивний. Методи стрес-менеджменту та практика їх застосування в українських компаніях під час пандемії COVID-19 та у період воєнного стану. Відображення принципу балансу «робота — особисте життя» у корпоративній етиці українських компаній.

Практична частина. Порівняльний аналіз застосування способів управління конфліктною ситуацією та стилів поведінки за К. Томасом і Р. Пілменом. Експрес-діагностування стрес-факторів у діяльності менеджерів. Визначення основних симптомів синдрому професійного вигорання. Вправи на подолання стресу: заземлення; насолода від простих речей; споглядання природи; активація подяки; фізична активність на свіжому повітрі, повноцінний сон.

Мінідослідження «Особисте колесо балансу “життя — навчання”».

Розроблення і представлення постера «Професійний гумор як інструмент вирішення конфліктних ситуацій».

13. Управління каналами розподілу та товарорухом (21 год)

Теоретична частина. Поняття і характеристики каналу розподілу. Функції каналу розподілу. Фактори обрання прямого каналу розподілу або опосередкованого збуту. Види посередників у каналах розподілу. Обрання

каналів розподілу. Альтернативні системи розподілу. Вертикальні маркетингові системи. Франчайзинг — провідна форма вертикальної маркетингової системи. Розроблення стратегії комунікацій в каналі розподілу. Рішення про управління каналами розподілу.

Процес товароруху. Сучасна концепція логістики. Мета, завдання та функції логістики. Види логістики. Функційні області логістики: закупівельна, виробнича, розподільча, транспортна, інформаційна, логістика запасів та складування.

Практична частина. Дискусія «Переваги й недоліки франчайзингу для франчайзера та франчайзі».

Складання порівняльної таблиці особливостей діяльності на товарному ринку маркетингових посередників.

Розв'язування задач з обґрунтування оптимального каналу розподілу, економічного розміру замовлення, обрання постачальника.

14. Вплив, влада і лідерство у сучасному менеджменті (15 год)

Теоретична частина. Вплив як будь-яка дія людини, що змінює поведінку, відносини або відчуття іншої людини. Форми впливу у менеджменті: переконання; навіювання; вплив через участь; примус. Влада у менеджменті: влада керівника, влада колег-керівників, влада підлеглих.

Типи влади у менеджменті за Д. Рейвенем і Б. Френчем: влада примусу; влада винагороди; законна (традиційна) влада; влада експерта; еталонна влада (влада прикладу). Економічні, ідеологічні та організаційно-правові механізми влади в організаціях. Джерела влади у різних її типах за Д. Рейвенем і Б. Френчем. Ретроспективний і перспективний аспекти відповідальності менеджера.

Цінності менеджера і корпоративна культура сучасних організацій. Вплив національної культури на корпоративну культуру міжнародних компаній за моделлю «6 D» Г. Хофстеде.

Феномен лідерства і підходи до його трактування. Ситуаційна модель Ф. Фідлера. Класифікація і загальна характеристика стилів управління за К. Левінім: авторитарний, демократичний, ліберальний. Стили управління за Р. Лайкертом. Модель лідерства Танненбаума — Шмідта.

Практична частина. Обговорення необхідних лідерських якостей та емоційного інтелекту лідера.

Визначення взаємовпливу професійної культури, корпоративної культури, ділової культури, національної культури.

Порівняльний аналіз авторитарного, демократичного та ліберального стилів керівництва. Порівняльний аналіз діяльності, особистісних і ділових якостей менеджера-адміністратора та менеджера-лідера.

Творчі роботи: «Ідентифікація кроскультурних особливостей української ділової культури у контексті 6D-моделі Г. Хофстеде», «Український вимір трансформації концепції корпоративної соціальної відповідальності в умовах війни».

15. Інтегровані маркетингові комунікації (15 год)

Теоретична частина. Сутність комплексу маркетингових комунікацій. Процес маркетингової комунікації. Основні етапи процесу просування товарів (послуг). Складові елементи комплексу просування (комунікаційного міксу). Етапи процесу планування реклами. Цілі реклами; мотиви, що використовуються під час розроблення рекламних звернень; пріоритетні напрями використання основних засобів реклами.

Етапи підготовки та проведення засобів стимулювання збуту. Етапи, функції та форми персонального продажу товарів. Цілі, методи, функції зв'язків із громадськістю. Загальна характеристика моделей звернення до цільової аудиторії: «AIDA»; «AIDMA»; «AIDAS»; «AIDEA».

Практична частина. Аналіз рекламних повідомлень. Розроблення рекламних звернень зі складниками: слоган, зачин, інформаційний блок, довідкові дані, ехо-фраза; обрання носіїв реклами. Представлення отриманих результатів у формі постера.

16. Самоменеджмент як визначальний базис професійного становлення менеджера (27 год)

Теоретична частина. Теоретичні основи самоменеджменту. Ідея економії власного часу у концепції самоменеджменту Л. Зайверта. Ідея подолання власних обмежень у концепції М. Вудкока і Д. Френсіса. Особистий діловий успіх як ключова ідея концепції А. Барбеля і Х. Швальбе. Ідея ключової техніки у концепції самоменеджменту А. Бішоф і К. Бішофа. Саморозвиток творчої особистості й ділова культура як імперативи базових концепцій самоменеджменту. Етапи процесу самоменеджменту.

Концепція тайм-менеджменту та його основні закони: закон незворотності часу, закон Парето (20/80 та 80/20). Базовий інструментарій тайм-менеджменту: хронометраж; матриця Ейзенхауера; діаграма Ганта; список задач, методики тайм-боксингу, «Pomodoro», «90/90/1», техніка «дотримання правила жаби». Планування робочого часу. Визначення цілей і планування роботи. Організація робочого місця, робочого дня.

Комунікаційний менеджмент і невербальне спілкування у професійній діяльності. Види невербального спілкування: оптико-кінетична система (жести, міміка, пантоміміка, поза, рухи тіла, погляди); просодика

й екстралінгвістика; тактильна взаємодія; проксеміка (норми наближення ділових партнерів під час спілкування; проксемічні компоненти ділових переговорів); хронеміка.

Імідж менеджера як ефективний засіб впливу на колег і підлеглих. Внутрішні й зовнішні фактори, що впливають на імідж менеджера. Компоненти іміджу менеджера: зовнішність, міміка, кінетика, мовленнєве сприйняття, тактика й етика ділового спілкування, діловий протокол, фонові компоненти. Функції іміджу менеджера. Поняття габітарного іміджу, характеристика його складників. Стихійний і цілеспрямований способи формування іміджу менеджера. Hard & soft skills сучасного менеджера. Бездоганна ділова репутація.

Практична частина. Порівняльний аналіз ідей концепцій саоме-недждменту та обґрунтування особистого вибору.

Аналіз невербальних засобів у професійній діяльності менеджера, як-от: «закриті» й «відкриті» жести; рукостискання; візуальний контакт; посмішка. Визначення хронемічних особливостей ділового спілкування, порівняльний аналіз монохромної та поліхромної моделей використання часу у різних культурах.

Мінідослідження: здійснення хронометражу впродовж 14 днів із визначенням особистих хронофагів та набуття особистого досвіду застосування інструментарію тайм-менедждменту.

Навчальна гра «“Ефекти Піноккіо” — невербальні сигнали нещирості».

Створення відеопітчу із застосуванням вербальних і невербальних засобів спілкування: «Я сьогодні. Я за 10 років».

17. Організація і контроль за маркетинговою діяльністю (9 год)

Теоретична частина. Сутність, цілі, функції, завдання маркетингових організаційних структур. Вимоги до побудови, етапи формування і розвиток маркетингових організаційних структур. Типові організаційні структури маркетингових служб. Сучасні тенденції розвитку маркетингових організаційних структур.

Посадові обов'язки маркетолога: базовий рівень (фахівець відділу), управлінський рівень (керівник відділу / служби маркетингу). Формування компетентностей інтернет-маркетолога.

Напрями контролювання маркетингу. Об'єкти контролювання результатів маркетингової діяльності.

Практична частина. Визначення можливих суперечностей між відділом маркетингу й іншими службами підприємства.

Визначення особистісних характеристик фахівця відділу маркетингу та керівника відділу маркетингу.

18. Результати дослідження, їх оформлення й оприлюднення (36 год)

Теоретична частина. Дослідницька робота як академічний текст, що розкриває актуальність, методологію та результати реалізації проєкту. Структура дослідницької роботи. Вимоги до титульного аркуша, анотації, змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків. Особливості основної частини дослідницької роботи: логічність, послідовність, науковість викладення матеріалу.

Постер і мета його розроблення. Структура постера. Програмне забезпечення і застосунки для розроблення постера.

Оприлюднення й апробація отриманих результатів на науковій конференції. Вимоги до доповіді й мультимедійної презентації.

Основи ораторського мистецтва. Принципи ведення наукової дискусії.

Практична частина. Написання тексту дослідницької роботи. Ознайомлення з програмним забезпеченням для візуального представлення результатів дослідження. Розроблення постера і мультимедійної презентації.

Виконання вправ для розвитку ораторської майстерності. Підготовка доповіді за результатами дослідження.

19. Підсумок (6 год)

Практична частина. Презентація результатів індивідуальних дослідницьких проєктів, їх обговорення. Підбиття підсумків роботи гуртка.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *дослідницька:* володіння основами науково-дослідницької діяльності у предметній сфері менеджменту та маркетингу в контексті реалізації принципів академічної свободи та академічної доброчесності; опанування основних принципів роботи з науковою інформацією, особливостей етапів написання наукової роботи; дотримання основних вимог до оформлення й презентації результатів дослідження: написання дослідницької роботи, розроблення постера й мультимедійної презентації;
- *пізнавальна:* розуміння законів та закономірностей функціонування ринку, поведінки його суб'єктів; застосування інструментів маркетингу у професійній діяльності; володіння поняттєво-категоріальним апаратом у галузі менеджменту і маркетингу;
- *практична:* обрання і використання сучасного інструментарію менеджменту і самоменеджменту для постійного саморозвитку; визначення та описування характеристики організації з позицій

концепцій менеджменту та маркетингу; аналізування результатів маркетингової діяльності організації, зіставлення їх із факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища; визначення перспектив розвитку організації у контексті динаміки галузі та відповідних ринків; створення ефективних комунікацій у менеджменті та маркетинговій діяльності;

- *творча*: застосування творчого підходу під час ідентифікації та структурування проблем організації у сферах маркетингу та менеджменту сучасних організацій; генерування й обґрунтування рішень у цих сферах;
- *соціальна*: формування і демонстрація лідерських якостей та навичок ефективного ділового спілкування.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
Персональний комп'ютер	1
Екран для демонстрації	1
Мультимедійний проєктор	1
Інтерактивна дошка	1
Принтер	1
Сканер	1
Папір друкарський	у разі потреби
Ручки кулькові	у разі потреби
Олівці	у разі потреби
Лінійки	у разі потреби
Скріпки, кнопки	у разі потреби
Теки	у разі потреби

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Менеджмент

1. Адзіс І. К. Стилі хорошого і поганого менеджменту / пер. з англ. Валерії Глінки. Київ : Наш формат, 2020. 224 с.
2. Аллен Д. Як упорядкувати справи. Мистецтво продуктивності без стресу. Київ : КМ-БУКС, 2018. 342 с.
3. Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти кращих спікерів / пер. з англ. Олександра Астахова. Київ : Наш Формат, 2020. 256 с.

4. Бейлі К. Рік продуктивності. Експерименти з часом, увагою та енергією / пер. з англ. Ірини Павленко. Київ : Наш Формат, 2022. 280 с.
5. Беркмен О. 4000 тижнів. Тайм-менеджмент для смертних / пер. з англ.: Назара Старовойта, Остапа Гладкого. 2-ге вид. Київ : Лабораторія, 2022. 176 с.
6. Бізнес Інформ : науковий часопис. Каталог статей рубрики «Менеджмент і маркетинг». URL: <https://www.business-inform.net/annotated-catalogue> (дата звернення: 05.05.2023).
7. Болотова В. О., Ляшенко Н. О., Агаларова К. А. Іміджологія : текст лекцій. Харків : НТУ «ХПІ», 2021. 150 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/53e3f9f6-a404-4a39-b273-b295c8de57c6/content> (дата звернення: 05.05.2023).
8. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування / пер. з англ. Наталії Лазаревич. Харків : Фабула, 2021. 304 с.
9. Голуб А. Стиль «собачки»: етикет та правила електронного листування. URL: <https://gurt.org.ua/articles/38787/> (дата звернення: 05.05.2023).
10. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера / пер. з англ. Валерії Глінки. Київ : Наш формат, 2019. 288 с.
11. Донован А. Самомотивація / пер. з англ. Ольги Тільної. Харків : Фабула, 2019. 256 с.
12. Друкер П. Ф. Викилики для менеджменту XXI століття / пер. з англ. Т. Літенської. Київ : КМ-БУКС, 2020. 240 с.
13. Дученко М. М., Шевчук О. А. Конфліктологія. Практикум : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 88 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c25fe953-a6bd-4eaa-99c7-cf7e0ffd589e/content> (дата звернення: 05.05.2023).
14. Карузо Д. Р., Саловой П. Емоційний інтелект керівника: як розвивати й використовувати чотири базові навички емоційного лідерства / пер. з англ. Київ : Самміт-Книга, 2016. 296 с.
15. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація : навч. посібник. Київ : Освіта України, 2011. 289 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4631/1/I_Kovalynska_NC_GI.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
16. Кожушко Л. Ф., Кузнецова Т. О. Менеджмент організацій: теорія та практика : навч. посібник. Рівне : Національний університет водного господарства та природокористування, 2016. 396 с.
17. Кузьмін О. Є., Гончар М. Ф. Стреси як об'єкт менеджменту: сутність, класифікація та фактори формування. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3. С. 413–418.
18. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту : підруч. Вид. 2-ге, випр., доповн. Київ : Академвидав, 2007. 464 с.

19. Лепейко Т. І., Назаров Н. К. Соціально-психологічні чинники конфліктів на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2021. № 9. С. 236–243. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-9_0-pages-236_243.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
20. Лугова В. М., Голубев С. М. Основи самоменеджменту та лідерства : навч. посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 212 с.
21. Людський капітал 2030. Глобальні навички майбутнього / Національне агентство кваліфікацій. URL: <https://drive.google.com/file/d/1XHZeW0b4NwPFgl1Wa7XOeCT1Ml6mqD6c/view?fbclid=IwAR3ssslqSz743NyCNNp4KEZsPhkQdBVXk0s-kediol9X6bJZu2VknHNGVCUs> (дата звернення: 05.05.2023).
22. Мальцева О. Специфіка сміхової поведінки професійних спільнот і корпоративного гумору. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2018. Вип. 17. С. 48–57. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/17_2018/9.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
23. Меєр Е. Культурна карта. Бар'єри міжкультурного спілкування в бізнесі / пер. з англ. Ольги Дубчак. Київ : Наш формат, 2020. 224 с.
24. Менеджмент : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, О. Р. Саніна ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. 240 с.
25. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб / за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської. Київ : Нічлава, 2011. 624 с.
26. Мінцберг Г. Анатомія менеджменту. Ефективний спосіб керувати компанією / пер. з англ. Романа Корнути. Київ : Наш Формат, 2018. 600 с.
27. Назарчук Т. В., Косіюк О. М. Менеджмент організацій : навч. посібник для ЗВО. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 560 с.
28. Орликовський М. О., Осовська Г. В., Ткачук В. І. Самоменеджмент. Практикум: терміни, тести, практичні завдання та ситуації : навч. посібник. Київ : Кондор, 2012. 410 с.
29. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Мазаракі, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник та ін. ; за ред. А. А. Мазаракі. Харків : Фоліо, 2014. 846 с.
30. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. 4-те вид., випр. і доповн. Київ : Либідь, 2011. 272 с.
31. П'ятнадцять найефективніших методик тайм-менеджменту. URL: <https://para.school/blog/management/15-tehnik-tajm-menedzhmenta> (дата звернення: 05.05.2023).
32. Сергєєва Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство : навч. посібник / за наук. ред. Л. М. Сергєєвої. Івано-Франківськ : Лілея-НВ,

2015. 296 с. URL: http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/navichki_pracevlasht/liderstvo.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
33. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1165. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-Menedzhment.bakal.06.04.22.pdf> (дата звернення: 05.05.2023).
 34. Тихомирова Є., Постоловський С. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посібник. Рівне : Перспектива, 2007. 389 с.
 35. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с. URL: https://lkkeip.at.ua/_ld/0/24_--_.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
 36. Forbes Україна. Каталоги статей у рубриках «Новини», «Компанії», «Лідерство», «Рейтинги». URL: <https://forbes.ua/> (дата звернення: 05.05.2023).
 37. Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. Психологія управління : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 664 с.
 38. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посібник. Київ : Знання, 2005. 442 с.
 39. Шинкаренко Т. І. Дипломатичний протокол та етикет : навч. посібник. 2-ге вид., доповн. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 296 с.
 40. Юринець З. В. Макара О. В. Самоменеджмент : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 272 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3873/3/%d1%81%d0%b0%d0%bc%d0%be%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%b5%d0%b4%d0%b6_30-08-2021.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
 41. Chowdhury S. Management 21C: Someday We'll All Lead this Way. Financial Times Prentice Hall, 2002. 289 p.
 42. Denning S. The challenge: 20th Century VS 21st Century management. *Strategy & Leadership*. 2020. Vol. 48 No. 6. P. 11–19. DOI: <https://doi.org/10.1108/SL-10-2020-0127>.
 43. Drucker P. F., Maciariello J. A. Management. Revised Edition. HarperCollins e-books, 2008. 603 p.
 44. Drucker P. On the Profession of Management (Harvard Business Review Book). Boston : Harvard Business Review Press, 2003. 224 p.
 45. Drucker P. F. The Effective Executive. New York : Harper Collins, 2002. 240 p.
 46. Gibson J. L., Ivancevich J. M., Donnelly, Jr. J. H., Konopaske R. Organizations: Behavior, Structure, Processes. Boston — Sydney : IRWIN, 2000. 660 p.

47. Helms W. S., Oliver C. Radical Settlements to Conflict: Conflict Management and its Implications for Institutional Change. *Journal of Management & Organization*. 2015. Iss. 21 (4). P. 471–494.
48. Mescon M. H., Albert M., Khedouri F. Management. 3rd edition. Harper & Row, 1988. 777 p.
49. Peek S. Management Theory of Max Weber. URL: <https://www.business.com/articles/management-theory-of-max-weber> (дата звернення: 05.05.2023).
50. Salmon R. The Future of Management: all Roads Lead to Man. Cambridge : Blackwell Publishers, 1996. 253 p.

Маркетинг

1. Барабанова В. В. Маркетингові дослідження : навч. посібник. Кривий Ріг, 2020. 136 с.
2. Бондаренко А. Ф., Гордієнко В. П., Дутченко О. О. Маркетинг : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення. Суми : Сумський державний університет, 2018. 99 с.
3. Городняк І. В. Поведінка споживача : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 255 с.
4. Данченко О. Б., Дзюба Т. В. Маркетингові дослідження у проєктах : навч. посібник. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права “КРОК”», 2021. 224 с.
5. Жарська І. О. Практикум з маркетингу: теоретичні основи, тести, завдання, кейсові вправи : навч. посібник. Одеса : Атлант ВОІ СОІУ, 2016. 284 с.
6. Жегус О. В., Парцирна Т. М. Маркетингові дослідження : навч. посібник. Харків : ФОП Іванченко І. С., 2016. 237 с.
7. Замкова Н. Л., Поліщук І. І., Буга Н. Ю., Соколюк К. Ю. Поведінка споживача : навч. посібник. Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. 200 с.
8. Іванова Л. О., Семак Б. Б., Вовчанська О. М. Маркетинг послуг : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2018. 508 с.
9. Маркетинг і менеджмент інновацій : міжнародне мультидисциплінарне наукове видання. URL: <https://mmi.sumdu.edu.ua/ua/uammi/> (дата звернення: 05.05.2023).
10. Маркетинг : навч. посібник / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко, О. Ю. Пригара, Л. О. Ярош-Дмитренко ; за заг. ред. проф. А. О. Старостіної. Київ : НВП «Інтерсервіс», 2018. 216 с.

11. Маркетинг : термінологічний словник / А. О. Старостіна, Н. Ю. Кочкина, В. В. Журило та ін. ; за заг. ред. проф. А. О. Старостіної. Київ : НВП «Інтерсервіс», 2017. 154 с.
12. Маркетингові дослідження : навч. посіб. / Л. С. Безугла, Т. В. Ільченко, Н. І. Юрченко та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 300 с.
13. Маркетингові дослідження : навч. посібник / Т. М. Квятко та ін. Харків : ХНТУСГ, 2020. 163 с.
14. Маркетингові дослідження : підручник / Н. С. Косар, О. Б. Мних, Є. В. Крикавський, С. В. Леонова. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 460 с.
15. Міжнародний процесуальний кодекс маркетингових і соціальних досліджень ICC/ESOMAR. URL: <https://www.esomar.org/what-we-do/code-guidelines> (дата звернення: 05.05.2023).
16. Опорний конспект лекцій з курсу «Основи маркетингу» для студентів денної та заочної форм навчання усіх факультетів університету / уклад.: Н. М. Голда, О. І. Краузе. Тернопіль, 2018. 96 с.
17. Полторак В. А., Тараненко І. В., Красовська О. Ю. Маркетингові дослідження. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 342 с.
18. Соціально-етичний маркетинг : монографія / А. А. Мазаракі та ін. Київ : КНТЕУ, 2013. 327 с.
19. Старостіна А. О. Маркетингові дослідження національних і міжнародних ринків : підручник. Київ : ТОВ «Лазарит-Поліграф», 2012. 480 с.
20. Фахівець-аналітик з дослідження товарного ринку : професійний стандарт, затверджений наказом Міністерства економіки України від 18.10.2021 № 751-21. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-analitik-z-doslidzenna-tovarnogo-rinku> (дата звернення: 05.05.2023).
21. Фірсова С. Г., Мельник І. А. Еволюція маркетингової теорії : український вимір. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2013. Т. 18. Вип. 4/2. С. 163–167.
22. Цифровий маркетинг — модель маркетингу XXI сторіччя : монографія / М. А. Окландер, Т. О. Окландер, О. І. Яшкіна та ін. ; за заг. ред. М. А. Окландера. Одеса : Астропринт, 2017. 292 с.
23. Яшкіна О. І. Маркетингові дослідження інновацій : навч. посібник. Одеса : ОНПУ, 2018. 102 с.
24. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 3.0: From Productsto Customersto the Human Spirit. JonhWiley&Sons. Inc., Hoboken, NewJersey, 2010. 190 p.
25. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital Hardcover. JonhWiley&Sons. Inc., 2016. 210 p.

26. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 5.0: Technology for Humanity. JohnWiley&Sons. Inc., 2021. 238 p.
27. Kotler P., Trias de Bes F. Lateral Marketing: New Techniques for Finding Breakthrough Ideas. JohnWiley&Sons. Inc., 2003. 224 p.
28. Principles of Marketing / P. Kotler, G. Armstrong, V. Wong, J. Saunders. London, 2014. 1020 p.

ПОКЛИКАННЯ НА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Canva. URL: https://www.canva.com/uk_ua/ (дата звернення: 10.08.2023).
2. Google Meet. URL: [www.https://meet.google.com/](https://meet.google.com/) (дата звернення: 10.03.2023).
3. Kahoot! URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення: 10.08.2023).
4. Labster. URL: <https://www.labster.com/> (дата звернення: 10.08.2023).
5. LearningApps. URL: <https://learningapps.org/index.php?overview&s=&category=0&tool=> (дата звернення: 10.08.2023).
6. Lino. URL: <https://en.linoit.com/> (дата звернення: 10.08.2023).
7. Mentimeter. URL: [www.https://www.mentimeter.com/](https://www.mentimeter.com/) (дата звернення: 10.08.2023).
8. Miro. URL: <https://miro.com/> (дата звернення: 10.03.2023).
9. Padlet. URL: <https://uk.padlet.com/account/setup> (дата звернення: 10.08.2023).
10. Prezi. URL: <https://prezi.com/> (дата звернення: 10.08.2023).
11. Quizlet. URL: <https://quizlet.com/uk> (дата звернення: 10.08.2023).
12. Quizwhizzer. URL: <https://quizwhizzer.com/> (дата звернення: 10.08.2023).
13. Trello. URL: <https://trello.com/uk> (дата звернення: 10.08.2023).
14. ZOOM. URL: <https://zoom.us/> (дата звернення: 10.03.2023).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Вірченко Володимир Віталійович	завідувач кафедри міжнародної економіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор економічних наук, професор
Гайдай Тетяна Вікторівна	професорка кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докторка економічних наук, професорка
Гончаренко Наталія Володимирівна	завідувачка кафедри екологічного менеджменту та підприємництва Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка економічних наук, доцентка
Грубляк Оксана Михайлівна	доцентка кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кандидатка економічних наук, доцентка
Жаворонок Артур Віталійович	доцент кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кандидат економічних наук, доцент
Жилінська Оксана Іванівна	професорка кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докторка економічних наук, професорка
Микитюк Оксана Петрівна	доцентка кафедри економіки підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка економічних наук, доцентка
Нагачевська Тетяна Володимирівна	доцентка кафедри міжнародної економіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка економічних наук, доцентка
Савко Оксана Ярославівна	доцентка кафедри прикладної економіки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, кандидатка економічних наук, доцентка
Соколовська Ірина Петрівна	доцентка кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка економічних наук, доцентка

Филюк Галина Михайлівна	завідувачка кафедри економіки підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докторка економічних наук, професорка
Фірсова Світлана Германівна	доцентка кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка економічних наук, доцентка
Ходжаян Аліна Олександрівна	завідувачка кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докторка економічних наук, професорка
Шибіріна Світлана Олександрівна	доцентка кафедри статистики, інформаційно- аналітичних систем і демографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка економічних наук, доцентка

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

Економіка

Редагування: О. Б. Степанюк, Т. І. Рябокінь

Верстання Л. В. Северенчук

Дизайн обкладинки О. А. Чекановська

Формат 60×84/16. Папір офс. 80 г/м².

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 10,11.

Наклад 300 прим.

Видавництво: Національний центр «Мала академія наук України»

Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 6999 від 04.12.2019

